

Esipuhe Toisest B. Pawalin Epistolast Timoteuren thygō.

Etsä Epistles neuwo B. Pawali Timotheust / että hän nijn lusana pypys / cuin hän Evangeliumita lewiträmän ruwenmuut on: sillä se oli myös tarpellinen / sillä monda poislangeisti. Ja owt myös wädrät opettajat liickellä / joidenga tähden Pispän pitä alati waltwoman / ja Evangeliumis thö: tä tekemän. Erinomattain III. ja IV. Eugus / ilmoitta hän sen waarallisen ajan / mailman lopulla / että percollinen hengellinen elämä on caiken mailman ulconaisella kirkkaudella wiettelevä / jonga alla caickimainen pa- hius ja häviä löytää peitehyti.

Toinen B. Pawalin Epistola Timoteuren thygō.

I. Lucu.

Pawali terveittä Timotheust / v. 1. ylistä hänien wiipi. Tööndä uscoans / v. 3. Neuwo händä wirtäri nissälahjoisa cuin hänelle Jumalalda annetut olti / v. 6. kästekota, kin käräjä Evangeliumin tähden / v. 8. ja pitä idzens nishin terwellisijan sanohin / cuin hän hanelä cuullut olti / v. 13. kästekä myös wiisut siitä tavarata cuin hänelle uscotut olti / v. 14. Valittha nistä jota hänestä luopunei olti / v. 15. Yli- stä Onesiphorin wahrutta / v. 16.

Tawali Jesuksen Christuren Apo- stoli / Jumalan tahdon cautta / elämän lupauksen jälken / Chri- stures Jesukses.

Minun rackalle Posallen Timotheulle. Armo / Laupius ja Rauha Isäldä Jumala / ja Jesukselta Christukselta meidän HERkaldam.

Minä kyticän Jumalata/jota minä hamast Minun vanhemmistan palkwelen/puh talla omalla tunnolla/että minä lackamat si nua yöllä ja päävoällä minun rucouksani mui stan. Ja halan sinua nähdä (cosca minä sinun kynneles muistan)että minä ilolla tähtedäsin. Cosca se wilpitöön usko cuin sinusa on/minun mieleeni tule / joca ennen sinun iosois äitisäss Loidas myös asui / ja sinun äitisäss Eunicas / ja cuin minä totisest tiedän / sinusakin.

Jonga tähden minä sinua neuwon / etiäs herätät sen Jumalan lahjan joca sinusa on / minun kätteli päälle panemisen cautta: Sil lä ei Jumala ole meille andanut pelgon Henge / waan wäkeröiden / rackauden ja raitiuden. Sentähden älä häpe meidän HERkan Jesuksen Christuren todistusta / eikä minua joca hänien sangins olen: Waan ole osallinen Evangeliumin wairwas / Jumalan wäen perästä. Joca meitä on autuari tehnyt / ja pyhällä cudzumisella cud zunut / ei meidän töidemme perästä / waan hänien aiwoiturens ja

armons jälken / cuin meille Chri- stures Jesukses ennen ijancackisi ta aicoja annettu on.

Mutta myt hän on meidän Wapahsajam Jesuksen Chri- sturen ilmestyrjen cautta julistettu / hea euole malista wäen poisotti / ja eiämän ja euole-

mattomuden menon toi Evangeliumin cau- ta walkeuteen. Johonga minä olen pandu saarnajaxi ja Apostolixi / ja pacanain opetta- jaxi. Jonga tähden minä myös näitä kärjisi ja en cuitengan häpe: sillä minä tiedän kenen päässe minä uscon / ja olen luja / että hän woi minulle kätki minun uscotun caluni / siihen päävoä asti.

Pyhy sisä näiden terwellisten sanain muo- dos / cuins minulta cuullut olet / Uscost ja Rackaudest / Christures Jesukses. Tämä hy- wä uscotu calu kätki Phyhän Hengen cau- ta/joca meisä asu. Sincä tiedät että caicki / cuin Asiaa owt / lirwuit minusta / joista on Phigellus ja Hermogenes. HERra anda- con laupiudens Onesiphorin perhelle / joca minun usein virgottanut on / ja ei minun eah- lejani häivennyt. Waan edzei minua wiisti Romis olduans / ja löysi minun. HERra andacon hänien löytää laupiuden sincä päävo- nä HERran tykönä. Ja cuinga mones asias hän minulle Ephesos oli arvullinen / sincä parhain tiedät.

Vers. 6. Päälepanemisen cautta) Cosea joensaarnan vir- can asettettiin nijn se tapahdui kätten päälepanemisen cautta / nijn / cuin wielä tänäpäinä tapahtuu. Sillä Ceremonialla andoi Jumala ensimäiseks Seuracunnas Pyhänen Hengen lahjan. Joca ei nyetään ole turha/mutta cosea se totisella Seuracunnan rucoukella tapahtuu nijn Jumala / ilman epäilemät / eule hänien rucoukens / ja lisä sille cudzutulle lahjans. v. 7. Raitiuden) Cadzo / Tit. 2: 2. v. 9. Christures) Cadzo / Eph. 1: 4. v. 12. Uscotun calunt) Se on sen taiwallisen perinnön / joca minulle aiwoottu on.

II. Lucu.

Apostoli neuwo wieslä Timotheust / että hän nistä / cuin hän hanelä oppenut olti / muidengin kästekä mualla opetta / v. 1. Neuwo myös händä käräjävällysteen ja lujin teen virasans / v. 3. waara händä riidoist ja turhista kysy myrist / v. 14. 16. ja 23. Neuwo wielä akteruteen ja toimel-

10 Tit. 11:2.

11 1. Tim. 2:7.

12

13 Posomän midden ter- wellisten sa- nain muo- dos / cuin hän cuullut olti.

14 Phigellus ja Her- mo- genes.

15 Onesipho- rus.

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

sisuteen hänén virasans / v. 15. Lohdutua händä pahennu-
ria vastan / jotca muiden luopumisest ja siwottomudest
tulla taitarvat / v. 19. Neuvoo wijnem moninaisin hy-
vien tapoihin / cuin hänén virasans tarvitati / v. 22.

Sähvista sijis sinus / minun poi-
can / sen armon cautta cuin Jesu-
Sires Christures on. Ja mitä sinä
olee minusta monen todistajan
cautta cuullut / nqñ läske uscollisille / jotca mi-
ta olisi sorveliat opettaman. Kärsi waiwa-
nti cuuin luja Jesuren Christuren sotamies.
Ei yritän sotamies secoita idziäns elaturen
menoihin / sille keltwataxens joca hänén sotaan
ottanut on. Ja jos jocu kilwoittele / nqñ ei
hän cruumata ellei hän toimellisest kilwoitte-
le. Peldomiehen / joca pellon rakenda / pitä-
ensin hedelmäst naudzeman. Ymmärrä mi-
itä minä sanon. HERRA andacon sinulle ym-
märryhyen caikis. Muista Jesuren Christuren
päälle / joca cuolleista nosnut on: Davidin
siemenestä minun Evangeliumini jälken: Jo-
sa minä waiwa kärzin / cahleisin asti / nqncuun
pahantekä / waan ei Jumalan sana ole sidot-
tu. Sentähden minä kärzin caicki / walittuu
tähden / etta helkin saisit Jesures Christures
autuuden / qancaickisella cunnialla.

Matth. 10:
33.

Varoitan
sanarijdoi-
sta.
Infr. v. 23.
1. Tim. 6:
20.

Se on totinen tosi: Jos me ynnä olemma
cuollet / nqñ me myös ynnä elämme. Jos me
kärsimme / nqñ me myös ynnä hallidzemmä.
Jos me hänén kiellämme / nqñ hän medängin
fieldä. Ellen me usco / nqñ hän jáä uscolliseli /
joca ei idziäns fieldä taida. Sencaltaista
neuvoo ja todista Herran edes / ettei he sanoi
sta rjatelis / jotca ei mihingän kelpa / waan aino-
astans luowuttaman nqñ jotca cuulerwat.

Pyydä idzes Jumalalle osotta toimellise-
ri ja laittamattona työntekäri / joca
oikein totuuden sanan jaca: Mutta siwotto-
mat ja keltwottomat sanat hylä / jotca paljo
jumalatoinda meno saattarvat: Ja heidän pu-
hens syö ymbärildäns nqncuun riuumi ma-
to. Joista on Hymeneus ja Philetus / jotca
totuudest orvat erannet / sanoden ylösnoisse-
misen jo tapahdunen / ja orvat muntamat
uscost läändänet.

Lohdutus
muiden pa-
hemmaksi ja
tarvatto-
mutta wa-
stan.

Mutta Jumalan wahva perustus cui-
tengin phsy / joca tällä kijuniteelli on: HERRA
tunde omans: ja lacaitcan jocainen wää-
rydest / joca Christuren nime mainidze. Mut-
ta suures huones ei ole ainoastans tullaiset
ja hopiaiset astiat / waan myös puiset ja sarvi-
set: ja muntamat tosin cunnari / mutta muu-
tamat häviäri. Jos jocu idzens sencaltaisisti

ihmisist puhdistaa / se tule phytetyri astiari /
cunnari / perhenisännalle karpelliseli / ja caic-
kijn hywtqñ töihin valmistetuxi.

Voruden himot väldä: mutta no da-
sta wanhuscautta / usco / ractautta ja
rauha / caickein nqden cansa jotca puhcast sy-
dämest HERRA ruollewat. Hullut ja tur-
hat kyymyret hylä / tietet etta ne ainoastans
ridat synnyttävät: Mutta ei HERRAN pal-
welian tule ridaisen olla / waan siwiän jocai-
sta vastan / opettarwaisen / joca pahoja hiljai-
sudes färsiä taita / ja muhtelewaisen wajtaha-
coista. Jos Jumala heille joscus andais pa-
rannuxen / totuutta ymmärtämän: Ja he
idällens Perkelen paulasta pääsisi / solda he
hänén tahtons idälen fangitut orvat.

Perf. 10. Waliteuin tähden) Edzo / Coloss. 1: 24. v. 15.
Oitein jaca Nqñ ettei hän Latia ja Evangeliumis secoita / waan
opeta Latia uppinscaisselle / ja heittä mailmallisen oiteuden eli
Latia ala: mutta sunnilisia ja hyviä evangeliumilla lohdutta.
v. 23. Hullut) Quæ nec valent ad disciplinam, nec ad doctrinam.

III. Lucu.

Postoli ilmoittaa wjmeissä aigoilla pahoia ihmisiä tu-
merian / v. 1. jotca ymbärins juosten yxileraiset uscosi
poiswietterevät / v. 6. ja totuutta wainowat / v. 8. mutta
heidän hulludens pitä ilmei tuleman / v. 9. Neuvoo Timo-
theuxen sencaltaisia välittämän / v. 10. Olla hiljaisen / v. 11.
wahwan / v. 14. Pyhäss Ramatus kijunirippuman / jo-
za hän wähäst lapsudest oppenut oli / v. 15.

Mutta sen sinun pitä tiedämän / etta
wjmeissä pätvinä waaralliset
ajaas lähenewät: Silä ne ihmiset
tulevat jotca idziäns racasta-
wat / ahnet / kerscajat / corsat / pilcajat / wan-
hemmillens tottelemattomat: Rijttämättö-
mät / jumalattomat / haluttomat / sopimat-
mat / laittasat / irrealiset / kinekiset / cafet /
pettäjät / tuimat / paisunet / Jotca endämin
hecumata cuin Jumalata racastawat. Jol-
la on jumalinen meno olevanans / mutta sen
voiman he poiskieldävät. Carta sijis sencal-
taisia: sillä ne orvat nqñ jotca huonesta huo-
nesen juorevat / ja waimoräden fangiri / wie-
vat / jotca synneillä rasitetut orvat ja moni-
naisten himoin kansa käyvät. Alina oppivat-
set / ja ei coscan totuuden fundoon tulewaiset.

Mutta nqncuun Jannes ja Jambres olit-
Mosesta vastan / nqñ nämätkin orvat to-
tuutta vastan: ne orvat ihmiset taidosta tur-
mellut ja keltwottomat Vseoon. Mutta ei hei-
dän pidä sillen menestymän: sillä heidän hul-
ludens pitä caikille julkit tuleman / nqncuun
nqndengin oli.

Mutta sinä olet minun opetustani seuran-
ni / minun sääthyäni / minun aiwoitusta-
ni / minun usconi / minun pitkämielisyttäni /
minum

Neuvoton
moninais-
sin howju
tapoihin.
1. Tim. 1: 4.
Tit. 3: 9.

Eunustus
wjmeissä
aigoista.
1. Tim. 4: 1.
2. Pet. 3: 3.
Iudez v. 18.

Exod. 7: 11.

Neuvoton
täti-
sivälihy-
teen.
Act. 11: 50.
Cap. 14: 2.
& 15: 2.

- 11 minum ractaftani / Minum kārsumistāni /
minum wainomistāni / minum waiwojoni /
jotca minulle Antiochias tapahduit / Iconi-
as ja Lystras / ja caikista on minum cuitengin
12 HEKra pādstānyt. Caicki jotca su-
malisest Jesuress Christures elā
tahtowat / nijden tule waino kār-
stā. Mutta pahoille ja petollisille ihmisille
on tapahturna / jota edemmā sitā pahemmin/
ettā he exhywāt / ja idzens exymān saattawat.
14 Mutta p̄ysh sinā n̄ysā cuins oppenut olet/
ja sinulle uscottu on : Sillā sinā tiedät fenel-
dās oppenut olet / ja ettās jo lapsudest olet
p̄hān Ramatū taistut / joca sinum taita
autiutēn neuwoa / uscon cautta Jesuress
Christuren pāalle. Sillā caikinai-
nen Kirjoitus Jumalalda annet-
tu / on tarpellinen opiri / muhteri /
osennuxeri / curituxeri / wanhu-
scaudes : Ettā Jumalan ihmi-
nen tāydellinen olis / ja caicki hy-
wīn tōihin sowelias.

Vers. 17. Jumalan ihmien) Se on / Jumalan Seura-
cunnan opettaja. Jos siis p̄yhā Ramattu taita opettasan tāy-
delliferi saatta hānen wircans puolesta / nijciutās on : on hān-
sen tāhdēn idzelin tāydellinen / ja ei siihen tarwita ihmisen sātev-
ja : nūmittām / opettaman mitā meidān autuutem tule. Cadzo,
Col. 2:8.

IV. Lecu.

Apostoli neuwo wielä caikella akterudella Jumalan
Asana saarnaman ja wircans toimittaman / v. 1. sillā se
aica on tulewa / jona ei terwellistā oppia kārsitā / v. 3. Ja hā-
nen aicaks on kāsis / eritā tāldā / v. 6. Rāste hānen tulla
thygōns / v. 9. ja otta Marcuren ja muuta cansans / v. 11.
valitta Alexandrin pahutia / v. 14. ja muiden hukkendele-
waisutta / v. 16. pāttā terwettillā / v. 19.

- D** In minā sis todistan / Juma-
lan edes / ja HEKran Jesuress
Christuren / joca on tulewa duo-
midzeman elāwita ja cuolluita /
hānen ilmesthyresāns ja valdacunnasans.
2 Saarna sana / pida pāalle sekā hywällä ettā
sopimattomalla ajalla / rangaise / muhtele /
neuwo / caikella siwendellä ja opeturessa :
3 Sillā aica tule / jona ei he woi terwellistā op-
pia kārsitā : Waan he cocowat idzellens O-
peccajat oman himons jälken : Ettā hei-
dān corwans syhywāt / mutta he
kāändāwāt corwans pois totuu-
desta / ja heidāns turhijn juttui-
hin kāändāwāt.
5 Vitta walwo sinā caikisa / kārsi ja festā
Waiwoisa / tee Evangeliumin Saar-

najan thy ja toimita wircas tāydellisest.
Sillā minā jo uhratan / ja minum pāsemis-
seni aica lāhesty. Minā olen hywān kilwoi-
turen kilwoitellut / juorun pāttānyt ja uscon
pitānyt. Lāstedes on minulle s-
tallelle pandu wanhuascauden
Eruunui / jonga HEKra wan-
huasca Duomari sinā pāiswānā
minulle anda : ei ainoastans mi-
nulle / waan caikille jotca hānen il-
mesthytāns racastawat.

¶ Ahkeroidze ettās pian minum thygōni fu-
9 let : Sillā Demas ylönandoi minum /
ja halais tātā mailmata / ja meni Theffalo-
nicaan / Crescens Galatiaan / Titus Dal-
matiaan. Ainoastans Lucas on minum can-
sani. Ota Marcus thygōs / ja tuo hāndā tān-
ne cansas : Sillā hān on sangen tarpellinen
minum pāwelureen. Eichicuren minā lāhetin
Ephesoon. Se hame cuin minā Troadas
Carpuren thygōjātin / tuo tullesas / ja kirjat/
mutta lāhatengin pārmāt. Alexander waski-
seppā on minulle paljo paha tehnit / HEK-
ra maracon hānelle hānen thyōns jälken. Tosta
sinā myös idziās carwata : sillā hān on tovin
meidān saarnosam wastan ollut.

¶ Innu ensimäises wastauressani / ei h̄xi-
lān minum cansani ollut / waan caicki
ylönannoit minum : alkōn se heille olco soimaf-
tu. Mutta HEKra oli minum puolellani ja
wahwisi minua / ettā saarna minum caustani
piti wahwistettaman / ja caicki pacanat piti
sen cuileman. Ja minā Lejonin suusta pela-
stettin. Mutta HEKra pelasta minum caike-
sta pahasta / ja autta hānen taivalliseen wal-
datundaans / jolle oleon cunnia tjancaickiseest
tjancaickiseen / Amen.

¶ Erweta Priscat ja Alquilat ja Onesipho-
rin perheettā. Crastus ja Corinthiū :
mutta Trophimuren minā jātin Miletoon
saarastaman. Ahkeroidze ennen talve tulla.
Sintia terwettā Eubulus / ja Pudens / ja Li-
nus / ja Claudia / ja caicki weljet. HEKra
Jesus Christus olcon sinun Henges cansa.

Armo olcon teidān cansan / Amen.
Toinen Epistola Timoteuren thygō / kirjoitetti
Romista / coska Pawali toisen ferran Keisar
Neron eteen seisarettein.

Vers. 8. Ande) Et auctio jälken / waan armost supauren
jälken. Basil. M. in Psal. 115. Manet sempererna requies illos qui in
hac vita legitimè certaverunt, non ob eorum merita factorum :
sed de Munificentissimi Dei gratia, in qua speraverunt. Et Augu-
stin. in Psal. 71. Tua peccata sunt, merita Dei sunt: supplicium
tibi debetur, & cum præmium venerit, sua dona coronabit, non
merita tua. v. 14. HEKra maracon hānelle) Cadzo / ler. II. 20.

Sano ai-
cans jo soa-
tuwan.

Rāste hā-
nen tulla
thygōns.

Walitta
Alexandrin
pabutta / ja
muiden hū-
kendelewai-
sutta.

pāttā ter-
wettillā

Esipuhe P. Pawalin Epistola last / Tituren thygō.

Mita eusa-
tin Lugus
opeteran.
I. Lugus.

2. Lugus.

3. Lugus.

Terwethys.

Mallisen
Papin eli
Pispan ole-
man pitā.

1. Tim. 2:3.

Sämä on lyhytäinen Epistola / mutta erittäin sangen caunis opetus : jossa caickinaiset

jalost tieridwaxi tehdän / mitä jocu Christity tarwidze tierihens ja sen jälken eläxens.

I. Hän opetta / mildisen Pispan eli pitäjän Papin oleman pitā / nisittdin / hyvän / toimellisen ja oppenen Evangeliumita saarnaman : ja joca wådrän töiden ja ihmisten säätyyn opettajat tacaperin aja / jocca aina vseo vastan sotivat / ja omattumot Christilliset vapaudet erittävät ihmisten töiden fangeuteen / nisneuin ne Jumalan edes wanhuscaxi tekisi / jocca ei erittäin mihingän kelpa.

II. Hän caickinaista säätyjä opetta / vanhoja / nuoria / waimoja / miehiä / Isäntiä ja palvelioita / cuinga cugin pitä hänens kdyttämän / nisneuin ne jocca Christus euolemallans omarens saanut on.

III. Opetta hän mailmalliselle Esiwalalle cuiliaset olenan. Niin myös opetta hän wielä siitä Armost cuun Christus meille ansaannut on ; ettei jocu luulis siitä kyllä olewan / etta Esiwala cuullan ja cunnioiteran : sillä ei meidän wanhuscaudem kelpa mitä Jumalan edes. Hän neuvo myös eriseuraista cartaman.

P. Pawalin Epistola Ti- tuxen thygō.

I. Lucu.

Pawali terveittä Titusta / v. 1. Sano sentähden hänens
Tretaanjättänens / etta hän Taipungeihin Papeja
toimitais / v. 5. Kirjoitta / mallisen Pispan eli Papin pitä
oleman / v. 6. ja hänens wircans / v. 9. Mingäcaltaiset
myös pitäjät ja wådrät opettajat ovat / v. 10. Kästek hän-
nen mitä rangaista / etta he hyläjisi heidän juttuns ja
hmisten käsity / v. 13.

1. **A**vali Jumalan palvelia / Je-
susuren Christuren Apostoli / saar-
naman Jumalan walituisse V.
2. **A**sco ja toudien tundo : Joca saat-
ta jumalisueen / toivos / yancaickiseen elä-
mään : jonga Jumala / joca ei walehdella tai-
da / ennen mailmallista aicosa lupais. Mut-
ta ajallans on hän sanans ilmoittanut
saarnan cautta : joca minulle uscottu on /
Jumalan / meidän Wapahsajam käsityn jäl-
ken.
4. Titurelle minun toimelliselle pojalleni /
meidän molembaidem uscom jälken.

Armo / laipiis / rauha Isäldä Juma-
salda / ja meidän Wapahsajaldam HER-
ralda Jesuelda Christurelda.

5. **E**ntähden minä sinun Tretaan jätin /
Heittä sinun pitä toimittaman mitä wielä
puuttu / ja Pappesa cuhungin Taipungin
asettaman / nisneuin minä sinulle käästenyt
olen. Sen joca nuhtetoin ja yhden
emännän mies on : jolla uscolli-
set lapset ovat / ei juomariri ja
cangeiri soimatus. Sillä Pispan
tule nuhtettoman olla / nisneuin
Jumalan huonen haldian : ei
röhkiän / ei tyly / ei juomarin / ei

tappelian / ei iltiän woiton pyytä-
jän : Mutta wierasten holhojan /
hyväntahfoisen / siswollisen / hur-
scen / pyhän ja puhtan. Ja lynnipi-
täwän puhtasta ja opettawaisesta sanasta /
etta hän olis wäkevä terwellisen opin cau-
ta neuwoman / ja vastanseisoita voissa-
man.

Sillä monda on julma / turhan puhuja-
ta ja mielen käändäjätä / enimäist ne jotea
ymbärinsleikauksista ovat. Josdenga sun
pitä tukittaman / jocca coco huonet käändä-
vät / ja häpidäisen woiton tähden felwotto-
mia opettavat. Yxi heidän Prophetai-
stans sanoi : Grelaiset ovat aina waleh-
teliat / pähät pedot ja laiscat wadzat. Tämä
on tesi / sentähden nuhtele heittä corvin / etta he
uscosa tervet olisit. Eila Judalaisten turhia
sittuja ja ihmisten käsityjä tottelis / jocca id-
zens totuudest poiskäändävät. Gaicki puh-
tai puhtaalle ovat / mutta saastaisille ja uscot-
comille ei mitä puhdas ole / vaan sekä heidän
mielens etta omatundons saastainen on. He
sanovat tunderwans Jumalan / mutta töl-
låns he sen fieldävät / ja ovat caubistus / ja
cewacorwaiset ja caickyn hyvijn föihin fel-
wottomat.

Vers. 15. Puhtaalle) Muutamat / jotea Christuren thygō
olit Judalaista käätye / luulit etta wieläin Moseren säätyjä pi-
ti toteldaman / ei soitämän saastaisia eläimiä etta mihingän pa-
scaseen ruvettaman / et. nisä wästan Apostoli sano / ettei secal-
taisia ollut carpellinen pitä.

II. Lucu.

Postoli opetta / cuinga erittäin pitä säädyksäns hyvijn
töihin neuwottaman / v. 1. ja omalla elämällä sen nyt.

lämän /

hänens wic-
cans.Wådrät o-
pettajat.Epimeni-
des.Cuinga
heidön can-
sans olda-
man pitä.Rom. 14:
20.

idämän / v. 7. Sillä sentähden on Jumala meille armon Christuren cautta osottanut / että me caikesta jumalatto- mudesta luowuisimma / ja jumalista elämästä ja caickia hy- wiä idäitä ahkeroidzimma / v. 11.

Vers. 2. Siwolliset) Tällä sanalla hymärretan enimmit- ten toimellisus / siweys ja cohtullsus / että caunist / toimellisest ja siwidät toinen toisen causa eleitäsin. v. 15. Todella) Että he tie- dästie Jumalan tähkyri / ja ei leikitri.

S 1. **V**ita puhi sind föweliast / sen ter-
2. wellisen opin jälken. Että wan-
3. hat olsit raitit / cunnialiset / siwol-
liset / lujat useosa / rackaudesa ja
4. kärsimisesä. Että wanhat waimot myös
5. käyttäsit idzens / nqneuin Pyhäin sopi / ei pa-
netteliat / eikä suomarit / mutta hyvin opetta-
6. waiset. Joilda nuoret waimot ta-
woja oppisit / että he heidän mie-
7. hians racastaitsit / lapsens rackana
8. pidäsit / olsit siwiät ja puhtat :
9. Talolliset / hywät / ja heidän mie-
hillens alammaiset / ettei Juma-
10. lan sana pilcatuuri tulis. Neuvoo
myös muoria miehia siwidät oleman.
11. Caikis aseta idzes hyväin töiden curvaxi /
12. wilpittomällä opetuksella / cunnialisudella /
13. terwellisellä ja nuhettomalla sanalla. Että
14. wasta hacoiset häpeisit / eikä mitän löydäis
meistä pahoim puhuarens. Neuvoo palvelioi-
ta Isännillens alammaiset oleman / ja caikissa
15. felwollisexi / ei nurisiat eikä wååräät : Mutta
että he uscolliset olsit / ja Jumalan meidän
wapahtajam opin caikis caunistaitsit.

S 11. **I**llä caikille ihmisseille on Ju-
12. malan Armo ilmestynyt :
13. Joca meidän opetta caiken suma-
lattoman menon hylämän ja
mailmalliset himot / ja tästä mail-
mas raitist / hurscast ja jumalisest
elämän. Ja odottaman autua-
lista toivo / ja suuren Jumalan /
ja meidän Lunastajam Jesuren
14. Christuren ilmestystä. Joca id-
zens andoi meidän edestäm / että
hän meitä caikesta wåårydestä lu-
nastais / ja idzellens erinomaisexi
Lanissari puhdistais / ahkeraxi hy-
wiin töihin. Nåitå sind puhi ja neuvoo /
ja caikella todella nuhtele : ei myös kenen-
gåñ pidå sinua ylöncadzoman.

Vers. 2. Siwolliset) Tällä sanalla hymärretan enimmit- ten toimellisus / siweys ja cohtullsus / että caunist / toimellisest ja siwidät toinen toisen causa eleitäsin. v. 15. Todella) Että he tie- dästie Jumalan tähkyri / ja ei leikitri.

III. Lucu.

Käsekän cunliaisuteen Esivalda wästan / ja caickejä hywijn töihin neuvotan / v. 1. Erinomattain siweyteen caickia wästan / v. 2. sillä he olti muinen taitamattomat ja jumalattomat ollet / v. 3. Mutta myt he olti Jumalan Ar- mossa Easten cautta autuari tehdye / Christuren tähden / että he hywisa töisä ahkerat olsit / v. 4. Wåårä oppia ja o- peittaita on wåltaminen / v. 9. Kätké Tituren tulla thygöns / v. 11. ja päättää terveyxillä / v. 15.

D 1. **E** Euro heitå / että he Päämehil-
lens ja Esivallassens alammai-
2. set ja cunliaiset olsit / että he caic-
kijä hywijn töihin walnit olsit.
Ettei he kenestäkän pahoim puhuis / eikä rjstai-
set ols / waan sopivaiset / osottain caikille ih-
misille caicke siweyhtä. Sillä me olimma-
myös muinen taitamattomat / corvacorwai-
set ja exhywaiset / palwelten himoja ja moni-
naisia hecumita / ja waelsumma pahudes ja
cateudes / wainoten ja vihaten toinen toi-
stam.

N 3. **U**tta sijteeuin Jumalan
4. meidän Wapahtajam hy-
wyys ja rackaus ihmisseille ilme-
sti : Ei wanhuscauden töiden
cautta / cuin me tehnet olemma :
waan hän en laupiudens cautta
hän meidän autuari teki / veden
syndymisen peson / ja Pyhänen Hen-
gen vodisturen cautta. Jonga
hän meidän pääallemine / Jesuren
Christuren meidän Wapahta-
jamme cautta / runsast wiodat-
tanit on : Että me hän en Ar-
mons cautta wanhuscaari tuli-
sim / ja ihancatiken elämän pe-
rillisexi / toiwon jälken. Tämä
on totinen tosi.

Nåitå minä tahdon sinun wahwast opet-
tamani / että ne jota Jumalan päästle usconet
owat / ahkeroidzistä caikin wirasans / hywisa
töisä olla : sillä ne owat ihmisseille hywät ja
tarpelliset : Mutta hulluja tutkimisia / pol-
wiluguja / rjstoja ja kilveituria wåldä / jot-
ca turhat ja felwottomat owat.

Eungo Es-
siwalda
wästan ol-
daman pi-
tä.

Jocalka
wästan.

Syy

Eungo ja
mihingä me
olemma
wapahtade-
tut ja au-
tuari tullen.
2. Tim. 1:9.

Turha opes-
tusta wa-
stan.
1. Tim. 1:4.
2. Tim. 2:
23.

Wääriä o-
pettaita wa-
stan.

- 10 Eri seuraista ihmistä pakene/
cosca händä kerta taicka cahdesti
11 neuwottu on. Eitet en etä sencaltai-
nen on poiskdäthy / ja syndiä teke / nqncuin
se joca idzens duominus on.
- 12 Cosca minä Arteman eli Eychicuren si-
num thygōs lähetän / nqni riennä sinuas mi-
num thygōni Nicopolij : sillä minä olen ai-
13 coinut siellä talve pitä. Lähetä Zena Latin-
oppemut / ja Apollo sisusti matcan / ettei heil-
14 dä mitän puituis. Mutta anna myös nq-
dengin / cuin meidän ovat / oppia hyvissä tōi-
sa wircans toimittaman / cusa nqni tarwitan/

ettei hekän hedelmättömiä olis. Sinua ter- 15
wettävät caicki cuin minun cansani ovat.
Terwettä sinä nqntä cuin meitää uscosa racasta-
vat. Armo olcon teidän caickein cansan /
Amen.

Kirjoitettu Tituren Cretan ensi- mäisen Pispan thygō / Macedonian Nicopolista.

Vers. 2. Sopivaiset) Ovat ne joteca caicki paremmiin puo-
lin ottavat / toimittarat ja läändävät. v. 8. Wahwast) Etä
ihmisi sen wahwari ja coderi ymmärrädisi mitä opetat / etä tel-
tovotonna ja turhana pidäts / ei myös sijä epätilis / nqncuin se tur-
ha juttu eli jaaritus olis. Christus myös wäteväst opetta /
mutta Phariseuret toisin / Matt. 7: 29. v. 14. Meidän ovat)
Se on / joteca Cretas ovat Christityri tulleet / anna heidän myös
Evangeliumin menestystä enäta / sijä eträ he heidän varas-
tans auttaa nqntä cuin sinä minun thygōni
lähetä tahdot.

Espuhe P. Pawalin Episto- last Philemonin thygō.

Mitä tästä
Epistolasta
oppia taita.

Ämä Epistola osotta sangen jalon ja caunin euwan Christilliset rackaudest: sillä tåsä me-
nämme/cuinga P. Pawali Onesimus paran otta vastan / ja rucoile hänen puolestans hänen Isän-
däns / ja eiidžians toisin aseta / vaan nqncuin hän idze se Onesimus ollut olis / joca riekonut olt.
Euitengin et hänen sitä wäellä eli waateen tee / nqncuin hänen kyllä oikens olis ollut / vaan myön.
nqntä hänen oikeudens / ja nqni puolitain waati myös Philemonia hänen oikeudestans myöndymän.
Nijneun myös Christus on rehnyt Isän Jumalan ja meidän wahlalam : nqni teke P. Pawalitkin Philemonin
cansa Onesimuxen puolesta : Sillä Christus on myös myönmittänyt oikeudens / ja rackandella ja nbyrydella Isäns
voitti / paneman pois wihans ja oikeudens / ja ottaman meitää Armoihins / Christuxen tähden / joca nqni uscollisest
meidän puolestani rucoile ja meistä sangen suuren surun ja murhen pitä.

P. Pawalin Epistola Philemonin thygō.

I. Lucu.

Alpostoli terwettä Philemoni / v. 1. Ristä Jumalata
Ahänen rackanderis ja vscos tähden / Christuxen pää-
le / v. 4. rucoile / etä hän oittais hänen poissuoisen palve-
lians Onesimuxen / joca Evangeliumin osallisuuten kääten
olt / ja tullut heidän molembain weliexens Christuxes /
v. 8. rucoile myös hänen walmista idzellens maja / v. 22.
ja väärid terwettä v. 23.

siuri ilo ja lohdutus sinun rackaudestas / etä
pyhäin sydämet sinun cauttas / racas welsen /
virwoletut ovat.

Sensähden / waicka minulla on siuri uscal- 8
lus Christuxes / käsle sinua mitä sinun tehda-
tule : Nqni minä euitengin tahdon rackauden /
puolesta ainoastans neuwoa / minä joca tain- 9
caltainen olen / nimitäin / wanha Pawali :
mutta nyt semmengin Jesuxen Christuxen 10 Col. 4: 9:
fangi. Nqni minä sijis neuwon sinua / minun lapsen / Onesimuxen puolesta / songa minä si-
teisäni syhytin : Joca sinulle muinen kello- 11
toin oli / mutta nyt sinulle ja minulle kyllä tar-
pellinen. Songa minä nyt olen lähettänyt jäl- 12
lens / mutta ota händä vastan : sillä hän on 13
minun oma sydämen. Minä kyllä tahdon
händä pitä minun thykönäni / etä hän minua
sinun puolestas näissä Evangeliumin siteisä 14
palvelis : Mutta en minä tahtonut mitä
ilman sinun suojetas tehda / ettei sinun hy-
wydes pitänyt oleman nqncuin waadittu /
vaan nqncuin wapanmielisen.

Sillä sensähden hän hetketi sinulda läri / 15
ettäks hänen ijaxi saisi jällens. Ei nyt sil- 16
len nqni

Pawaliter-
wetta Phi-
lemoni.

Ristä Ju-
malata hä-
nen vscos
edest Christ-
uxen pää-
le.

len nijneuin jongun palwelian/ waan enāmin min anin palwelian/ ja nijneuin rackan weljen: erinomattain minulle; mutta cuinga paljo enāmin finulle/ sekä lihan cautta/ etta 17 HERrasa. Jos sinā sijis nyt minum weljennäs pidät/ nijn ota händä wastan/ nijneuin minuakin. Mutta jos hän jotakin sinua whingoittanut on/ eli on finulle welca/ nijn sa- 18 no minun syyreni: Minā Pawali olen tā- 19 mān omalla kädelläni kirjoittanut/ ja tah- 20 don sen finulle mara/ etten minā sanois/ etta sind minulle sinus idze welcapäätä tehnyt olef. Armas weljen/ suo minum ihastua sinusta HERrasa: virwota minun sydämen HERrasa.

21 Minā kirjoitin sinun thygōs/ luottain mi- 22 nuani sinun cunialaisutees: tieteni sinun

enāmin tekewän/ cuin minā sanengan. Walmista myös minulle maja: Sillä minā toivon/ etta minā teidän rucourenne awilla teille lahoitetan. Terveittävät sinua Epaphras/ minum cansafangin Christuxes Jesuress: Marcus/ Aristarchus/ Demas ja Lucas minum apulaiseni. Meidän HERran Jesuksen Christuxen Armo olcon teidän hengenne cansa/ Amen.

Kirjoitettu Philemonin thygō Romista/ palwelian Onesimur- ren cansa.

Vers. 10. Onesiauren) Suomeli/ tarpellinen. Sitä p. Pawali aitatelle sanoans: hän on sinulle ja minulle tarpellinen/ se on/ Onesimus. v. eod. Siteisäni syyntin) Niimitän/ Evangeliumin saarnan cautta. v. 16. Lihan cautta) Se on/ hän on mailmallisissä astiois sinun/ nijneuin palwelia/ sidottu. v. eod. Etta HERrasa) Se on/ hän on myös uscos puolesta sinun weljes/ nijn etta sinā molembain näiden syiden tähden händä raka- 23 24 25 staisi.

²² Rucoile;
walmista;
hänellens
maja.

Esipuhe edellisest P. Petarin Epistolast.

Päinä Epistolan on P. Petari kirjoittanut pacanoille/ jocta Christityri tullet solit/ ja neuwo heidä uscosa wahwana pystymän/ ja alati ca swaman caickinaiseks kärsimises/ ja hywistäidisä. I. Eugus/ wahwista hän heidän uscons/ Jumalan lupauksen ja woinman cautta/ sitä saatavasta autuudesta/ ja osoita/ ettei se luovatu autius meildä ole ansaittu/ waan jo ennen Prophetain cautta ilmoitettu. Sentiähdien heidän pitä nyt udes ja cunialaises elämäns waeldamen/ ja sen wanhan unhottaman/ nijneuin sen eläwän ijanciakisen sanan cautta udesta syndynet.

Eidien thy-
gō tämä E-
pistola on
kirjoite-
tu.

II. Eugus/ opetta hän Pään ja Culmakiwen tundeman/ jocta on Christus. Ja etta he nijneuin toimelliset ja oikiat Papit idzengs Jumalalle uhrasit/ cuin Christus hänens uhrannut on. Ja neuwo caickinaisia Saädyjä: ensin/ opetta cunialaiset oleman mailmalliselle Esivalalle. Sijtte erinomattain tätte Palweliat heidän omain J. sääädäns alammainset oleman ja wåärytä heilda kärsimän/ Christuxen tähden/ jocta myös meidän tähemme on wåä, rytkä kärsimy.

III. Opetta hän waimoja cunialaiseti/ uscomattomillekin miehille/ ja ettei he idzens enāmin cunialaiset phäällä menolla/ cuin ulconaisella muodolla: Nijn myös miehiä/ waimojans kärsimän. Ja ettei he myös keske- nänä nöyrät olisi/ kärsiwäliset/ ja ystääväliset/ nijneuin Christuskin meidän syndimme tähden on kärsiwämnen ollut.

IV. Opetta hän Liha waimaman raitiudella/ walwomisella/ cohtuudella/ rucouilla/ ja Christuxen Kärsi- misen muistolla cungin idzians lohduttaman ja wahwistaman. Ja neuwo hengellisidä haldoita/ cuinga Jumalan sana ja tecaja tule edespanna/ ja etta joaidzen pitälahoillans muita palweleman/ ja ei ihmettelemän/ waan iloidze- man/ jos me joatkin Christuxen Niimen tähden kärsimme.

V. Neuwo hän Pispaja ja Pappeja/ cuinga heidän pitäelämän/ ja Canssa Jumalan sanalla ruocciman. Ja waroimieitä Perkeleitä/ jocta lackamata meitä jocapaicas wåijy ja tacaaja.

P. Petarin edellinen Epistola.

I. Lucu.

Petari terveittä valtuita municalaisia muntamisa maacunnissa/ v. 1. Kijtä Jumalata/ jocta hänens ja hei- dän wastudest on synnytänyi eläwään toivohon Christu- res catomattomaan perindöhön/ v. 3. Ehdutta heidä sillä/ etta heidän ristins ja murhens/ joita he kärseit uscons coet- telemisesti wåhän aica/ on sanomattomalla ilolla ja cun- nialla loppuwa/ v. 6. Neuwo heidä toivosa pystymän/ v. 13. ja pyhää elämähän/ monella wahwistuxella. v. 14. Erinomaisest/ vilpittömään rackanteen toinen toistans cohan/ v. 22.

Etari Jesuksen Christuxen Apo-
stoli.

Päinä oidoille hajalla a-
juvaissile Pontos/ Galatias/
Cappadocias/ Asias ja Bithynias/ Isän Jumalan aiwoituren jälken/ Hengen pysty-
tyren cautta/ cunialaisuteen ja Jesuksen Christuxen weren prisottamiseen.

Petari ter-
veittä tätä
thyä pacas-
voita.

Jumala andacon teille suuren Armon ja Rauhan.

Kristy olcon Jumala ja meidän HEx-
ran Jesuksen Christuxen Isä / joca mei-
rä sinirest laupiudestans on hymytsäntä jäl-
lens / elävään toivohon / Jesuksen Christu-
xen ylösnuosemisen cautta cuolleista / Catom-
attomaan / puhaseen ja turmelematto-
maan perindöön / joca Taitwahas teitä war-
ten tähdeelle pandu on / Jotca Jumalan wä-
ellä / uscon cautta autuuseen kätetän / joca
sitäwarsten walmistettu on / Että se wihmei-
sellä ajalla ilmei tulis / josa te saatte iloita-
te / joita nyt wåhå aica (sos tapahdu) moni-
naissa kiusauxilla wairwatan / Että teidän
uscon wilpitudäxi ja paljo callimari löyt-
täsim / cuin catowa culda (joca tulesa coetel-
lan) kqtoxeri / ylistyhexi ja cunniari / silloin
cosca Jesus Christus ilmandu / Jota te ra-
castatte/waikka et te händä nää / songa pääl-
le te myös uscotta / ehkä te händä nää / nqni te
cuitengin saatte iloita sanemattomalla ja
cunnialisella lolla / Ja läsitätte teidän uscon-
na lopun / nimittäin / sieluun autuuden.

Ota autuutta owt Prophetat edzinet
Ja tutkinet / jotca tulewaista armo teille
ennustanet owt / Ja owt tutkinet / cosca
taicka mingäcaltaisella ajalla Chri stuxen
Hengi ilmoitti / joca heisä oli / ja oli jo ennen
todistanut sitä wairwasta / cuin Christuxes
on / ja sitä cunniasta cuin sen jälken tapahdu-
wa oli / Joille se ilmoitettulin oli. **S**illä ei
he idje heitåns / sen cautta palvellet / waan
meitä / jotca nyt teille nüden cautta julistetut
owat / cuin teille Evangeliumi saarnannet
owat / Pyhä Hengen cautta Taitwasta lä-
hetetyn / jota Engelitkin nähdä ikävöidze-
vat.

Entähdien yhöttäät teidän mielenne
Scupet / ja olcat raitit / ja pangat teidän
tähdeillinen toivon sibhen armohon / cuin teil-
le Jesuksen Christuxen ilmestyxen cautta ta-
ritan / nqncuin cuiuliaiset lapset. Ja alkäät
asettato teidän nqncuin ennen / cosca te tyh-
mydes himoisa elittä. Waan sei jälken jo-
ca teitä crudzumut on / ja on pyhä / olcat te
myös pyhäät caikisa teidän menoisan. Sil-
lä kirjoitetsu on : Teidän pitä pyhäät
oleman.

Ja että te rucoilesta sitä Isä / joca duo-
midze cungin töidens jälken / ilman ihmisten

muodon cadzomista/nqni cadzocat / että te tei-
dän radollisudesan pelgosa waellaissite. Ja
tiektä ettet te ole catowaisella culalla eli ho-
pialla limastetus / teidän turhasta menostan /
songa te Isän säädystä saitte, Waan callil-
la Christuxen werellä / nqncuin viattoman
ja puhcan Caridzan / Joca toisin jo ennen
oli aiwoittu cuin mailman perustuscan pan-
du oli / mutta ilmoitettu wqmeisindä atcoina
teidän tähden / jotca hänен cauttans uscotte
Jumalan päälle / Joca hänen cuolleista he-
rättänyt on / ja hänelle sen cunnian andoi /
että teille olis oso ja toivo Jumalan
päälle.

Ja tehkät puhfari teidän sielunna totu-
den cuulaisudes / Hengen cautta / wellelli-
seen rakanteen / joca wilpitdin olis / ja olcat
keksenä palawaises rakaudes / puhfa-
sta sydämestä / Nqncuin ne jotca jällens spri-
dynet orvat / ei catowaisesta / waan catom-
tomasta siemenestä / nimittäin / elävästä
Jumalan sanasta / joca qancaikisest pypy.
Sillä caicki liha on nqncuin ruo-
ho / ja caicki ihmisen cunnia / nqncuin
ruohon cuckaiset. Ruoho
on poiscuiwanut / ja cuckaiset la-
castunet. Mutta HExran sa-
na pypy qancaikisest. Ja se on se-
sana / joca teidän seasan saarnattu on.

Vers. 4. Catomattomaan) Jota ei pelco elä murehetta ole /
että se loppuis. Puhaseen) Joca ei surulla eli murhella ole seco-
tettu. Turmelemattomaan) Juhonga ei itändäns suuruta : waan
qäisestä vuhtana ja tuorena poshy / mutta mailman ilo toisin on.
v. 13. Pangat teidän tähdeillinen) Se on / alkäät huikenneko eli
epäillä teidän autuudestan. Quod notandum contra dubitatio-
nem Papisticam. v. 17. Cungin töidens jälken) Et nqncuin ansion/
waan nqncuin heidän uscons todistuxen.

II. Lucii.

PEtari waara hymnist ja lishalliseft himost/v. 1. & 11. Ja
Neuwo pyytämän elä Christuxen ovin jälken / v. 2.
Että he owt hänén hywyttäns maistanet / v. 3. Owt hän-
nen pädllens rakenut / v. 4. & 6. Owt pyhä Pappius /
v. 5. & 9. ja Pacanoista Jumalan Cansaxi tulset / v. 10.
että minit Jumalata ylistäisit / v. 12. Neuwo myös caic-
kia cuileman Esivalda / v. v. 13. Ja palwelotta alem-
maisexti Isännillens / v. v. 18. Ja lärsimän wäärytä / v. 19.
Christuxen iawalla / v. 2. 1.

Im pojspangat nyt caicki pa-
huis ja caicki petos / ja ulculos-
laus ja cateus / ja caicki pane-
tus. Ja halaitcat selliästä järjel-
listä

Erimat-
tain welhel-
isen racs-
tauteen.

Ela. 40: 6.
Syr. 14: 18.
Iac. 1: 10.

Neuwo
Christilli-
fest elämäns
monella
wahwistu-
rella.

listä riesca / nijncuin äsket syndynet lapsu-
taiset / etta te sen cautta casvaiosite. Jos te
muitoin maistanet oletta / etta HERon
+ suloinen / Tonga thygö te myös tulleet oletta/
nijncuin elävän kiven thygö / joca ihm. sildä
hyhätty on / mutta Jumalalda on hän wa-
litti ja callis. Ja myös te / nijncuin elä-
wät kivere rakelcat seitän hengelliseksi huone-
xi / ja pyhäri Pappiudeksi uhraman hengelli-
siä uhreja / jota Jumalalle / Jesuksen Chri-
stuxen cautta otoliset olisit.

Sentähden on myös Rama-
tus: Cadzo/minä panen Zio-
nihin walitun callin culmakiwen/
joca usco hänien päällens / ei hän
tule häpiään. Zeille jotta nyt uscotte/
on hän callis : mutta uscottomille (on se ki-
wi Tonga rakendasat hyhannet orvat / ja on
culmakiwei tullus) On hän loukkaustiwe-
ri / ja pahennuxen cassiori / nimittään / nqle
jotta idzens sanaan loukarvat / ja ei sitä us-
co / johonga he aseretur olit.

Mittate oletta walittu sien / Tunninga-
linen Pappius / pyhä Canssa / erino-
maisuden Canssa / ilmoittaman sen voima/
jota seitä pimeydestä hänien ihmisseen wal-
keuteens cudzunut on. Te jotta et mui-
nen Canssa ollet / mutta nyt te o-
letta Jumalan Canssa. Ja te jott-
ca et muinen Armosa ollet / mut-
ta nyt te Armosa oletta.

Pakat weljet / minä neuwon teitä / nq-
nun oudosa ja municalasia / wälitäkät
ihallisia himoja / jotta sotivat sieluva wa-
stan. Ja pitäkät hyvät meno pacanain seas /
etta ne jotta seitä panettelevat / nijncuin pa-
hointekstä / tundisit teidän / teidän hyvistä
töistän / ja kyttäsit Jumalata sinä päävää-
nä / jona hän ratki sulista.

Sentähden olcat alammaset caikkile ih-
missille / ja säädyille / HERon täh-
den / olisco se Tunningalle / nijncuin ylimmä-
selle / taikka Päämiehille / Nijneni nqle jott-
ca häneldä lähetetyt orvat / pahointekslle
rangaistuxi / ja hurscaille kytoxri. Sillä
se on Jumalan tahti / etta te hyvällä tvöllä
tukidzetta hulluun ja thymin ihmisten suun.
Nijncuin vapat / ja ei nqnt etta se vapaus
olis nijncuin pahuden peito s / waan nijncuin he seidän puhant menon nälewät / pelgosa.

Jumalan palkveliat. Olcat cunnialiset jo-
caista vastan. Racastacat weljä / peljät-
tä Jumalata / cunnioittacat Tunningasta.

Epalkveliat / olcat alammaset cai-
kella pelgolla teidän Isännillen / ei ai-
noastans hyville ja siiv dille / waan myös
tuimille.

Sillä se on armo / jos jocu oman-
tundons tähden Jumalani thygö waiwa kär-
si / ja syyttömdäst kärssi. Sillä mikä kytos se on /

jos te pähän tecotne tähden piestäm / ja te
kärssite? Mutta cosca te hyvin teette / ja
cuitengin wa watan / ja te sen kärssite / nij-
se on armo Jumalan edes.

Sillä sitä rearten oletta te endzutut / etta
Christus myös kärsei meidän edestäm / ja jät-
ti malle cuwan / etta teidän pitä hänien asfe-
leitans noudattaman. Joca ei yhtän

syndiä tehnyt / eikä yhtän petosta
ole hänien suustans löyty. Joca ei

ei kroonut cosca hän sirottin / ei ihganne
cosca hän kärsei / mutta andoi hänelle coston /
joca oikein diemidze.

Joca meidän syndimme idze uhratis omas riui-
misans puun päällä / etta me syn-
neistä poiscuollet eläsimme

wanhursaudelle. Tonga haa-
wain cautta te oletta teriveri tul-
let: Sillä te olitta nijncuin ery-

wäiset lambat / waan nyt te oletta
palainnet / teidän sieluun Patine-
nen ja Pispan thygö.

Vers. 2. Jätellistä riesca) Se on hengellinen riesca / Evange-
lium / joca uscolla tästretän / ja ei ruumilisella taidolla / josta saa-
statuen riesca tule. v. 5. Hengelli sisä uhreja) Cadzo / Malach. 1:
11 v. 12. Taiki julista) Ei wiisimelä ole mitän salattu howä
eli paha. 1. Tim. 5:15. Uimitan ole tätteri / jota ei ilmoeta /
Marth. 10:16. v. 19. Oman tundons tähden) Se on : etta hy-
vä orvatundo pidetäsin Jumalan thygö.

III. Lecu.

Lecari neuwo walmosa miehians eunleman / v. 1. sa-
no / mikä waimon oikia caumissus on / v. 3. Neuwo
miehia asuman emändäins cansa toimella / v. 7. ja cate-
fia Christiyhd hywti töihin / v. 8. erinomattain hiljai,
suueen ja kärsimiseen / v. 9. et 17. ja walmiseen uscon tun-
nuistuxeen / v. 16. Christuxen kärsimisest / cuolemäst / ylös,
nuosemisest / ja Taiwasen astumisest. Eusa hän myös pu-
hu Noen ajast ja Castest / v. 18.

Lecan walmot myös miehillsens
alammaset / etta n. klin jotta ei sa-
una usco / walmot tarveist ilman
sanata woitetuxi tulisi / Cosca
seidän puhant menon nälewät / pelgosa.

Ephes. 6:5.
Col. 3:2,2.
Tit. 2:9.

Wärts
tarisman.

Christuxen
tarwalla.

Esa. 53:9.
1. Joh. 3:5.

Esa. 53:5.

Esa. 53:6.

Neuvos
Esiwalda
eunleman.
Rom. 13:1.
Tit. 3:1.

Eph. 5:23.
Coll. 3:18.
1 Tim. 2:9.

3 Joidenga caunistus ei pidä oleman ulconais
sis hinsten palmicois / ja cullan ymbärins
4 ripustamises / eli waattein pugusa. Vaan
5 jos se salainen ihmisen on ilman viata sydä-
mes / lakiassa ja hiljaisella hengellä / se on cal-
6 lis Jumalan silmän edes. Sillä nän o-
vat phäätikin waimot muinen heidän cau-
nistanet / joca toivons panit Jumalan
7 pääsle / ja olit miehillens alemmaiset. Nyn-
cuin Sara oli Abrahamille ciulainen / ja
8 eudzui hänén Herrarens. Tonga tyttäri-
xi tekijä tullet oletta / jos te hyvin teettä / ja
9 pelkämät oletta.
10 E miehet myös / asucaat heidän cansans
11 taidolla / ja andacaat waimolliselle nyn-
cuin heicomalle astialle hänén cunnians /
12 nycum myös elämän armon cansaperillisil-
le / ettei teidän rucouren estethyri tulit.
13 Mutta wjmein olcat caicki hyvymeliset /
14 ynnäkärsiwäiset / pitäin welhellistä ractaut-
15 ta fessienän / laupiat / ystävwäiset / Ei co-
16 stain paha pahalla / eikä kiroujella kirousta /
17 waan paremmi sunnacat / tietet etta te
18 oletta eudzutut sunausta perimän. Sil-
19 lä / joca elä tahto / ja hywiä pääviä
20 nähdä / hän hillitkän kielens paha
21 puhumast / ja huulens petoreesta.
22 Hän välttäkän paha / ja tehkän hyvä. Hän
23 edzikän rauha / ja nondattacan sitä. Sillä
24 HERKAN silmät ovat vanhurscasten pää-
25 le / hänén corwans heidän rucourisans.
Mutta HERKAN caswo on pahointeliän
pääsle.

13 Ja euca wahingoitta / jos te hyvä pyy-
14 dätte? Ja / jos te wielä oikiudengin tähden
15 kärssitte / nyn te euitengin autuat oletta.
Mutta alkät peljätkö heidän waatimistans.
16 alkät myös heitä hämmästytkö. Mutta
17 pyhittäkät HERKA Jumala tei-
dän sydämisen.

16 Olcat myös aina walmiit wastaman jo-
caista / cuin teidän toivonne perustusta tut-
tistele / joca teisä on / hiljaisuella ja pelgolla /
ja pitätkät hyvä omatundo / etta ne joca tei-
tä panettelevat / nycuun pahantekijä / hää-
peisit / etta he ovo at teidän hyvän menonna
Christuren häiväisnet.

17 Sillä se on parambi (jos Jumalan tah-
to nyn on) etta te hyvän thön tähden kär-
site / cuin pahan. Sillä Christus myös

färsei meidän syrdeimme tähden / hurcas
wädrän edestä / etta hän meitän Jumalalle
uhrais / joca lihan cautta cuolesettä / mutta
Hengen cautta elävärä tehty.

19 Josa hän myös poismeni / ja saarnais
fanganusse hengille / Jotca ei silloin usconet /
cosca Jumala Noen aicana odotti ja kärsi-
wäinen oli / cosca Arcti walmistettä / josa
harwas (se on / cahderan sielu) weden caut-
sa päästethyri tulit / Se nyt meitän Castesa
autuari tele / joca sitä arvisti / ei etta lihan
saastaisudest sillä pannan pois / waan etta se
on hyvän omantunnon lhto / Jumalan
tykönä / Jesuksen Christuren ylösneusemis-
sen cautta. Joca on Jumalan oikialle käs-
delle Taiwasen ylösmeenyt / ja hänelle ovat
Engelit / ja wallat / ja voimat alammaiset.

Vers. 1. Ilman sanata) Etta he taitaravat peräti ilman
Jumalan sanan cuulota tähdyti tulla : sillä useo tule cuulost /
Rom. 10: 14. Vaan etta he heidän Christillisten emänditens
toimellisest menost rupiaissi racastaman Christillist elämät / ja
nyn sanan cuulot cautta täydellisemät sibien täctoisim. v. 4.
(Ilman viata) Nyn etta hän on uscosa wilpitdin. v. 6. Pelkä-
mat) Waimot ovat luonnostans orgas / ja pian veljätehy.
Mutta heidän pitä oleman wahvat / jos jocat kärsmän pi-
däis / ja ei picaisest hämmästyymän. v. 7. Waimolliselle astial-
(le) Caicki Christicht ovat Jumalan tdsiala. Mutta waimo on
sekä ruumista etta mielestä mielestä heicombi / sentähden hänén
pitä sitä toimes armahtamani / ettei paho väli ja rihta nousits /
jolla caicki rucouret esterän. v. 19. Josa hän myös poismeni)
Bonii Grammatici est (inquit Varro) quædam ignorare. Sic boni
Theologi est, quædam mysteria Scripturæ non nimis subtiliter
inquirere. Nam in hac vita ex parte tantum Prophetamus, 1 Cor.
13: 9. Nihilominus S. Scriptura plana & perfecta est. Quia in-
quit Augustinus, de Doct. Christi 1: 2: c. 9. In ijs quæ aperte in
Scriptura posita sunt, inveniuntur illa omnia quæ continent sibi
dem, moresque vivendi, spem sc. atq; charitatem. v. 21. Hy-
vän omantunnon lhto) Nimitän sitä / eud jocu on oteta
lhteton Jumalan causa / ja hänén syndins ovat hänelle annetet
anderi / joca ei hänelle enä taida wahingeta tehdä / Christuren
tähden.

IV. LECU.

18 Etari neuwo Christuren tawalla kärsmän risti ja
waino / ja osotta sen hydyrynen / nimittäin / etta sen
canta lacataisin synnist / v. 1. Vara endisest pacanali-
sest elämäst / Christilliseen elämähän / v. 3. Neuwo ahke-
raan rucoureen / palawaan ractanteen / nöhyteen ja mut-
hin hyvijn tapoihin / v. 8. Neuwo wieläkin lujast risti ja
kärsmän.

19 Etä Christus lihasa meidän ede-
stäm on kärssint / nyn warustacat
teitän sillä mielellä; Sillä joca li-
hasa kärsi / se lacka synnistä / Et-
tei hän sitä aika cuin hän lihasa edes pääin on /
ihmisten himon jälken / waan Jumalan täh-
don jälken eläis. Sillä kyllä sinä on / etta me
culmen ajan elämäst culutimine pacanain
mielen jälken / waeldaisam irrandes / hi-
mois / suopumises / ylöshömises lainomi-
sis / ja hirnuisis epäjumaliden valvelurisa.

20 He ihmettielerät / ettet te heidän cansans
juore säädyttömäss heuman menosa / joca
teistä pahasti puhuvat / Nyden pitä lugun

teleman

Neuwo
tarfimän
risti ja
waino.

Pacanali-
sest elä-
mäst Chris-
tillisen.

Gen. 15:12.

Että mie-
heit toimella
emändi-
täns hal-
lidzist.

Nenwo
muutamien
hyvien ta-
poihin.
Prov. 20:
22:
Rom. 12:17.
1. Thes. 5:15

Psal. 34:13.

Psal. 34:16.

Matth. 5:10

Esa. 8: 13.

Walmisen
uscon tun-
nuistreen.

Rom. 5: 6.
Heb. 9: 28.

Act. 10:42.

Muutamia
hun hyvin
tavoihin.Prov. 10:
12.
Rom. 12:13
Heb. 13:2.
Phil. 2: 14.Wielä tär-
simiseen.

tefemän hänelle / joca on walmis duomidze-
man elävitä ja cuolleita : Sillä sitäwarten
Evangelium cuolleillekin saarnattu on / että
he duomitaisin ihmisten jälken ihasa : Mutta
nyt caickein loppu lähesty.

Jin olcat siis raitit ja walpat ruoile-
man/mutta ennen caickia pitäkät pala-
wa rackaus : Sillä rackaus peittää paljo ri-
corita. Olcat wierasten holhojat keskenän
napisemata. Ja palwelcat toinen toistan/
socainen sillä labjalla cuin hän saanit on/
näncuin hyväät moninaisen Jumalan armon
huonenhaldiat. Jos jocu puhu hän pu-
hucan näncuin Jumalan sanoja. Jos jol-
lakin on jocu virca hän tehkän näncuin siitä
voimasta / jonga Jumala anda. Että Ju-
mala caikisa Jesuxen Christuren cautta cun-
nioitetaisin. Josse olcon cunnia ja wal-
da qancaickiseest qancaickiseen / Almen.

Jin rackahani / alkät oduoxuo sitä
hellehtä (cuin teille tapahtu / että teitä
coetellan) näncuin teille jotakin utta tapah-
duis / Waan parammin iloitcat / että te
Christuren kansa kärssit / että teitä ajallans
hänen cunnians ilmestyses iloidzisitte ja rie-
mudzisitte. Antuat oletta te / jos teitä
Christuren Nimen tähden pilcatan: Sillä se
Hengi / joca on cunnian ja Jumalan Hengi/
lewäjä teidän päällanne. Heildä hän pil-
catan / waan teilda hän cunnioitetan.

Alkän yriskän teistä kärssö näncuin mur-
hala eli waras / taicka pahantekä / eli näñ-
cuin se joca toisen vircaan rupe. Mutta
jos hän kärssä näncuin Christitty / alkön hä-
wetkö / waan kijittalan Jumalata sen osan
tähden. Sillä aica on / että duomion pitä
Jumalan huonesta alcaman. Mutta jos
se ensin meistä alca / mingästä lopun ne saa-
wat / joteca ei Jumalan Evangeliumita u-
seo ? Ja jos hurscas tuscalla wapari tule/
euva siittä jumalatoim ja syndinen näky? Sen-
tähden ne joteca Jumalan tähdon jälken kär-
ssivät / andacan sieluns näncuin uscolliselle
luojalle hyvään töiden kansa.

Perf. 6. Cuolleillekin saarnattu) Se on: Pacanoille/joteca
olit cuollet ja haudatur heidän syneisäns ja pahas menosans/
ettei he tiennet sitä hengellisest elämäst Christures / (Että he
duomitaisin) Se on: että he ajalliseest heidän endise jumalato-
muden tähden jötä kärssit ja rangastaista v. 7. Hengesä he e-
lävät) Se on: Jos he cuulewaa Evangeliumin saarnan/nijn he
cuutengin vircewaa eli heräjävät hengelliseen ja isäiseen elämän
Christures. v. 8. Peitträ) Jocat lähimäistäns racasta / ei sen
mielä ricota / waan caicki mitä händä wastan ricota / etäsi
cudzutan / peittävän eitten ricoren. v. 12. Sitä hellehtä) Se
on: waino / joca meitä coettele / näncuin tuli eullan. v. 15. Toisen

wircaan) Tämän wigan Perkele enimmäst wääräin Christi-
tyin cautta waiutta / jotea aina paljo halita ja waluta taho-
wate / eusa ei Jumala oleheitä kästenye.

V. Lucu.

Peiari neuwo Pispoja ja Pappuja wircaans / nuoria
ja alammaisia nähyteen / v. 1. Caickia yhteisest
cunnilaisuteen / v. 1. & 5. Jumalahän turwaman / v. 7.
Raittureen ja walwoman Perkelen petosta wastan / v. 8.
Toivotta enä Jumala täytäis sen hyvän / jonga hän
heistä aleanut oli: kisitá Jumalata / v. 10. Kertoi neu-
wons ja päättää terwetyxellä / v. 12.

Alinhoja Pappuja / teidän seasan/
minä neuwon / joca myös Pappi
Nolen / ja Christuren kärssimisen
tunnustaja / ja osallinen siitä
cunniasta joca ilmestyyvä on. Caickat Chri-
sturen lauma / joca teidän hallusian on / ja pi-
täkät siitä waari / ei waaditut / waan mie-
lessiset / ei turhan woiton tähden / waan hy-
västä tähdosta / Ei näncuin Herrat Gans-
sans päälle / waan olcat laumalle opiri / nijn
te (ylimmäisen Paimenen ilmestys) cato-
mattoman cunnian Criumin saatte.

Jin myös te nuoret / olcat wanhoille
alammaiset. Olcat caicki toinen toi-
sellenne alammaiset / ja pitäkät teitänne kün-
diäst nähyteen / sillä Jumala on coreita
wastan. Mutta nähyrille hän anda armon.
Nähyyttäkät siis teitän Juma-
lan wäkevän kädänen ala: Että hän
teitä ajallans corgotais / caicki tei-
dän murhen pangat hänent pää-
lens: Sillä hän pitä murhen tei-
stää.

Ocat raitit ja walewocat : sillä teidän
wihollisen Perkele ymbärinskäy / näñ-
cuin kiljuva Lejon / ja edzikenen hän nelis.
Sitä te wastan seisocat / wahwat,
uscosa. Ja tiekät / että ne waiwat ta-
pahuwat teidän weliillengin mailmasta.

Mutta Jumala / solda caicki armo tule/
joca meitää on cudzumit qancaickiseen cunnia-
hans / Christures Jesures / teitä / joteca wä-
hän aica kärssit / walmista / wahwista ja
perusta. Sille olcon cunnia ja walda
qancaickiseest qancaickiseen / Almen.

Siluamien teidän uscollisen welsenne
cansa (näncuin minä luulen) olen minä
teidän thygonne harwoilla sanoilla firjoit-
tanut / neuwoden ja tunnustain / että tämä
on se oikia Jumalan armo / josa te oletta,

Neuro
Pispoja ja
Pappuja
heidän vir-
caans.Caickia
yhteisest
nähyteen.
Rom. 12:10Turwa-
man Jus-
malahan.
Matth. 6:
25.
Luc. 12:22.

13 Terwettawat teisa walitus Babylonias / ja
14 minun poican Marcus. Terwettakat toin-
nen toistan rakauden suun annolla: Rau-
ha olcon teille caikille / jotta Christures Je-
sus oletta Amen.

Vers. 3. Herrat Tanssans pääle) Cleros, on arpa eli osa/
jonga jocu arwalla saa. Nijn P. Petari tåsä eudzu pitähän
wæn arwaxi / se on: se osa joca pitähän Papille uscotru on. v. 13.
Babylonias) Yri Babylon on Chaldeas / ja toinen Egyptis
joca myös Alcairixi eudzutan. Jos jocu sano tämän Babylonian Romixi / osottarens Petarin ollen Romisa / osca hän-
män kirjoitti: Nijn ei hänen pidä myös tielämän mitä Joha-
nes / Imestryxens kirjoitta/cap. 17:5. etc. Babylonian joca pi-
itä Romist ymmärettämän.

Eripuhe Toisest P. Petarin Epistolast.

Alma Epistola on kirjoitettu nytä vastan / jotta luulevat Christillisen uscon
ilmankäytävän olla / sentähden neuwo hän nytä harjoittelemann heitän hywisa töisä / ja oleman
lujana uscosans / niincuin puu hedelmästä tutan. Sijte rupe hän Evangeliumita kiertämän / ihmisten
opetuksen suhten / etta ainoastans sitä / ja ei yhdengän ihmisen oppia ciuitaman pidä / sillä niincuin
hän sano: ei yritän Propheetia ole vielä ihmisen mielen jälken tapahdunut.

Sentähden hän waara heitä toisesta lugus petolaisista tuleraisista opetailda / jotta töitä väatiwat ja niillä
Christuxen tielämät. Ja uhea heitä colmella hirmuisella rangaistuxella / ja näytä heidän juuri niincuin he owar-
tin / heidän ahneudens / ylpaydens / coirudens / huorudens ja ulcoccuusidens cansa / etta jocainen kyllä ymmärtää/
tetä hän sillä luule / cuin myt Christicunnas tapahu.

Colmannes osotta hän: etta Duomiyäiwä on pian tulewa / ja waicka se ihmisten mielestä näky olewan tuhat a-
jastaica / nijn se on cuitengin Jumalan edes / niincuin yxi päivä / sentähden sanotan jocaidzen Duomiyäiwä ole-
wan tullut / cohta cuin hän cuollut on. Ja sijte kirjoitta hän / cuinga Duomiyäiwänä pitä tapahuuman / etta caic-
ti pitä tulella ciulutettaman. Mutta hän ennusta myös / etta fishen aican pitä ihmiset oleman pilkasat / ja ei uscosta
luuua pitämän / vaan oleman cuin Epicurerit.

Ehykäfest sanotti: Ensimäinen Enku osotta / cuinga Christicunda on Evangeliumin aiciana puhdas oleva.
Toinen Enku näytää / cuinga ihmisten opin aiciana on oleva. Colmas / cuinga ihmiset sijte sekä Evangeliumin et-
ta caickinaisen opin ylöncadzowat / etta tahdo uscoa. Se aica on myt käsis ja Christuxen tulemisien asti pysy.

P. Petarin Toinen Epistola.

I. Lucu.

Petari terwettä caikcia Christityitä / v. 1. ja etta Ju-
mala olt heille/uscon cautta runsaat lahjoittanut ja lu-
wannut caicki cuin elämän ja jumalisuteen tule / v. 3. neu-
wo hän heitä osottaman Uscons / jumalisella elämällä / ja Christillisellä awuilla / v. 5. wahwistarens nijn heidän
eudzumisens ja walidzemisens / v. 10. Neuwo vielä sen-
gintähden heitä / etta hänén cuolemans aica oli jo lähe-
styvä / v. 12. ja etta hän olt idze sen filmilläns nähyt /
cuin hän Christuxest saarnais / v. 16. Nijn myös etta
Propheetatkin olit sijta ennustanet / joiden sanohin hei-
dän idzens piti luottaman / v. 19.

Jimon Petari Jesuren Christu-
ren palwelja ja Apostoli.

Nylle jotta owt saanet mei-
dän cansamme yhdencaltaisen
uscon wanhuscaudes / jonga meidän Ju-
malan / ja wapahfajam Jesus Christus
anda.

2. Armo ja Rauha lisändykön teisa / Ju-
malan ja meidän HERXan Jesuren Christu-
ren fundemisen cautta.

3. Etä hänén jumalinen wäkens meissle
caickinaiset (jotta elämän ja jumalisen
menon sopivat) on lahjoittanut / hänén
fundemisens cautta / jotta meitä hänén
cunnians ja woimans tähden eudzumut on

Joidenga cautta meissle ne eallit ja siurim-
mat lupauxet lahjoitetut owt / nimittäm/
etta te ntäden cautta Jumalan luonnesta o-
sallisesti tulisitta / jos te catowaisen mail-
man himon wälldätte.

Nijn ahkeroitcat / teidän usconne woima
osottaman / Ja woimasa toinda / ja toime-
sa cohtulisutta ja kärsimistä / ja kärsimises
jumalisutta / Ja jumalisudes welhellistä rac-
kautta / Ja welhellises rakaudes yhteistä
rakautta. Sillä osca nähmät tähdellisest tei-
sä owt / nijn ei he teitä salli löytyä soutila-
sna eli hedelinditöminä meidän HERXan
Jesuren Christuxen fundemises. Mutta
jolla ei näitä ole / hän on sokia / ja coperoi
tietä kädelläns / ja on unhottanut idzens ol-
len puhdistetun endisist synneistäns.

Sentähden rakaat veliet / ahkeroitcat
parammin sitä / etta te teidän eudzumisen
ja walidzemisen wahwistaisitte. Sillä jos
te sen teette / nijn et te coseen combastu / ja
silläns teidän sallitan aldist sisällekäydä /
meidän HERXan ja wapahfajan Jesuren
Christuxen qancaickiseen waldacundan.

12 **S**Entähden en minä tahdo unhotta teitä
ja saina niistä neuwoa / waicka te tiedätte/
ja wahwistetut oletta tåså nykyisessä totuude-
sa : Sillä minä arwan sen cohtuliseksi / nq-
causwan cuin minä tåså majasa olen / he-
rättä teitä ja muistutta teille : Sillä minä
tiedän / etta minun pitä pian tämän minun
majani poisspaneman / nqncuin meidän
HERKia Jesus Christus minulle ilmoitti.
15 Mutta minä tahdon ahkerointa / etta tenä-
mät minun lähtemiseni jälken muistosa pi-
dätte.

16 **S**illä embä me ole carvaloita juttuja nou-
datellet / teille tiettäväxi tehdesäm meidän
HERKan Jesuksen Christuksen woima ja
ja tulemista. Vaan me olemme idze nä-
net hänен cunnians / Cosca hän Isäldä Ju-
malalda sai cunnian ja vlistyren / änen cau-
ta / joca hänelle näin sildä wäkevaldä Her-
randelta tapahdu / Tämä on minun
racas Poican / johon minä mieti-
styñ. Ja tämän änen me ciulimma Tai-
vast / cosca me pyhällä vuorella hänen
cansans olimma.

19 **M**eillä on wahwa Prophetalin sana /
ja te teettä hywin etta te sitä waarin otatte
nqncuin kyntilästä joca pimeis walista / nq-
causwan cuin pääwä walkene / ja Lointähti
20 coitta teidän sydämisen. Ja se tule teidän
ensin tietä / ellei yrkän Prophetia Ramatu-
sa tapahdu omasta selityrestä / Sillä ei yr-
kän Prophetia ole vielä ihmisen tahdosta e-
destuotu / vaan pyhä Jumalan ihmiset o-
vat puhuneet / watcuetut Pyhäldä Hen-
geldä.

Vers. 20. Omasta selityrestä) Se on / jongun omon pään eli
mielen jälken / vaan pitä Pyhänen Hengen selityst muuhin Ramatu-
sa paikoihin edzottaman ja hanelä oletat qmmärryst rucoid-
dawan.

II. LUCU.

PEtari iulista / etta niinuin Wanhas Testamendi-
sakin wääriä opettajita olewa / joca Jumala aicanans
rangais / v. 1. Nqncuin hän erannei Engelit / edellisen
mailman / nqnd Sodoman ja Gomorran rangais /
v. 4. Kirjoitta sitte sencaltaisten wääriä opettain / ja hei-
dän jumalattoman joukkons muodon / etta he sen parem-
min tuttaisin / v. 10.

Li myös wääriä Prophetaita
Lansan seas / nqncuin teidänгин
secan wääriä opettait tule / joc-
ca wahingoliset eriseurat tuo-
wat / ja kieldävät sen **H**ERKan joca heidän
ostanuit on / saattain heillens neopian cado-

tuxen. Ja monda noudatta heidän hucu-
tustans. Joiden cautta totuden tie p. Ica-
tan / ja ahneudest ajatetuilla fanoilla / pitä
heidän teitä cauppaman. Joiden Duo-
mito ei sillen cauvan wäjtyp / eikä cadotuxens
maca. Sillä jos ei Jumala niitä Engeli-
tä / joca syndik teit / armahianut / vaan on
pimeyden eahleilla helvettim syösyne / ja v-
lonannoi heidän Duomioon kättestä. Ja
ei ole armahianut endistä mailmat / vaan
wapahet Noen vanhurseanden Saarnajan
idze eahdexandena / ja loi wedenpaisumien
jumalattoman mailman päässe. Ja on ne
Tarpungit Sodoman ja Gomorran tuha-
ri tehnyt / eukistanut ja eadottanut / ja teki
ne jumalattomille peljäthyri / joca siitte tu-
lewat olit. Ja on pelastanut hurscan Lo-
shin / joca riittaisilda ihmisdä heidän hau-
reudens menolla waitwattin. Sillä hän
oli hurscas ja asui heidän seasans / ja ciulen-
gin sencaltaista pitä näkemän ja ciuleman /
he waitwaisit sitä hurscasta sielua jocapä-
vä heidän wääriä töissäns. **H**ERKia,
taita jumaliset kiusaurista pela-
sta / mutta wääriät hän lätke Duo-
miopäivän asti waitwatta.

10 Mutta enimäst ne joca lihan jälken
saastaisissa himoisissa waledarwat / ja Herrau-
den ylöncadzowat / suunat / tylty / joca ei
pelkä walvojan pilcata. Waicka ne
Engelit / joca wäes ja weimas suuremmat
owat / ei tahdo käräjä tätä **H**ERKan pil-
callista duomiota. Quitengin owat henq-
cuin tyhmät pedot / joca luonnostans kyn-
niotetta ja teurastetta syndyneet owat. Pil-
karwat sitä joca ei he hymärrä / ja hukkuwat
heidän turmellus menoisan ja saawat wää-
ryden palcan. He pitävät sen hecumana /
etta he ajallisiss herciis elävwät / he owat il-
leydet ja pilcat / He kerscarvat teidän labjoi-
stan / coreilevat teidän omillan / ja heillä on
silmat huorutta tähnäns / joca ei salli hei-
täns synnistä torjua / he hancuttelevat ty-
göns horjuvat sielut / he owat heidän sydä-
mens ahneudes ylönharsandaret / krootti

14 Canssa / joca ylönamoit oikian tien ja e-
ryit / he noudattawat Balaamin Bosorin
pojan tietä / joca wääryden palca racasti.
Mutta hän rangaistin hänent wääryde-
stääns / myckä thöjuhta puhut ihmisen äiellä /
ja esti sen Prophetan hulluden.

Wääriäin
opettajain
palca.

Joh. 21: 18.
Eusta II
postolito
wat oppi-
stanet.

Gen. 7: 1,

Gen. 19: 24.

Wääriäin
opettajain
muoto.

Num. 22:
23.

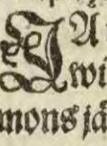
- 17 Ne orvat wedettömät lähtet/ ja pilvet
jotca tuulispäälä ymbärins ojetan/ joil-
le on kätteli syngik pimeys qancaickeſt.
18 Sillä he puhuvat röykeitä sanaja/ jotca
turhat orvat/ ja yllättävät tarvattomuden
cautta lihallisim himoin nytä jotca idze olisit
19 vältäneet. Ja vielsä nytkin exxris waelda-
wat/ ja luparvat heille wapauden/ waicka
he idze turmeluxen palveliat orvat: sillä
solda jocu woitetan/ sen palvelia hän myös
on. Ja sijte cuin he orvat paennet mail-
man saastaisidest HENRAN ja wapahajan
Jesuren Christuren fundemiseen/ nyt he cui-
tengin heidäns nshin lääriovät/ ja woite-
tan/ ja on heille wqmeinen pahemari tul-
lit/ cuin ensimäinen: Sillä se olis heille
parambi ollut/ ettei he wanhuiscauden tie-
tä fundenetcen olis/ cuin että he tunnit sen/
ja poikeisit pois phästä läästyä/ joca heille
annetti oli. Nylle on tapahdunut se totinen
sananlaſcu: Coira syö oxennuixens/ ja/ pe-
sty sica ryperopacosa jällens.

Vers. 1. Riedwäät sen HENRAN/joca heidäns ostannt on
Eadzo/Rom. 14: 15 v. 13. Rerkawat teidän lahoistian) Nyt
eini Dispat ja Papit Paavim Lähocunnas tekewät/ nytä
codoista ja kartanoista/ jotea Jumalan palveluxen hoväri la-
jotetuut ovat. Ja ei mitän sen edess tee/ ei saarna eitä Sacra-
menteja jaga. v. 18. Tarvattomuden) Nytä tapahdu Alwoate-
syn tiedämässä/ etta coco mailma iltiällä elämällä ja hirmui-
silla lihallisilla synneillä tähtetän.

III. Lucu.

Jämoittia wiedä/ etta mailman lopulla tulevat yle-
sajat/ jotca wijmeisen duomion tiedämävät/ v. 3. Jo-
ita hän wasta/ v. 5. Ja sano mingätähden Jumala näky
duomion kansa wippywän/ v. 8. Euinga se on tapahdu-
wa/ v. 10, & 12. Euinga meidän pitä sen lähestyis elä-
män/ v. 11. Neuwo cutakin fishen idziäns mahdolisest
walmistaman/etc. v. 14. Ja ei andaman fencaltaisilda
pilkailda wiereldä/ v. 17. Päättäkijoxella/ v. 18.

- 1 Älä on se toinen Epistola/ cuin
minä teille minun rackani kirjo-
tan/ jolla minä herätän ja neuwon
teidän puhdasta mieldän. Etta
te muistaisitte ne sanat jotca teille ennen py-
hildä Prophetailda sanotut ovat/ ja myös
meidän lääkym/ jotca olemma HENRAN ja
wapahajan Apostolit.

- 3 U tietkät se ensin/ etta wqmeisind pät-
windä tulevat pilkajat/ jotca oman hi-
mons jälken waeldawat/ ja sanowat: Eusa
nyt on lupans hänien tulemisestans? Sil-
lä/ sijä pätivästä cuin Isä ovat nukunet/
pysyvät caicki nytä ne luonnon algusta-
fin olles ovat. Mutta tietens ei he tähdo-
tietä/ etta Taiwas muijen oli/ ja maa
wedestä/ joca wedesä Jumalan sanan caut-

ta seiso. Guitengin oli fishen aican/ se mail-
ma nytä cautta/ weden paismisella tur-
meldnu. Nyt myös ne Taiwas ja maat cuin
nyt ovat/ hänien sanans cautta sääste-
tä/ tulen waraxi Duomiopäiväalle pidet-
tä/ cosca jumalattomat ihmiset cadote-
tan.

Mutta tätä ei pidä teildä salattaman/
minun rackani: yxi pätivä on HENR-
ran edes nytä tuhannen ajasta/ ja tuhannen ajastaica nyt-
ä cuin yxi pätivä. Ei HENRA wip-
pytä lupaustans/ nytä tuhannen muu-
tamat sen wippywän luulevat/
waan hän on meidän cansam kär-
siväinen/ ja ei tähdo etta jongun
pidäis huckuman/ waan etta jo-
cainen idzens parannureen kän-
näis.

 Utta HENRAN pätivä on tuleva/
Nytä tuhannen waras yöllä/ ja silloin Tai-
was suurella kyrulla poismenewät/ mutta
Elemendit pitä palauudesta sulaman/ ja
maa/ ja rakennuksit/ jotca hänestä ovat/ pi-
tä palaman.

Etta caicki nytä pitä catoman/ nyt tei-
dän tule silloin phästä menoisa ja jumalisu-
desa olla: Nyt etta te odotatte ja ikä
wöidzette Jumalan pätivän tulemista.
Tona Taiwas tulesta catowat/ ja
Elemendit palauudesta sulawat.
Mutta me odotamme usia Tai-
waita/ ja utta maata/ hänien lu-
paurens jälken/ joisa wanhu-
scaus asu.

 Entähden minun rackani/ etta te nai-
stätiedätte/ nytä ahkeroitcat/ etta te hän-
nen edesäns puhaxi ja nuhtettonaxi/ rauhas
löyttäsim/ Ja lukecat meidän HENRAN
Jesuren Christuren lääsimys teidän autuu-
dexenne. Nytä tuhannen racas weljem
Pawali/ sijä wippsaudest cuin hänelle ammet-
tu on/ teille on kirjoittanut. Ja jocaidze-
sakin Epistolans näistä puhu/ joisa
monda on/ cuin työlat ymmärtä-
vat/ jotca taitamattomat ja ir-
taliset

taliset pahendawat / nijncuin
muutkin Ramatut/ omari cado-
tuxexens.

Mutta minun rackani/ että sen jo ennen
tiedätte/ ngn carettacat / ettet te wietelläis
jumalattomain ihmisten exytyrellä / ynnä
heidän cansans/ ja ngn te poislangette tei-

dän omasta wahwudestan. Vaan cas-¹⁸
wacat meidän HERran ja Wapahajaan
Jesuren Christuren armos ja tundemises,
Jolle olcon cunnia sekä nyt että hancacidi-
seen aican/ Amen.

Vers. 3. Pilkaat) Jotca ei mitän usko/ waan eläwät
oman mielens jälken. v. 16. Töölät ymmärtää
Greean textis ou: jotakin cuin
thyöläs on ymmärtää.

Esipuhe P. Johanneren Colmest Epistolast.

Nsimäinen Pyhän Johanneren Epistola / on xxi toimellinen Apostolinen Epistola / ja pitä paremminkin cohta hänen Evangeliumitans seuraman : Sillä nijncuin hänen Evangeliumians vscost seltäst opetta / nijn hänen myös tdsäkin Epistolas niuhetele nijtä jotca heitän v. scost kerseawat ilman töitä/ ja opetta ahkerast / ettei thöt sitä poissäk iosa vscos on. Mutta jos ne poissäärwät/nijn ei usko ole oikia/ waan walhe ja pimeys. Vaan ei hänen töitä tee hänen waarmisella/ nijncuin pyhän Jacobin Epistola: mutta herätek ja suoistele meitäh rackauteen/ etta me toinen toistam racastat. sum / nijncuin Jumalakin meitäh racasti.

Kirjoitita myös cowast Cerinheretä/ ja Antichristuren Henge wästan/ joca silloin rupeis kieldämän/ ettei Christus ollut lihaan tullut. Joca mye enimmäst tdsäis on : sillä ehkei mye jultisest suulla kieldä Christus lihaan tulleyti/ nijn he enitengin kieldäwät sen sydämesäns opillans ja elämälläns. Sillä joca töölläns tahto hurseaxi ja autuxi tulla/hänen kieldä Christuren. Mutta Christus on sitä warten lihaan tullut/ etta hänen meitäh ilman meidän töitämä / hänen werens cautta hurseaxi ja auruari tekisi.

Ja nijn tämä Epistola fotimolembita wästan/ sekä nijtä jotca tahtowat ilman töitä vscosa olla : ja myös nij-
rä wästan/ jotca töölläns tahtowat hurseaxi tulla / ja pitä meitäh oikialla testimäissellä tiellä. Etta me uscon cau-
ta hurseaxi / ja synnistä wäxäti joudusimma/ ja sitte cosca me hurseat olemma/ pitä meidän hyviä töitä ja rac-
tautta/ Jumalan tähden ahkeroidzman wäpast mielest ilman maxon toiwota.

Mutta ne eäxi seurawaist Epistolat/ ei ole opettaraiset/ waan rackauden ja vscos curvat/ toilla myös on ois-
tia Apostolinen Hengi.

P. Johanneren Ensimmäinen Epistola.

I. LUCU.

Pyhä Johannes tietäväksi reke/ etta hänen idze on näkö,
nyt ja cuihut Christuren Jumalan Pojan / ja mitä
hänen hänenstä on saarnannut / v. 1. Hänen saarnais sitä muil-
le/ etta helki saisi yhteyden hänen ja hänen taittavilisen J.
säns kanssa/v. 3. Sano/mitä hänen saarnais: Dämmitäni/ et-
ta Jumala on walkeus / ja jos me tahdomma tulla hänen
yhteyteens / nijn meidän pitä walkeudes waledaman/ etta

me meidän synneistämä Christuren hänen Poicans wereli-
lä puhdistaitsim / v. 5. Joca tapahu/ jos me tunnuistam
meidän synnidim / v. 9. Mutta jos me ne kiellämme: nija me
te m: Jumalan walherteläxi/ ja tulema idje sibi / v. 8. & 10

Joca algusta oli/ songa me cuihlimma/
Songa me silmissämmä närimme/ iota
Seme cadzellet olemma/ ja meidän lättäm

Aaaaaa

¹ Johannes
puhu op-
pius eli
Evangelium-
muis mah-
wudest.

pidelle

2 pidellet orvat elämän sanasta / Ja elämä on ilmestynyt / ja me olemme nähtet / ja todistamme / ja ilmoitamme teille sen elämän joca qancaickinen on / joca oli Isän tykönä / ja on meille ilmestynyt. Mutta menähnet ja cuiuslet olemme / sen me teille ilmoitamme / että teilläkin meidän kansamme esallitus olis / ja meidän osallisuudem Isän ja hänens Poicans Jesuxen Christuxen kansa ollis / Ja näitä me teille kirjoitamme / että teidän ilonnan tähdellinen olis.

5 Ja tämä on se ilmoitus / jonga me hanelä cuiuslet olemme ja teille ilmoitamme : Jumala on walkeus / ja ei hanesä ole pimeydestä. Jos me sanomme että meillä on osallitus hänens kansans / ja waellamme pimeydes / nijn me walehteleminne / ja emme tee totuutta. 6 Mutta jos me walkeudes waellamme / nijn cuiun hängin walkeudes on / nijn meillä on osallitus keskenäm / ja Jesuxen Christuxen hänens Poicans weri puhdistaa meitä caikista meidän synneistäm. 7 Jos me sanomme : ei meisä ole syndiä / nijn me petämme idzem / ja ei ole totuus meisä. 8 Mutta jos me tunnustamme syndim / nijn hän on uscollinen ja hurseas / joca meille synnit andxi anda / ja puhdistaa meitä caikesta wäärydestä. 9 Jos me sanomme : embä me syndiä tehet ole / nijn me teemme hänens walehteliari / ja ei hänens sanans ole meisä.

Vers. 5. Jumala on walkeus) Seon / hän on pähä / wan hurseas / waca / josa ei mitä paha eittä wäärytä ole.

II. Lucu.

Johannes sano että Christus Jumalan Poica on sowindo meidän syndeimme edestä / ja että se / joca sano hänens tundewans / sen pitä hänens käslyns pitämän / v. 1. racastaman lähimä Isäns / v. 7. puhu siitte nuorist ja wanhoist / v. 12. Kieldätkää mailma racasta mast / joca on pahuita tähnyndäns / v. 15. Ilmoitta Antichristuxen tulewan / joista jo muutamat tulleet olit / v. 18. Ja osoita eittäne orvat / v. 22. Neuvoo pystymän tunnustudes / v. 24.

1 **I**nun lapsucaiseni / näitä minä teille kirjoitan / 2 Ettet te syndiä tekis. Ja jos jocu syndiä teke / nijn meillä on edeswastaja Isän tykönä / Jesus Christus / joca wanhurstas on / Ja hän on sowindo meidän syndeimme edestä : ei ainoastans

meidän / waan caiken mailman edestä. Ja sitä me ymmärrätme että me hänens tunnemme / jos me hänens käslyns pidämme. Joca sano : minä tunnen hän / ja ei pidä hänens käslyjäns / hän on walehtelia / ja ei hanes ole totuus. Mutta joca hänens sanans pitä / totisest on Jumalan rackaus hanes tähdellinen : Sitä me tiedämme että me hanesä olemme. Joca sano idzens hanes olewans / hänens pitä nijn waeldamen / cuin hängin waelsti.

Rackat welseni / en minä vitsa käslyä teille kirjoita / waan wanhan käsly / joca teillä algusta oli. Wanha käsly on se sana / jonga te algusta cuiusle / minä kirjoitan teille taas veden käsly / se cuin hanes totinen on / ja teissä myös : Sillä pimeys on poismenys / ja totinen walkeus paista. Joca sano walkeudes olewans / ja viha welsen / hän on wielä pimeydes. Joca welsen racasta / se pysty walkeudes / ja ei hanesä ole pahennusta. 10 Mutta joca welsen viha / hän on pimeydes / ja waelda pimeydes / eikä tiedä cuhunga hän mene : sillä pimeydet orvat hänens silmäns sogaisnet.

Rackat poicaiseni / minä kirjoitan teille / että teille synnit andxi annetan hänens Nimens tähden. Minä kirjoitan teille Isät : sillä te tunnitte hänens / joca algusta on. Minä kirjoitan teille nuoruciset : sillä te voititte pahan. Minä kirjoitan teille lapsucaiseni : sillä te tunnitte Isän. Minä kirjoitin teille Isät : sillä te tunnitte sen joca algusta on. Minä kirjoitin teille nuoruciset : sillä te olettavaat / ja Jumalan sana pysty teissä / ja te olettavaat wottaneet.

Allkät mailma racastaco / eli mitäni cuin mailmas on. Jos jocu mailma racasta / ei hanes ole Isän rackaus. Sillä caiki cuin mailmas orvat (lihan himo / silmän pyyntö / ja elämän coreus) ei ne ole Isäst / waan mailmast. Ja mailma ratto himoinens / mutta joca tele Jumalan tahdon / se pysty qancaickisest.

18 **G**apsucaiset / myt on wäymieni aica / ja dñjncuin te olettä cuiuslet / että Antichristus tule / nijn myt myös monda Antichristust rupea oleman / sitä me tunnemme / että wäymieni aica on. He orvat meista lähetet , mutta ei he ollet meista : sillä jos he meista ollet olisit / nijn he olisit mei-

Cutea sen
vitein oppi
net ja useo
net orvat
elici.

Ioh. 13:34.
& 15:12.

11 Inf. 3:14.

Maara
Antichris
tusest ja
wäärist o
pettaisti.

Joca sano /
mitä oppi
eli Evangelium se
on.

Hebr. 9:14.
Apoc. 1:5.

3. Reg. 8:46
Prov. 20:19
Eccl. 7:21.

Evange
lium.
Rom. 3:25.
& 8:34.

dān kansamme p̄synet. Muttia se tuli jul-
ki/ ettei he caicki ole meistä.
 20 Ja teillä on woide hāneldā / joca p̄shā
on/ ja te tiedätte caicki. En mind teille kir-
joittanut/ n̄jncuin totuden tietämättömil-
le/ waan n̄jncuin sen tietävillé/ ja tietkät/
 22 ettei yritän walhe ole totudesta. Euka on
valhehelia/ mutta se joca fieldā Jesuksen o-
leveran Christuren? Se on Antichristus jo-
 23 ca fieldā Isän ja Pojan. Jocainen cuin
fieldā Pojan/ ei hānellä Isäkän ole.
 24 Mistä te s̄is algusta cūlitte/ se teissä p̄shy-
fān: jos se teissä p̄shy cuin te algusta cūlitte/
 25 n̄jn te Pojas ja Isäks p̄syttē. Ja tāmā on
se lupaus/ songa hān meille luuvannut on/
sen q̄ancaicisen elämän.
 26 Nämät minā teille mistä kirjoitin/ joca
teittä wiettelewät. Ja se woide/ songa te
hāneldā saanet oletta/ p̄shy teissä/ ja et te tar-
widze/ että jocu teittä opetta/ waan n̄jncuin
woide teittä caickinaist opetta/n̄jn on se tosi
ja ei walhe/ ja n̄jncuin se teittä opettei n̄jn
 28 myös te hānes p̄syfāt. Lapsucaiseni/ p̄syfāt hānes / että cosca hān ilmesty/ meillä
olis turva/ etten me hānen edesāns hāpiān
 29 tulis/ hānen tulemisesans/ Jos te tiedätte
että hān hurscas on/ n̄jn tietkät myös/ että
jocainen cuin oikeutta teke/ hān on syndynyt
hānestä.

Vers. 3. Jos me hānen kāstyns pidämme) Se on/ Jos me
oittaisi uscosta ja wilpittömästi rakaudesta pyydämme elä hānen
sanans jälken: Waicka meidän Parvalin causa/Rom. 7. tähde
tunnista/ etten tee hyvä/ jota me tahdom/ waan paha/ jota
emme tahdo. v. 5. Tähdellinen) Se on: tähdellä todella ja wilpit-
tömästi v. 13. Te voitite pahan) Niimitäi/ Perkelen vseon cau-
ta Christuren pädille. v. 15. Mailma) Niimitäi/ n̄jncuin hān
uut turmeldu on/ caikella pahudella ja sonnilla. v. 18. Wij-
meinen aica) Cadzo/ Esa. 2: 2. v. eod. Antichristus) Se on:
Wārāt opettaja/ n̄jncuin silloin oli Ebion ja Cerinthus. v.
 20. Teillä on woide) Se on: te oletta woideellut eli lahoitetur
P. Hengellä Christurelda Eastes: Sentähden ovat nämät
caicki teille endisellä tietärwät. v. 24. Pojas p̄syttä) Se on/
hānen oikias tunnosans/ armosaans ja q̄helydesäans.

III. Lucu.

Johannes ylistä Jumalan rakautta meidän coh.
 1. Jam/ että hān meidän lapsirens ottanut on/ v. 1. Ja
Jumalan lasten tuleraista cunniata/ v. 2. Jumalan la-
pset tutan s̄itä! että he puhdistarvat idzens ja wārārwät
syndia ja wārārytä/ v. 3. Ja että he racastawat toinen
toistans/ v. 11. Josta heillä on hyvä omatundo/ ja toivo/
saada Jumalaista mitä he hāneldā anowat/ v. 19. Sil-
lä he puitavat hānen kāstyns/ v. 22. Ja heillä on hānen
Hengens/ v. 24.

1. Adzocat/ mingācaltaisen raka-
den Isä on meille osottanut/ että
me Jumalan lapsiri nimiteän.
 2. Sentähden ei mailma teittä tun-
net/ sillä et hān hāndäkä tunne. M̄tin rac-
kani/ me olemme Jumalan lapset/ ja ei ole

se wielä ilmestynyt/ miri me tulemme/mutta
me tiedämme cosca se ilmesty/ n̄jn me hānen
caltaiserens tulemme : Sillä me saamme
hānen hāhdā n̄jncuin hān on. Ja jocainen jol-
la tāmā toivo on hānen tygōns/ hān puhdi-
sta idzens/ n̄jncuin hāngin puhdas on. Jo-
cainen cuin syndiä teke/ se myös teke wārhy-
tä/ ja syndi on wārhy. Ja te tiedätte
hānen ilmestynen/ että hān mei-
dān syndim oli poisottaiwa/ ja ei
hānesä ole yhtän syndiä. Jocainen
cuin hānes p̄shy/ ei hān syndiä tee/ mutta jo-
cainen cuin syndiä teke/ ei se ole hāndā nāh-
nyt eikä tundennut.

Lapsucaiset/ alkät andaco kenengän tei-
tān wietellä. Joca oikeutta teke/ se on hurs-
cas/ n̄jncuin hāngin hurscas on. Joca syndiä
teke/ hān on Perkelest: sillä Perkele teke
syndi Augusta/ Sitāwarten Juma-
lan Poica ilmestyi/ että hān Per-
kelen thöt sārkis. Jocainen cuin Ju-
malasta syndynyt on/ ei hān syndiä tee: Sil-
lä hānen siemenens p̄shy hānesä/ ja ei hān tee
syndiä: sillä hān on Jumalasta syndynyt.
 10 Sitā Jumalan lapset tutan/ eli Perkelen
lapset. Jocainen cuin ei tee wanhurscaut-
ta/ ei hān ole Jumalasta/ ja joca ei racasta
hānen weljens.

Sillä tāmā on ilmoitus/ songa te algu-
sta cūlitte/ että me toinen toistam ra-
castaisimme. Ei n̄jncuin Cain/ joca pahasta
oli/ ja tappoi weljens. Mingātähden hān
tappoi hānen? Hānen thōns olit pahat/ ja
hānen weljens oikiat. Alkät ihmetelkä mi-
num weljent/ jos teittä mailma viha. Me
tiedämme/ että me olemme eulemasta elä-
mään s̄irryt: Sillä me racastamme wel-
jämme. Joca ei weljens racasta/ se p̄shy
eulemasa/ Jocainen cuin weljens viha/hān
on murhaja. Ja te tiedätte ettei murhajas
ole q̄ancaicinen elämä p̄sywā.

11 Sitā me tunsimme rakauden/ että hān
on hengens meidän edestäm pannut/ n̄jn
pitä meidän weljimme edestä meidän hen-
gemme paneman. Muttia jos jollakin on tā-
mān mailman hywyttä/ ja nālis weljens
tarwidzewan/ ja sulke sydämens hāneldā/
cuingast Jumalan rakaus p̄shy hānesä? 17
Lapsucaiseni/ alkäm racastaco sanalla eli kie-
llessä/ waan thöllä ja totudella.

Jumalan
lapset tutan
s̄itä/ että
he wārty-
wāt sondi-
ja wārhy-
tä.
Ela. 53:4.
I. Pet. 2:22

Ioh. 8:44.

Että he ra-
castawat
toinen tot-
stans.
Ioh. 13:34.
et 15:12.
Lev. 19:17.
Gen. 4:8.
Ioh. 15:18.

15 Marth. 51
22.

17 Iac. 2. 15.

18

Sitä me tiedämme / että me totudest o-
lemma / ja taidamme hänén edesäns
meidän sydämem hillitää / Että jos meidän
sydämem meitä duomidze / nijn on Jumala
siurembi cuin meidän sydämem / ja tietä
caicki. **T**e rackahimmat / jos ei meidän sy-
dämem meitä duomidze / nijn meillä on tur-
wa Jumalaan / Ja mitä me hanelä anom-
me / nijn me saamme / että me hänén kastyns
pidämme / ja teemme mitä hanelle kelpa.

Ja tämä on hänén kastyns / että me
hänén Poicans Jesuksen Christu-
ren Nimen päälle uskoisim / ja ra-
castaisim toinen toistam / nijn-
cuin hän kastyn andoi. **J**a joca
hänén kastyns pitä / se pypy hanes / ja hän
hanes. **J**a sijä me tiedämme / että hän meisä
pypy / sijä Hengestä / jonga hän meille andoi.

Vers. 3. Hän puhdisti idžens) Se on hän racasta puhaut-
ta / pypy ja vätämitta v. 7. Joca oiteutta tele / se on hur-
scas) Ei että hän tule hurseari oitein tekemisest / waan että hän
oitein tele / nähkä että hän on hurscas : Nijncuin pun hedelmi-
stans tutan / ja 10. versostä nähdän. v. 9. Et hän sondiä tee) Se
on: ei hän anno synnille ohja etikä walda i waan caiella wael-
lä soti händä wastan / että hän vloämien sondiä tete: Ja jos
hän osa sondiä langeta / nijn et hän cauwan sev alla maca / waan
nouse jällens ja soti wastavdest hänén kansans. v. 19. Sijä)
Nimitäin / etten me racasta ainoastans tieellä / waan työllä
ja totudella. v. eod. Että me totudest olemma) Se on / että me o-
lemma otiat / ja totiset Christityt / jaen ulcoceilutut engä teestel-
jät.

IV. Lucu.

Johannes neuwo coetteleman nijä joteca Jumalan
Seuracunnis opettarvat / jos he Jumalasta owar: sillä
monda on wäärä opettajata / v. 1. Kästekä racasta toinen
toistans: että Jumala on nijn siuresti racastanut meitä
että hän on lähettyyt Poicans mailmaan / meidän täh-
tem. v. 7.

E rackahimmat / alkätkä jocaista
Henge uscoco / waan coetelcat
Henget / jos he Jumalasta o-
war: sillä monda wäärä Pro-
phetat owar tulleet mailmaan. **S**ijä te tut-
cat Jumalan Hengi / että jocainen Hengi jo-
ca tunnusta Jesuksen Christuren Lihaan tul-
len / se on Jumalasta. **J**a jocainen Hengi
joca ei tunnusta Jesusta Christusta Lihaan
tulleri / ei se ole Jumalasta. **J**a se on An-
tichristuren Hengi / josta te cuulitta / että
hän on tulerwa / ja on jo parhallans mail-
masta.

Lapsuaiseni / te oletta Jumalasta ja olet-
ta heidän woittanet. **S**illä se joca teissä on /
hän on siurembi cuin se joca mailmasta on.
He owar mailmasta / se tähden he puhuvat
neilmasta / ja mailma cuule heitää. **M**e o-
lemma Jumalasta / ja joca Jumalan tunde /

hän cuule meitä. **J**oca ei Jumalasta ole /
ei hän cuule meitä. **S**ijä me tunnemma to-
uden Hengen ja eryhyren Hengen.

Te rackahimmat / racastacam toinen /
Toistam: **S**illä rackaus on Jumala-
sta / ja jocainen cuin racasta / se on Jumala-
sta syndynyt / ja tunde Jumalan. **J**oca ei s-
racasta / ei hän tunne Jumalata: sillä Ju-
mala on rackaus. **G**en cautta ilme-
styi Jumalan rackaus meidän
cohtam / että Jumala lähettilä
anoan Poicans mailmaan / että me
hänén cauttans eläisim. **S**ijä
on rackaus / ei että me racastim-
me Jumalata / waan että hän ra-
casti meitä / ja lähettilä hänén Poi-
cans / meidän syndeimme sowin-
noxi.

Te rackahimmat / jos Jumala meitä nijn
racasti / nijn meidän pitä myös toinen to-
istam racastaman. **E**i ole yrifän Jumala-
ta coscan nähnyt. **J**os me racastam toinen
toistam / nijn Jumala pypy meisä / ja hänén
rackaudens on tähdellinen meisä. **S**ijä me

tunnemme että me pypyminä hanes / ja hän
meisä / ja että hän andoi meille hänén Henge-
stans. **J**a me näimme ja todistimme / että
Isä on lähettyyt Poicans mailman wa-
vahsajari. **J**ocainen cuin tunnusta Jesuksen
Jumalan Posari / hanesä pypy Jumala / ja
hän Jumalasta. **J**a me tunsimme ja uskoimme
sen rackauden / jolla Jumala meitä racasta.

Jumala on rackaus / ja joca rackaudes
pypy / hän pypy Jumalasta / ja Jumala hane-
sa. **S**ijä on rackaus tähdellinen meisä / et-
tä meille olis turwa Duomiopäivänä: sillä
nijncuin hän on / nijn olemma me myös tåsä
mailmasta. **E**i pelco ole rackaudesa / waan
tähdellinen rackaus aja pois pelgon: sillä
pelgolla on waiva. **M**utta joca peltä / ei
hän ole tähdellinen rackaudesa.

Racastacam händä: sillä hän racasti mei-
tä ensin. **J**os jocu sano: minä racastan Ju-
malata / ja wiha weljens / hän on walehte-
lia. **S**illä joca ei racasta weljens / jonga hän
näke / cuinga hän taita Jumalata racasta / jo-
ca ei hän näe? **J**a tämä kasthy on meillä hän-
nelä: joca Jumalata racasta / hänén pitä
myös weljens racastaman.

Vers. 1. Jocaista henge) Se on: Jocaista opettajata/ joca sano hanelans Jumalan Hengeldä ilmoitaren olewas. v. 5. Puhuvat mailmaista) Se on: He puhuvat ihmisten jaarituria/ jotea ainoastans ihmisen särjen kansa sopi/ joita mieelleä cuullan ja wahwistetaa. v. 10. Ei etta me racastamme Jumalata) Ja nyt olem ansainnet/ etta han meita racastais/ joca olis ollut halpa ja ostetti rakkauks: Vaan otta rakkauks on: etta han on racastanu meita/ cosca me hanen wiollisens olimma. v. 12. Täydellinen) Edzo/ Supr. 2: 3. v. 15. Jocainen cuiu tunnusta Jesuren Jumalan Pojari) Sen han sano Ebioniteerik wa stan/ jotea silloin sen telsit.

V. Lucu.

Lohannes opetta tasa / mita usco ja vti syndymys meisä waicutta: Nimiträin/ etta me racastamme Jumalata ja meidän lähimmissämä / ja etta me pidämme Jumalan käsity ja voitamme mailman / v. 1. Opetta myös / cuunga wahwat meidän Christillisen uscom todisturet meillä on / nimiträin: Easte/ Christuren oma käsity ja P. Hengi. Ja coco P. Colminaisus/etc. v. 6. Sano cuille ja mingä syyn tähden han tämän Epistolan on kirjoittanut / v. 13. Mitä voima ruconrella on / v. 14. Eviden edest meidän pitärucoileman / v. 16. Ja taas mitä usi syndymys meisä waicutta/ ja nyt päättää Epistolans / v. 18.

Lucainen cuun usco etta Jesus on Christus/han on Jumalasta syndynyt. Ja jocainen cuun racasta sitä joca synnytti/han racasta myös sitä/ joca hanelsta syndynyt on. Sillä me tuntemme/ etta me racastam Jumalan lapsia / cosca me Jumalata racastam/ ja hanen käslyns pidämme/ Sillä rakkauks Jumalan tygö on/ etta me hanen käslyns pidämme/ ja hanen käslyns ei ole raseat. Sillä caicki mitä Jumalasta syndynyt on/ se voitta mailman/ ja meidän uscom on se voitto/joca mailman voitti. Euca siis on joca voitta mailman/ mutta se joca usco etta Jesus on Jumalan Poica? 6. Tämä on se joca wedellä ja werellä tule Jesus Christus / ei ainoastans wedellä/ vaan wedellä ja werellä. Ja Hengi todista/ etta Hengi totius on. Sillä colme todistawat Taiwasa: Isa/ Sana/ ja Pyhä Hengi/ ja ne colme yri ovat. Ja colme todistawat maan pällä: Hengi/Wesi ja Weri/ ja ne colme yri ovat. Jos me ihmisten todisturen otamme/ nyt on Jumalan todistus suurempi: Sillä tämä on Jumalan todistus/jolla han Pojastans todisti. 10. Joca usko Jumalan Pojan päälle/ hanellä on todistus idzesäns. Joca ei usko Jumalata/ han teke hanen walehteliari: Sillä ei han usconut sitä todistusta / songa Jumala

on Pojastans todistanut. Ja tämä on se todistus/ etta Jumala on meille qancaicki sen elämän andanut/ ja se elämä on hanen Pojasans. Jolla Jumalan Poica on/ hanellä on elämä/ jolla ei Jumalan Poica ole ei hanellä ole elämä.

Näitä minä teille kirjoitin/ jotca Jumalan Pojan Numen päälle uskotta/ etta te tiedäsite teillän qancaickis. n elämän olerwan/ ja etta te uskositte Jumalan Pojan Numen päälle. Ja tämä on se turva cuun meillä on haneneen/ etta jos me jotakin anomme hanen tahdons jälken/ nyt han meita cuule. Ja etta me tiedämme/ etta han meita cuule mitä ikävääns me anomme/ nyt me tiedämme / etta meillä ovat ne anomiset/ cuun me haneldä anoimma.

Dos jocu näke welsens tekewän songun syynnin/ ei cuolemahan/ han rucoilean/ nyt han on andawa niille elämän/ jotca sudiä tekewät/ ei cuolemahan. Jos syndi on cuolemahan/ sencaltaisist en minä sano/ etta jocu rucoilis. Caicki wäärlys on syndi/ mutta muitamat synnit ei ole cuolemahan. Me tiedämme/ etta jocainen cuun Jumalasta syndynyt on/ ei han syndiä tee/ vaan joca Jumalasta syndynyt on/ han varsele hanens/ ja se paha ei rupe haneneen. Me tiedämme etta me olemma Jumalasta / ja coco mailma on pahudes. Mutta me tiedämme/ etta Jumalan Poica tuli/ ja on meille mielen andanut/ etta me sen totisen tuntemma/ ja olemma siinä totisesa/ hanen Pojasans Jesuksen Christuren. Tämä on se totinen Jumala / ja se qancaickinen elämä. Lapsucaiset/cawah-tacat teitän epäjumalista/Amen.

Vers. 3. Hanen käslyns ei ole raseat) Nimiträin/ niille joca vastudest sydneyet ja wanhuscat ovat: Sillä P. Hengi waicutta heissä/ etta he racastavat Jumalan käslyä/ ja jos ei he nyt täydellisest taidaa nytä pitä/ nyt he pitävät sen käslyä/ Supr. 3: 23. Tämä on hanen käslyns/ etta meidän pitä hanen Pojancans Jesuksen Christuren Nimen päälle uscoman ja racastamai töiden totius. Nyt se kelpa Jumalalle/ Pojancans Christuren tähden/ songa päälle he uscowat. v. 4. Wictta mailman) Se on: Perheen mailman försin ja taicki hanen kiusairens/ waatmisens/ wätkiwaldans ja petojens. v. 6. Hengi totius on) Eusa Hengi on/ sillä ei ulcoccullaiutta ole/ ja hanen kansans on tosi ja totius/ jota han puhuja teke/ vaan eusa ei Hengi ole/ sillä on ulcoccullaisus ja walhe. v. 8. Colme yri ovat) Se on: Eusa yri on/ sillä on myös toinen: sillä Christuren Weri/ Easte/ ja P. Hengi/ todista/ ja saarna Evangeliumi mailmalle/ ja jocaidezen omastummos/ joca uscowat. Nyt etta jocainen tundre/ qamärtä hanens olerwan/ Weden ja Hengen taetta/ Christuren ansion tähden lunastetun ja wanhuscauterun. v. 16. Syndi on cuolemahan) On sondi P. Henge wästan/ josta padutan/ Matth. 12: 31. ettei sitä andexi anneta. v. 18. Ei han syndi tee/ Supr. 3: 9.

Päättös /
mingätäh-
den han on
tämän E-
pistolan
kirjoitus-
niit,
Ruovrest.

Veden syne-
domisen
waicuttu-
rest.

Luc. 24:45.

P. Johanneren Toinen

Epistola.

P. Johannes terwettā jumalista Frouwa / v. 1. Sa-
no iloidzewans / ettā hānen lapsitans löytin / jo-
ca oikias uscosa pystyvät / v. 4. Nieuwo händä rackau-
teen Jumalata ja lähimmaistäns cohortan / v. 5. Waaro
händä wäärist opettaist / v. 7. Puhu hānen tulemisenstans /
v. 12. Terwettā händä hānen sisarens lasten puolesta / v. 13.

nusta Jesusta Christusta / ettā hān on Li-
haan tullut. Tämä on wiettelia ja Anti-
christus. Kadzocat wisust teikän / etten me
cadotais / mitä me thöitä tehnet olemme /
waan että me tähden palcan saisimme. Jo-
cainen cuin harhale / ja ei pysty Christuren
opisa / ei hānellä ole Jumalata. Toca
pysty Christuren opisa / hānellä on
sekä Jsa että Poica.

1. **S** Erwanhin / fille walitulle Frou-
walle ja hānen lapsillens / joita
minä totudes racastan / ja en
ainoastans minä / mutta myös
2. Caiki jotca totuden tundenet ovat / Sen to-
tuden tähden / toca meisä pysty / ja meidän
cansam on qancaickisest.
3. Armo / Laurius / Rauha Isälä Jumalal-
da / ja HERkralda Jesuelda Christurelda
Isän Posalda / totudesja ja rackaudesa ol-
con teidän cansan.
4. **M** Inä olen suurest ihastunut / että minä
löysin sinun lapsitas niitä / jotca totu-
des waeldawat / nijneun me kastyn Isälä
5. saanet olemme. Ja rucoilen sinua Frou-
wa / en että minä vitsa kasthy sinulle kirjoi-
taisin / waan sen cuin meillä algusta oli.
6. Että me toinen toistam racastaism. Ja tä-
mä on se rackaus / että me hānen kasthy
jalken waellamme.

7. Tämä on se kasthy cuin te algusta ciulit-
ta / että te sijnä waellaifitta : Sillä monda
wiettelia on maailmaan tullut / jotca ei tun-

10. Cuinga
wäärim
opettajain
Cansa pitä
oldaman.

11. Jos jocu tule teidän tygön / ja
ei tuo tätä opetusta cansans : nijn
ålkät händä huonesen ottaco / ålkät
myös händä terwettako : Sillä
12. toca händä terwettä / hān on osal-
linen hānen pahoista toistäns.
Olis minulla paljon teille kirjoittamist /
mutta en minä tahdonut paperilla ja plakil-
la / waan minä teiwon tulewani teidän ty-
gön / ja tahdon läsnä olduani teidän cansan
puhua / että meidän ilom tähdeksinen olis.
Terwettawat sinua sinun walitum sisares
13. lapset / Amen.

Vers. 2. Totuden tähden) Se on / sen oikian opin tähden / jo-
ta hān oli wastan ottanut. v. 9. Ei hānellä ole Jumalata)
Cadzo / ilman uscta Christuren päälle on caiki
Jumalan palvelus coco mailmas
turha.

P. Johanneren Colmas

Epistola.

Johannes terwettä Gaiusta / v. 1. Ja ylistä händä että
hān waelsi tums totudes / v. 3. Osotti rackaudens
weljille / v. 5. walitta Diotrepixen ylypeytä ja pahutta /
v. 9. Ylistä Demetriust / v. 12. Lupa tulla hānen tygöns /
v. 13. Päätä terwemyllä / v. 15.

rembata iloa / cuin se / että minä ciulen mi-
num lapseni totudesa waeldawan.

Minun rackamban / sijnä teet uscollisest /
mitkäs weljille ja wieraille teet / Jotca
myös sinun rackaudestas Seuracumman
edes todistanet ovat. Ja sijnä olet hy-
win tehnyt / että heidän taunist lähettyvänt
olet / Jumalan puolesta : Sillä hānen ni-
mens tähden he ovat lähtenet / ja ei ole
Pacavilda mitän ottanet. Nijn meidän
tulit ja tod sit sinun totudesas / nijneun pitä sencaltaista corjamam / että me totu-
sinä totudesä waellat. Ei minulla ole sun-
den apulaiset olisimma.

Malitta
Dioctres
phest.

9 **M**inā kirjoitit Seuracunnalle / mutta
Diotrepes / joca heidān seasans tah-
to jalo olla / ei corja meita. Sentāhden jos
minā tulen / ngn minā tahan ilmoitta hānen
thyōns cuin hān teke / joca pullicoidze meita
wastan pahoilla sanoilla / ja ei nūhingān ph-
sānn. Ei hān idze welsia corja / estā myōs
mutta / joca nūtā corsata tahtowat / ja aja
heitā pois Seuracunnasta.

11 Minun rakkān / alā seura paha / waan hy-
wā / ja joca hywin teke / se on Jumalasta:
mutta joca paha teke / ei hān nāe Jumalata.

12 **E**metriuressa on jocaidzelda fedijus /
ja idze totudesta : Ja me myōs tod-
stamme / ja te tiedätte etiā meidān tod stu-
rem on tosi. Minulla olis paljo sinun thygōs
kirjoittamist / waan en minā tahtonut plāki-
lā ja kōnallā kirjoitta. Mutta minā toivon
sinun pian näkewāni / ja lāsnā olduant me
saamme toinen toistam puhutella. Ranha
olcon sinun kansas. Ystāvāt terwettāz
wāt sinua. Terwetā ystāwi-
tā / cutakin nimel-
dāns,

Ystäva
terwettāz
wāt sinua.
Terwetā ystāwi-
tā / cutakin nimel-
dāns,

Esipuhe Epistolast / Ehre- rein thygō.

Hānasti on meillā idze Pāākirjat Odes Testamendis ollet. Mutta nāmāt neljā jälkim-
mäistä ei ole muiden wertana pidemt. Ja ensin / ettei tāmā Epistola Ebrerein thygō ole P. Pawa-
lin / eli jongun muun Apostolin / wahwisteran sillā / etiā roisessa lugus nām on : Tāmā oppi on nūldā /
jotca idze senkaltaista Hēderalda cūllut owt / melle tullut ja jādnyt. Josta on selkā / etiā hān si-
nā puhu Apostoleista / nūneuin Opetuslapsi / jolle senkalainen opetus Apostoleilda jādnyt on / mutta
max cūwan jälken. Mutta P. Pawali Gal. 1. todista jultisest / ettei hānen Evangeliumins ole yhdeidän ihmi-
seldā / eikä ihmisten cautta / mutta idze Jumalalda.

Ja pādilisexi on tāsā Epistolasä yri cowa solmu / joca myöldäst pādstä taitan / se on / etiā 6. ja 10. lugus / Syymin
parannus Easten jälken peräti poiskieldān / ja sano 12. Esau on parannusta edzint / ja ei cuitengän lōhnyt. Joca
on caite Evangeliumista ja P. Pawalin Epistolista wastan. Ehkä ne jollakin muoto selkā taitaisin / nūn ne sanat
owat cuitengin nūn selkā / etiā semmuoroiseen felityreen tuuscalla mydyän. Nāky myōs / etiā tāmā Epistola olis nūn
cuin monesta cappalesta coottu / ja ei yhdest astast iärjestäns puhu.

Olisit nāmāt cūnga tährons / nūn cuitengin on hān sangen jalo Epistola / joca Christuren Pappendest selvāst
ja sywāst Ramatuita puhu / ja imuri caunist / ja awaralda Wanhan Testamendin selittä. Nūn etiā n. Ihān / sen
ollen sangen oppenen miehen / joca Apostolitten Opetuslapsi on ollut / ja paljo heistä oppenut / on myōs ollut uscosa
harjoitettu / ja Ramatuita wisust tutkinut. Ja waicka ei hān uskon perustusta pane (nūneuin hān idzeekin 6. lugus
sano) joca cuitengin oikia Apostolin wōrca on. Cuitengin rakenda hān caunist siihen culda / hōpiata ja callita kūrik.
Nūneuin P. Pawali / 1. Cor. 3. sano. Sentāhden alkām toteco / jos hān iōsus puita / corsia eli heini siihen se-
coittu / waan senkalainen caunis oppi caikella cūnialla wastanötämä. Ainoastans / etten me sitä muiden Aposto-
lein Epistolain caikaisna pidä.

Mutta enka sen kirjoittanut on / on tietämätön / ja raita vielä herken aika tierämätön olla. Wāhd myōs siid-
lucua on. Tyhydām oppi / jonga hān wahwast Ramatuita perustanut on. Ja osotta / oikian ja caunin tarvan ja
muodon Ramatuita luke ja selittä.

Epistola Ebrerein thygō.

I. Luci.

Oden Testamendin oppi ylistetään Wanhan suhten:
Villa Wanhas Testamendis on Jumala puhumi
Prophetain cautta : Mutta Odes / Poicansa cautta /
v. 1. Joca nūn paljo cōkambi mutta on / etiā hān caikiein
perindō Hēerra on / ja hānen cautans on mailma suori /
v. 2. ja 10. Hān on Isāns enwa / ja pitā caikki woimahans /
hān puhdistä meidān synnistäm / ja istu Jumalan
oikialla kädellä / v. 3. & 13. Hān on cōkambi caikcia En-
geleitä / v. 4. Ja caikiein Engesitten pitā hāndā rucoile-
man / v. 6.

I. **V**imala puhui muinen vsein ja
monella muoto Isille / Prophe-
tāin cautta / mutta nāmā wōymel-
sān pāirvinā on hān melle puhu-
nut Poicansa cautta. Jonga hān on caic-

kein perilliseri pannut / ja on hānen cauttans
mailman tehnyst. Joca / etiā hān on hānen
cunnians kirkaus / ja hānen olemurens jū-
riciava / ja canda caicki caunans woimalla / ja
on idze cauttans meidān syndeimme puhdistu-
ren tehnyst / ja istu Majesteitin oikialla puo-
lessa cōkunrisa / On tullut ngn paljo param-
axi Engeleitä / etiā hān ylimmäisimmän
nimien on heidān suhtens perinyst.

Silla / kenelle hān on cosecan Engeleitä
sanomut : Sinā olet minun Po-
ican / tānāpān minā sinun synny-
tin ? Ja taas : Minā olen hānen

Pajan cor-
kuudest ja
Majeste-
tisi / joca tā-
sā monella
wahwistu-
rella ojote-
tan.
Sap. 7:26.

Psal. 2:7.
2. Reg. 7:8
14.
Psal. 89:
27.

Psal. 97: 8.

Jäns / ja hän on minun Poican.

Psal. 104: 4.

6 Ja taas: cosca hän tuo eskoisen mailmaan/
sano hän: händä pitä caicki Jumalan En-
gelit eumartaman. Mutta Engeleista hän
sano: hän teke Engelins hengiri / ja hän en
palvelians tulenleimauksi. Mutta Po-
jallens: Jumala / sinun istuimes pystyjan-
caickiseest ijancaickiseen: Sinun Waldacun-
das Waldicka / on oikeuden Waldicka. Si-
nä racastit wanhurscautta / ja wihaisit wää-
ryttä / sentähden on sinun / O Jumala sinun
Jumalas voidellut iloöllyllä / enä cuin sinun
osarveljes.

Psal. 102:
26.

10 Ja sinä HERKra olet algusta maan peru-
stanut / ja Taiwat ovat sinun kääsilas. Ne
11 catowat / mutta sinä pysty. Ja he caicki
wanhenervat nijncuin waate / ja nijncuin pu-
gun sinä heittä muuttelet / ja he muuttuvat.
Mutta sinä cohdallans pysty. Ja ei sinun aja-
staicas puitu.

Psal. 110: 1.

13 Mutta kelle Engeleista on hän coscan sa-
nonut: Istu minun oikialle kädelle-
ni / sijhenasti cuin minä panen wi-
hollises sinun jalcais astinlaudari?
14 Etsi he caicki ole palvelerwaiset Henget / pal-
welureen lähetetyt nylle joka autuuden peri-
wät?

Vers. 2. Perilliseri) Theophil. in hoc Cap. id est: Totius mundi Dominatorēm effecit, &c. Verum quo pacto hunc fecit Dominum? Nempe ut hominem, ut Psal. 2. Ipsum alloquitur. Et Ambros. Hæc pertinent ad humanitatis glorificationem. v. 3. Istu Majesteti) Item, v. 13. Istu minun oikialle kädelläni) Tämä myös on Christurelle tapahunut hänien miehuden puolesta. Oecum. ex Chrysost. in hunc locum: Quatenus Deus est, eternum habet Thronum, Psal. 45. Sed quod ut Deus habebat, accepit ut homo. Ut homo igitur audit: Sede à dextris meis. Ut Deus enim eternum habet dominium. v. 4. Ylimmäsemman nimen) Miehuden puolesta. Vigilius lib. 5. Contra Eutychem: Nomen excellentius accepit, secundum carnis naturam intelligendum.

II. Lucii.

Etä Oden Testamendin oppi on parembi Vanha / joca Pojan cautta ammetti on / ja monella ihmellä wahwistetu / nijn meidän pitä myös enä sijä waariotta-
man / v. 1. Christuren corteus ja Majesteti ylistärän / etä hän on tullut caickein Jumalan tecoin HERKra / v. 5. Osotetan / ettei hänien corteudens tullut wähemmäxi / etä hän otti miehuden ja kärsei cuoleman meidän ede-
stäm / v. 10.

Oden Te-
stamendin
oppit pitä
enä waari
pidettä-
män.
Exod. 20: 5.

1 Entähden pitä meidän sitä wi-
summin nijstä waarin ottaman /
cuin meille sanotut ovat / etten me
joscus pahenis: Sillä jos se sana
oli wahwva cuin Engelitten cautta puhuttin /
ja caicki ylidzékämys ja totelemattomus on
3 so ansaitun palvans saanut / Cuungasta me
wälidäsim / jos me senealtaisen autuuden ylon-
codzomin a? Joca sijte / cuin se ensin HER-

ralda saarnattu oli / meisä wahwistetu tuli-
niiden cautta joka sen cuuslet olti. Ja Ju-
mala on sijen todisturens andanut sekä ih-
meillä että tunnustähdeillä / nijn myös moni-
naissilla voimaisilla tööllä / ja Dvhän Hen-
gen jacamisella hänien tahtons jälken.

Sillä ei hän ole tulevaista mailmata En-
gelitten ala andanut / josta me puhumma.
Mutta yxi sen todista toises paicas / ja sano: 6
Mikä on ihmisen / että sind händä ajattelet?
Ja ihmisen Poica / ettäks händä edziskelet? 7
Sinä olet hänien wähäxi hetlexi Engelitten
suhten alendantut: sind olet hänien cumiaalla
ja ylistyrellä caunistanut / ja asettanut kättes
toiden pääalle / Caicki olet sind heittänyt hä-
nen jälcains ala: Sillä sinä / että hän caic-
ki on hänien alans heittänyt / ei hän mitään tät-
tänyt / jota ei hän ole hänien alans heittänyt /
mutta en me wield näe caickia hänien alans
heitetyri. Vaan Jesuksen joca wähäxi het-
lexi Engelitten suhten alettuoli / niemimä me
cuolemans kärsimisen cautta caunisteturi
cumiaalla ja ylistyrellä / että hänien piti Juma-
lan Armosta caickein edestä cuolemata mai-
staman.

Sillä se sorsei hänien / jonga tähden caicki
ovat / ja longa cautta caicki ovat / joca palje
lapsia cumialisuteen saatti / että hän heidän
autuudens Pääruhtinan / kärsimisen cautta
tähdellisesti tekis.

Että ne caicki yhdestä olisit / sekä se joca ph-
hittä / että ne joka phhitetän / jonga tähden
ei hän myös häpe heittä wällexens cudzia / sa-
noden: Minä julistan sinun nimies minun
weliilleni / ja kestellä Seuracunda sinua wei-
sulla ylistän. Ja taas: Minä panen uscal-
luxeni hâneen. Ja taas: Gadzo / minä ja
ne lapsi joka Jumala minulle andanut on.

Että lapsilla on licha ja weri / on hän siis
myös nijstä osallisesti tullut / etä hän olis cuo-
leman cautta voiman pojottanut / sildä sel-
la cuoleman walda oli / se on / Perkeledä.
Ja päästääs ne joka cuoleman pelgost piti
caiken ikäns orjana oleman / Sillä ei tosin

16 hän coscan Engeleita päällens ota / vaan A-
brahamin Siemenen hän päällens ota / Jo-
sta hän caiketti hänien wäljens caltainen olis /
että hän armollinen ja uscollinen ylimmäinen
Pappi Jumalan edes olis / sowsittaman
Ganssan syndeja. Sillä että hän kärsimys
on / ja on kiusattu / voi hän myös nijstä aufta
joka kiusatan.

Christuren
corteus ja
Majesteti
ylistärän.
Psal. 8: 5.

1. Cor. 15: 27.

Phil. 2: 8.

Osotetan
ettei hänien
corteudens
aleiu hän
uen tärssi
ausens täh-
den.

12 Psal. 22: 23.

13 Psal. 18: 24
Esa. 8: 18.

Ose. 13: 14.
1. Cor. 15: 55.

Vers.

Vers. 7. Alendanut) Se on: Sinā hylästää hänén eihä colmeri päävääri / joina hän tärsei / nijncuin ei yhtää Jumalata olis hänén tykönäns ollut. Mutta eusa ei Jumalata ole / ei sinä Engelitähän ole / eli jötäcute apua Jumalasta / nijncuin illoin cosca hän suuria ihmisiä teki. v. cod. Rättes töiden pääle) Supr. 1: 2. v. 11. Caicki yhdestä olisi) Nimitään / yhdestä luonnost.

III. Lucu.

Etä Christus on Jumalan Apostoli ja ylimmäinen Pappi / uscollinen caikis nijncuin Moses / ja paljo enä eum Moses / nijncuin rakendaja / huonen herra ja poica huones / on parembi huonetta eli palveliata / nijä pitä mettä dängin akteroidzeman / wahwana pysymän sijä / uscos ja toivos / cuin meillä hänén päällens on / v. 1. 9. Psalmi muodon eteem pane / Israelin lapset / cuinga he heidän comorwaisudens ja luopumisens tähden rangaistin / v. 7.

Neuwotan Christuren opis pysymän hänens eitendens tähden / Moseren suhten.

Num. 12:7

1 **S** Entähden phäät weljet / jöcta taiwallises cudzumises osalliset oletta / ottacat waari sijä Apo-
stolista ja ylimmäisestä Papista / jonga me Christuresta Jesuxesta tunnustam.
2 Jöcta on uscollinen / fille jöcta hänén tehnyt oli (nijncuin Moses) coco hänén huonesans,
3 Mutta tämä on sitä suuremmän cunnian ansainnut cuin Moses / etä sillä suurembi cunnia huonesta olis jöcta sen rakenesi / cuin idze huonella. Sillä jocainen huone on soldakin rakettilu / mutta jöcta caicki rakenesi / se on
5 Jumala. Ja Moses tosin oli uscollinen cai-
kes hänén huonesans / nijncuin palvelia / nij-
6 den todistuxeli / joista sijte sanottin / Mutta Christus nijncuin poica hallidzi huonens / jonga huone me olemma / jos me muutoin sen uscalluxen ja toivon kersemisen loppun ast wahwana pidämme.

7 **S** Entähden / nijncuin Pyhä Hengi sano :
8 Tänapään / jos te saatte ciulla hänén änen / nijä alkät paaduttaco teidän sydämisen / tän. Nijncuin haikuadesa tapahdui / kiusau-
ren päävääntä corvesa / cosca teidän Isän mi-
10 nua kiusaisit / He coettelit / ja näit minun thy-
ni neljähymmendä ajastaica. Sentähden minä näkästyin tämän suucunnan päälle / ja sanoin : aina he exhyväät sydämelläns :
11 mutta ei he tundeneet minun tietäni / Nijä etä minä wannoin minun vihasani / ettei heidän
12 pidä minun lepooni tuleman. Cadzocat / rackat weljet / ettei teisä jöscus olis kelläkä paha uscotoin sydän / ja elävästä Jumalasta luovuis / Waan neuwocat teitän lesskenän jöcapäivä / nijncauwan cuin Tänapään sa-
notan / ettei jöcu teistä synnin petoren cautta paaduis.

14 Sillä me olemma Christurest osallisesti tulset / jos me muutoin sen aljetum uscon lop-
15 pun asti wahwana pidämme / Cosca sano,

tan : Tänapään / jos te saatte ciulla hänén änen / nijä alkät paaduttaco teidän sydämisen / tän / nijncuin haikuadesa tapahdui. Mutta cosca muutamat sen ciulit / nijä he vihotti hänén / vaan ei caicki jöcta Egyptistä Moseren kansa läxit. Mutta ciullen hän neljähymmendä ajastaica vihainen oli : Ei-
kö nijle jöcta syndiä teit / joiden ruumit cor-
vesa hucuit ? Ciullen hän wannoi / ettei hei-
dän pidä hänén lepoons tuleman / eikö uscomattomille ? Ja me näemme / ettei he woinet epäuscons tähden sinne tulla.

Vers. 6. ja 14. Jos me muutoin) Tästä me näemme / etä Christuren huone / Kirkko ja Seuracunda taita erhettyä ja tulla Satanan Kirkori : Nimitään / jos hän poikke pois oltiasc uscost ja toivosi / Christuren pääle. v. 11. Minun lepooni) Se on / sij-
hen jaloon luwattun Canaan maahan. v. 13. Nijncauwan cuius Tänapään sanotan) Se on : Caicki se aika cuin Evangelium saar-
natan / haman mailman loppun.

IV. Lucu.

S E Neuwotan jöcta edellises Eugus aljetin / sa 95. Psalmi milla wahwistetan / myt larviammalda sijä Psalmist operetan / sijä lewosta josta sijä puhutan / nimitään / etä Jumala on wielä luwannut hänén lepoons / nijle jöcta hänén sanans uscowat : nijä ei meidän pidä sijä meidän epäuscollam unhottaman / v. 1. ja 11. Sijte osotetan etä yxi lepo wielä tarjona on Jumalan Cansalle / nijle jöcta hänén sanans uscowat / v. 4. Jöta täsä / hänén voimans tähden ylistetan ja cunnioitetan / v. 12. Seura myös lohdutus heicoille uscosä sijä / etä Christus on sencalainen ylimmäinen Pappi / jolla on cansatärsi, myös heicoista / v. 14.

D Iin peljätkäm sijis etten me hänén lepoons tulemisen lupausta un-
hodais / ja ettei kengän meistä ta-
caperin sijis : Sillä se on meille ilmoitettu nijncuin heillekin. Mutta ei heidä 3 sanan ciulo mitä auttanut / cosca ei he nijä usconet / cuin sen ciulit. Sillä me jöcta uscoimma / tulemma lepoon / nijncuin hän sanoi : minä wannoin minun vihasani / ei heidän pidä minun lepooni tuleman.

Ja tosin / cosca ne thyöt mailman algusta 4 tähystyt olit / sanoi hän yhdes paicas / sijä seidzemennestä pääväästä / näin : Ja Juma-
la lepäis seidzemendenä päävääntä caikista hän-
nen töistäns. Ja taas täsä : ei heidän pi-
dä minun lepooni tuleman.

Etä sijis se wielä edespäti on / etä muu-
tamäät pitä sijen tuleman. Ja ne joille se ensin ilmoitettu oli / ei ole sijen epäuscons tähden tulset / Määrä hän yhden päävääntä / pitkän ajan perästä / ja Dawdin cautta sa-
no : Tänapään / nijncuin sanottu on / täna-
pään / jos te ciulettä hänén änen / nijä alkät paaduttaco teidän sydämisen : Sillä jos 8 Josua olis heidän lepoon saattanut / nijä ei

17 Num. 142
36.

Neuwotan uscoman ja pitämän Christuren oppi / sen le-
won tähden jöcta sijä seura.

Osotetan lewoon lähe-
stykseen nijä
jöcta Ju-
malan sa-
nan usco-
wat.
Gen. 2: 2.

Psal. 95: 8.

9 hän olis toisesta päävästä puhumut. Sen-
tähden on Jumalan Canssalle yxi lepo wielä
10 tarjona: Sillä joca hänén lepoons jo tullut
on / hän lewojä tdistäns / nýncuin Jumala-
kin hänén tdistäns.

11 **J**in ahkerotcam sijis sijhen lepoon tul-
12 **V**la/ettei jocu epäuscoon langeis. Sil-
lä Jumalan sana on eläwå ja woi-
mallinen/ ja teräwåmbi cuin cari-
terämen miecka / ja tunge läpidze/
sijhenasti cuin se sielun ja hengen
eroitta / ja ythymen ja luut: Ja on
ajatusten ja sydämen aiwoitu-
sten Duomari. Ja ei ole yhtän
luondocappalda hänén edesäns
näkymätä / mutta caicki oват hän-
nen silmäins edes paljat ja julkki.
Hänestä me puhumma.

14 Että myt meillä yxi suuri ylimmäinen
Pappi on / Jesus Jumalan Poica / joca
Tairvaistin mennyt on. Nyn pystämä sijä
15 tunnustuxes: Sillä ei meillä ole se ylimmä-
inen Pappi / joca ei taida meidän heikouttam
armahka / waan se joca ealkis kusattu on /
nýncuin melkin / cuitengin ilman synnitä.
16 Sentähden kähkäm edes uscalluxella Ar-
monistuumen tygö / että me laipiiden saisim-
me ja löydäsimme silloin Armon / cosca me
apua tarwidzemma.

V. Lucu.

Tässä ruuetan Christuren Pappudest pidemmäldä
opettaman: enist wertaurilla levitain Pappudest/
ettei Christus ole cudzumat tullut / waan on hänén tarval-
liselta Isäldäns cudzutti meidän ylimmäiseri Papirem-
me / Melchisedekin tarwalla: Ja mitä virca tähä on / ja
mitä hän meille sen cautta toimittanut on / v. 1. Siiste nuh-
dellan Ebrereja heidän ymmäritsmydens tähden
tässä opis / v. 11.

1 **S**illä jocainen ylimmäinen Pappi ih-
misistä / pannan ihmisten edestä nýssä
asieis / joca Jumalalle tulerwat/uh-
raman lahjoja ja uhreja syndein edestä. Jo-
ca nýttä armahdais / joca taitamattomat ja
erhyväiset oват / että hän idzelkin heikoudella
3 ymbärikäärityy on. Sentähden tule hänén
nyn Canssan edestä / cuin idzelkin edestäns uh-
rata / syndein edestä. Ja ei yrikän omista
4 idzellens cunniata / waan se joca Jumala-
da cudzutan / nýncuin Alaron.

5 Nyn myös Christus ei ole idziäns cunni-

ottanut / että hän ylimmäis. xi Papiri oli tu-
lerwa / mutta se joca hänelle sano: Sinä
olet minun Poican / tänäpäin mi-
nä sinun synnytin. Ja hän sano toises
paicas: Sinä olet Pappi yancaickisest /
Melchisedekin säädyn jälken. Ja hän on
hänén lihans päävinä uhrannut
rucouret ja nöyrät anomiset /
wäkevällä huudolla ja kyyneleil-
lä / sen tygö joca hänén olis owinut
cuolemasta pelasta / ja on myös
ciultu / että hän Jumalata cun-
nioitti. Ja waicka hän Jumalan
Poica oli / on hän ciutengin nýsstä /
cuin hän kärsei / ciuliasuden op-
penut. Ja cosca hän täydellise-
ri tuli / on hän caikille nýlle / jotca
hänelle ciuliaiset oват / syy ijan-
caickiseen autuuteen: Ja on Ju-
malalda ylimmäiseri Papiri ni-
mitetty / Melchisedekin säädyn
jälken.

Josta meissä olis kyllä sanomist / mutta se
on thöläs selittä: sillä te oletta cowacor-
waiset. Ja te / joiden piti aika opettajaat
oleman / tarwidzetta taas / että me teille en-
simäiset Bookstarvit Jumalan sanan opi-
sta opetaisimme / ja että teille annetaisin rie-
sca / ja ei wäkevästä ruoca. Sillä joca rie-
scasta wielä on osallinen / hän on harjoittama-
toin vanhurseauden sanaan: sillä hän on
lapsi. Mutta täydellisten sopi wäkevä ruo-
ca / joilla oват tottumisen cautta / harjo-
tetut mielet / hyvä ja paha eroittaman.

Vers. 6. Melchisedekin säädyn jälken) Christus cudzutan
Papiri Melchisedekin tarwalla / että hän oli mones hänén calta-
sens. v. 7. Lihsa päävind) Se on: Hänén alendamisen aika-
na / cosca hän wielä oli näkyväsellä ja ruumillisella muodolla
täällä maan päällä.

VI. Lucu.

Neuotan ahkeroidzeman Evangeliumin opis ja
Christuren tunnos / v. 1. Cavahtamani poislange-
misest / sen hirruisen rangaistuxen tähden cuin siitä seura/
v. 4. Ja wimmein pystymän uscos / ja toivos siitä luovu-
sta perianostä / v. 9. Abrahamin tarwalla / v. 12. Ja Ju-
malan wilpintomälli walalla / v. 17.

Entähden andacam Christillisen
Selämäni algun opin silläns olla / ja
ruuetcam nýshin / joca täydellisy-
teen saattawat / ei wastudest peru-
stuuta

stusta lastein / parannuxen cuolewaisista tōis-
2 stå / uscosa Jumalan päälle / Casten opista /
kännen päälepanemisest / cuollutten ylösnou-
3 semisest / ja qancaickisesta Duomista. Ja
sen me sahdomma tehdå / jos Jumala mui-
toin saldi.

4 Sillå ei se ole mahdollen / etta ne jotca
wihdoin walaistut orwat / ja fairwallisia läh-
joja maistanet / ja orwat Pyhästä Hengestä
5 osallisesti tulleet / Ja maistanet Jumalan hy-
wå sana / ja tulervaisen mailman woima /
6 Jos he poislangewat (ja toistamisen idzel-
lens Jumalan Pojan ristinnaulidzewat / ja
pilkana pitärwäät) etta he wastaudest parans-
nuxeen udistettaisin.

7 Sillå maa / joca saten sisällens särpå / nijn
usein cuin hänenn päällens sata / ja caswa tar-
pellisia ruohoja / nijse jotca sitä wilhelewät /
8 se saa sumauxen Jumalalda. Mutta joca
orjantappuroita ja ohdaceita caswa / se on
felwotoin / ja lähene kirousta / jonga loppu-
on / etta se poldetan.

9 **V**itta me toivominne seildå / rackahim-
mat / parambata / ja cuin te autuutta
lähemään olisita / ehkå me nän puhumma.
10 Sillå ei Jumala ole väärä / etta hän unho-
dais seidän tecon ja thyön / rackandes / jonga te
hänenn nimellens osotitse / cosca te pyhiä pal-
11 welitte / ja wielä palweletta. Mutta me
haljamme / etta jocainen te istä sen ahkeruden
osotais / pitämä toivon wahwuden / haman
12 loppun asti. Ettet te hitari tulis / waan oli-
sita nijden seurajat / jotca uscon ja kärstinen
cautta / luovutun perimisen saavat.

13 Sillå / nijncuin Jumala lupais Abra-
hamille / cosca ei hän woinut yhdengän
suuremman cautta wanno / nijn hän wan-
noi idze cauttans / ja sanoi : Totisest tah-
14 don minä sinua sunata / ja enäitä. Ja
etta hän kärstwäliset odotti / nijn hän sai lu-
15 pauxen. Ihmiset tosin wannowat sen caut-
ta / joca suurembi on cuin he / ja se wala cai-
ken rydan ratcaise / jos se walalla wahwiste-
fan. Mutta cosca Jumala sahdoi lupauxen
perillisille neuwons wahwuden osotta / wan-
16 noi hän walani / Että me tähden liukumatto-
man cappalen cautta (sillå mahdotoin on
Jumalan walehdella) suni wahwan uscal-
luxen pidäsimme / me jotca sishen turvamme /
17 etta me taritun toivon saissimma / Jonga me
pidämme nijncuin wagan ja wahwan mei-
dän sielum Andurin / joca sisällen ulottu / ha-

man nishingin asti / jotca esiripun sisälmäisellä
puolella orwat / Johonga se edelläjuoxia on
meidän edelläm menyt / Jesus / ylimmä sexi
Papiri qancaickisudest Melchisedekin sää-
dyn jälken tehty.

Ver. 6. Jos he poislangewat) Ei täsä puhuta eattist sun-
rist sonneist / jotca omatundo wastau tapahuvat / cuin jocu Ca-
sten jälken langeta taita / ja on totuden tundoontullut : Waan
wapast ja ehdlisest langemisest totuden tunnoista : nijncuin hän-
nen glöncadzens ja pilkans : Joca on seudi P. Heuge wastan /
ja ei ole parambi Epicurien suutomulta / eli epäilyt Jumalan
armost. Tonga tähden ei se taita anderi annetta.

VII. Lecu.

Weld puhutan Christuren ylimmäisen Papin vira-
sta / ja Christus verratan täsä Melchisedekin / v. 1.
Ja osotetan / etta Melchisedek oli ylombi Abrahami ja Le-
vitain Pappuja : sillå hän sunais Abrahami ja otti hä-
neldä hymmenexet / josta seura etta Christus myös on y-
lombi heittä / v. 4. Nähdetän myös Lewitan Pappus Lati-
nens loppunen : sillå Jumala on andanuit toisen Papin
Melchisedekin säädyn jälken / v. 11. Joca on täydellisembä
ja pihwaisembä Pappi / v. 15. Ja on sen walalla luwannut /
v. 20. Christus on myös täydellisembä Pappi cuin Lewi-
tan ja Christuren verramisest / v. 23.

Gilla tämä Melchisedek oli Sale-
min Kuningas / caickein corlein-
man Jumalan Pappi / joca Abra-
hami wastan meni / cosca hän pa-
laus Kuningasten taposta / ja sunais händä /
Jolle Abraham andoi hymmenexet caikesta
hywydestäns. Ensin hän käädän vanhur-
scauden Kuningari : Nijn hän on Salemin
Kuningas / se on / rauhan Kuningas. Il-
man Isäta / ilman aititää / ilman suguta / ja ei
hänellä ole pääroän alcua esikä elämän lop-
pua / mutta hän on Jumalan Poican ver-
rattu / ja pihy Pappina qancaickisest.

Mutta cadzocat / cuunga suuri tämä on /
josse Abraham Patriarcha saalista hymme-
ret andoi. Mutta cosca Lewin pojat Papin
virgan ottarvat / nijn heikkä on käsikä hymme-
rexiä Ganssalda otta / se on heidän welsil-
däns / Lain jälken : Waicka nelkin Abra-
hami cupeista tulleet orwat. Mutta se / jonga
sueua ei heidän seasans lueta / otti Abra-
hami da hymmenexet / ja sunais händä / jolla
lupauxet olit. Mutta ei yritän sitä kiellä /
etta wähembä otta sunauket sildä cuin enäm-
bi on.

Ja täsä tosin cuolewaiset ihmiset / hymme-
rexiä ottarvat / mutta siedä hän todista hänenn
elävään. Ja jos minä nijn puhelisin : Lewi-
9 joca tottui hymmenexiä ottaman / täydnyi
myös Abrahamic hymmenexiä anda / Sillå 10
hän oli wielä Isäns cupeisa / cosca Melchi-
sedek händä wastan meni. Sentähden jos
täydellisyys on Lewin Pappeden cautta ta-
11 Etä Lewi-
tan Pape-

Christus
verratan
Melchise-
dekin.
Gen. 14:18.

Osotetan
Melchise-
dekin / etta
Christus
on cortiam-
bi Abra-
hami ja Lewi-
tan Pappes
ja.

Että Lewi-
tan Pape-

pahtumut (Sillä sen alla on Lain sää-
nut) mitä sijte oli tarwetta sanota/että toinen
Pappi oli Melchisedekin säädyn jälken tule-
wa/ja ei elävän säädyn jälken? Sillä eusa
Pappius minutetan / sijna piti myös Laki
minutetaman. Sillä se josta näitä sanotan/
on toisesta sugusta / josta ei yritän Altarita
palkovellut. Jäntyn on suuri julkinen / etta
meidän HERKram on Judan sucucunnasta
tullut / jolle sucucunnaalle ei Moses ole mitä
Pappeudesta puhunut.

Ja se on selkembi: jos Melchisedekin sää-
dyn jälken toinen Pappi tulee/ Joka ei lihalli-
sen Lain kastyn jälken tehty ole/waan loppu-
mattoman elämän woiman jälken: Sillä
näin hän todista: Sinä olet Pappi
iyancaickiseest Melchisedekin säädyn
jälken. Sillä sen kansa ensimäinen Laki
lacka/ etta se heikko ja kelwotoin oli (Sillä ei
se Laki taimut täydellisesti tehdä) waan se oli
sisälle johtatus paramban toivoon / ionga
cautta me Jumalata lähenemää.

Ja sijtekin cuin enämbi on / ettei se ole il-
man walata tehty: sillä ne olit tosin ilman
walata Papiri tehdye. Mutta tämä walal-
la / hänent cauttans / joca hänelle sanoit:
HERka on wannonut/ ja ei hän sitä eadu /
sinä olet Pappi Melchisedekin säädyn jälken
iyancaickiseest. Ja näin paljo paramman Te-
stamendin toimittajari on Jesus tehty.

Ja nytä tosin monda Papiri tehtin / ettei
heikkä fallistu cuoleman tähden pysty. Mu-
tta tämä/ etta hän pysty iyancaickiseest/ ja hänel-
lä on casomatoin Pappius. Tosta hän
myös taita ne iyancaickiseest au-
tuari tehdä/ jotca hänent cauttans
Jumalan tygö tulevat / ja elä
aina / ja rucoile alati heidän ede-
stääns.

Sillä sencaltainen ylimmäinen Pappi
meille sopii / joca on pyhä / viatoin / saasta-
toin / synneistä eritetti/ ja cokemmaxi Tai-
waita tehty. Tolla ei olis jocapäivä tarve/
näin cuin mutt ylimmäiset Papit / ensin
omin synneins edestä uhraman/ sijte Lain-
san synnein edestä: Sillä sen hän on jo silloin
tehnyt/ cosca hän idzens uhrais. Sillä Laki
asetta ihmiset ylimmäisri Papeiri/joilla heic-
kous on: mutta wala / joca Lain jälken sa-

nottin/ asetta Pejan iyancaickiseest ja edydellit-
sexi.

(Vers. 1. Melchisedek) On Suomeksi/wanhurseauden Eu-
ningas / ja Melchisalein on rauhan Euningas: sillä Christus
anda wanthurstauden ja rauhan / ja hänen valdakundans on
wanhurseauden ja rauha Jumalan edes/ useon cautta/Rom 1: 17.
ja 5: 18. v. 3. Ilman Jätä/ ilman aittää) Nimitään/ ettei hän
wanhimmittais / syndymäitä ja cuolematans Ramatuks mat-
nita / näineen muiden P. Patriarchain. v. 16. Lihallisen Lain
täsky) Oltava set Lewitain Ceremoniat eduzutan lihallisisti/
ettei he taitanet anda Henge ja woima Laria täytää. v. 18. Heikko
ja telwotoin oli) Ceremonialinen Laki oli heikko ja telwotoia/ ettei
hän taitanut meitä Jumalan tyköitä autuari tehdä. Muutoin
oli se kyllä tarpellinen / nimittään/ etta hän Christuren osotti.

VIII. LUCU.

Yeldä osotetan / etta Christus on täydelliseväbi yslm.
Wmäinen Pappi cuin Lewitain/ ensist sijä/ etta hän on
tarwallinen ylimmäinen Pappi / pyhäin lahjain ja totisen
Tabernaclin päällä / v. 1. Mutta Lewitain Papit ovat
maalisten lahjain ja Tabernaclin päällä/ jotea ainoastaans
sen tarwallisen varjo olit/v. 4. Sijte/ sijä etta hän on pa-
remman Testamendin / nimittään / Veden Testamendin
wälmities / v. 6. Joca osotetan paremmaksi cuin Wanha/
ja etta Wanha pitää pois pandaman / Jeremiayen todistu-
yen jälken / v. 7.

 Älmä on pääcappale / joista me pu-
humma. Meillä on sencaltainen
olimminainen Pappi/joca istu oifial-
la kädellä Majestetin istuimella Taiwaisa /
Ja on pyhäin lahjain palkvelia/ ja sen totisen
maisan / ionga Jumala asetti / ja ei ihminen.
Sillä jocainen ylimmäinen Pappi pitää uh-
raman lahjoja ja uhreja. Sentähden tarvi-
tan/ etta tallakin olis jotakin uhramist. Jos
hän nyt maan päällä olis / näin ei hän olis
Pappi / sillä Papit Lain jälken lahjoja uhra-
vat / Jotca palkvelerat sen curwas / ja tai-
wallisen varjos. Näin cuin se Jumalalinne
wastaus Moixerelle sanoit / cosca hänent piti
Majan päättämän: Gadzo(sano hän) etta s
caicki teet sen curvan jälken/ cuin sinulle vuod-
rella osotetti on.

Mutta nyt on hän paremman virgan
saanut / näin cuin hän paremman Testamen-
dingin wälmities on / joca paremman lupau-
ten päällä seiso. Sillä jos endinen olis nuhete-
toin ollut/näin ei toiselle olis sia tehty: Sillä
hän nuhetele heikkä/ ja sano: Gadzo/ Päi-
wät tulevat / sano HERka / etta
minä Israelin huonelle costan / ja
Judan huonelle tähdon Veden
Testamendin päättää. En sen Testa-
mendin jälken/ cuin minä heidän Jäillens sinä
pääivänä annoin/ cosca minä heidän kätens
rupeisin / ja johtatin heidän Egyptin maal-
da. Sillä ei he pystyet minun Testamendiä-
ni/ näin en mindän ole heistä lucua pitänyt/
sano HERka.

Christus
on täydellisi-
seksi Pappi
cuin Lewi-
tata.

Exod.25:9.
& 40.
Act.7:44.

VI Testa-
menti on
parembi
Wanha
Testamen-
tiä / joca
poispand-
nan.

Ier.31:37.

¹⁰ Sillä tāmān Testamendin tahdon minā
sāttā Israelin huonelle / nāiden pāivāin
jälken / sano H̄erra: Minā tahdon
anda minun Lekini heidān mie-
leens / ja tahdon ne kirjoitta hei-
dān sydāmijns : Ja olen heidān
Jumalans / ja heidān pitā oleman
minun Ganssan. Ja ei p̄ydengän pi-
dā lähimāistāns opettaman / eikä weljens /
ja sanoman : tunne H̄erra: sillä caicki pi-
tā minum fundeman / hamast pienestā heidān
¹² seasans / ngn suurimban asti. Sillä minā
tulen lepytettyri heidān wārydestāns ja hei-
dān synneistāns / ja heidān wārytāns en
¹³ minā tahdo endi minista. Sijmā cuin hān
sano: Vsi wanhensti endisen / sillä joca wan-
ha ja qallinen on / se on läsnä loppuans.

nen Alaronin sauva ja Testamendin Eau-
lut. Mutta sen pāällä olit cunnialisuden
Cherubimit / jotca Armonistuimen varjoi-
sit / joista ei myt ole erinomattain sanomist.

Exod. 25:
20.

Josca ne nām asetetut olit / menit Papit
aina sijhen ensimäiseen Majaan / ja toimitit
Jumalan palveluxen. Mutta toiseen me-
ni ainoastans ylimmäinen Pappi kerran
vuodes p̄ximāns / ei weretā / jonga hān uhr-
ais omain ja Ganssan ricosten edestā : Jolla
Pyhä Hengi ilmoitti / ettei p̄yhityxen tietā
qancaurvan julistetti / cuin se endinen Maja
oli. Joca sillä ajalla oli yxi curva / josa lah-
sat ja uhrat uhrattin / ja ne ei voineet oman-
tunnon perän tāydellisest tehdä / jotca sitä
Jumalan palvelusta teit : Ainoastans rual-
la ja suomalla / ja moninaisella pesemisellä ja
ulconaisella p̄yhityxellä / cuin ojemuxen ai-
can asti olit pāälle pannut.

Exod. 30:
10.
Lev. 16: 2.

Vers. 2. Pyhäin lajhain) Jotea hān meille waiwallans
ja cuolemallans ansainnut on / cuin on / syndein andesi saaminen /
Jumalan armo / ja ihancatkinen elämä. v. cod. Totisen Majaan)
Se on / Taiwas / joca Lewitain Tabernaclisti oli werrattu. v. 4.
Nyn ei hān olis Pappi) Nimitän / se toinen : joca maalisilla
arvistettiin. v. 6. Paremmman Testamendin) Sillä Wanhan
Testamendis oli Jumala luwannus Israelin lapsille Canaan
maan / jos he olisi hānen Laisans waeldanet : Mutta Veden on
hān luwannut Taiwan waldaunnan / joca Canaan ala-
vistettiin / ettei se armosta Christuksen tāhdien annetan caikilla jotea
idžens parandawat / ja hānen lupaukens uscowat. v. 11. Pyh-
dengän pidā opettaman) Kadzo / Ier. 31: 34.

Mutta Christus on tullut / tulevaisten
tarvarain ylimmäisesti Papixi / suurem-
man ja tāydellisemmän Majaan cautta / joca
eikä sillä tehty ole / se on / joca ei nām ole raketi-
tu / Eikä cauristen taicka wasickain werent
cautta / waan hān on oman werens cautta /
mennyt Pyhäin / ja qancaickisen lunastuxen
löylynt.

Veden Testa-
mendin Tabernaclisti ja Dhri / re-
kirjoitetan.

Sillä jos hārkāin ja cauristen weri / ja
präscottetu ehkoisen tubca / p̄yhittä saastai-
set ihalliseen puhtauteen : Tuinga paljo
enāminn Christuxen weri / joca idžens il-
man caiketa viata / qancaickisen Hengen
cautta Jumalalle uhrannut on / puhdista-
rens meidān omantunnoin cuolevaissista
töistä / elävätä Jumalata palveleman ?

Veden Testa-
mendin Tabernaclisti ja Dhri / re-
kirjoitetan.

Ja sentāhden on hān myös Veden Testa-
mendin wālimies / ettei ne jotca cudzutut
owat / sen luovutun qancaickisen perimisen
saisit / ettei hānen cuolemans sijmā wāllä kā-
wi / joca on nistä ylidzeläymisist lunastuxen
tapahutut / cuin endisen Testamendin alla
olit. Sillä eusa Testamenti on / sijmā pitā
myös hānen cuolemans oleman / joca Testa-
mendin tekijä : Sillä cuolemallia Testamenti

Osotetan
että Christus
piet cuoleman
ja weret
läns meidä
puhdista-
man / re.

wahwistetan / joca ei ole ngn cauvan wah-
wa / cuin se elä joca sen tekijä. Sentāhden
ei se endinengän weretä sāatty : Sillä cosca

Exod. 24: 6.
& 8.

Moses oli puhunut caikelle Ganssalle jocaid-
zen kāstyn Lain jälken / otti hān wasickain ja
cauristen werita weden kansa / ja Purpura
willosa / ja Isoppia / ja präscotti sekä Rama-

Exod. 24: 6.
& 8.

Si myös endisellä Majalla hā-
nen oikiudens ja Jumalan pal-
veluxens / ja hānen ulconai-
nen p̄hydens. Sillä sijmā oli
raketti esipuoli Majaan / josa olit Kyntilä-
salat / ja pohja / ja Gadzeliusleirvät / joca
3 Pyhäri cudzuttin. Mutta toisen esripun-
tacana oli se Maja / joca caickein Pyhimmä-
4 ri cudzuttin. Josa oli se cullainen Pyhä-
sarvun astia / ja Testamendin Urku / caic-
fialda Cullalla silattu / sijmā myös oli cullai-
nn astia / Taiwallinen leipä / cucoistawai-

Exod. 24: 6.
& 8.

- 20 tum / etta caiken Ganssan / ja sanoi : Tämä on se Testamendin veri / cuin Jumala teille kästent on. Ja sen Majan / ja caicki sen Jumalan palveluren astiat / prijsotti hän myös werellä. Ja caicki lähes werellä Lain jälken puhdistetan / ja paidzi weren vuodastut / ei yhtään andexiandamust tapahdu.
- 23 Nijn siis tarwitan / etta fairwallisten cuwat / fencalta silla puhdistetan : mutta idze fairwalliset pitä paremmilla uhreilla puhdistettaman / cuin ne olit. Sillä ei Christus mennyt käsillä tehtyn Pyhään (jotca totisten curvat ovat) Waan hän meni fairwalliseen / etta hän Jumalan caswon edes meidän tähtem ilmestyi. Ei / etta hännen piti useimmin idzens uhraman / nýncuin ylimäinen Pappi jocaruoisi meni muicalaisella werellä Pyhään / Muutoin olis hännen useimmin tullut jo mailman algusta kärssi. Mutta mailman lopulla on hän oman uhrins cautta ilmestynyt syndeini poispänemäksi.
- 27 Ja nýncuin caickein ihmisten pitä vihdoin 28 cuoleman / mutta sen jälken Duomio : Nijn on myös Christus vihdoin uhrattu monen syndeja poissottaman. Mutta toisella haawalla on hän ilman synnitä ilmestywää / nýlle jotca händä odottarvat / autuuderi.

1. Pet. 3:18.

Vers. 1. Endisellä majalla) Se on Wanha Testamenti. v. 8. Ettei pyhitrynen tietä nýncuwan tulleettu) Se on Tie caickein Pyhimbän / ja Taiwasen / joca sillä avillettin / ei ollut wielä aivo / ennen cuin Christus tuli ja kärsei cuoleman / silloin Temppi esirippu repeisi / ja tie Taiwasen autent. v. 11. Suuremman ja tähdellisemman Majan cautta) Se on Taiwan Val-dacunda / cuin 24. versost nähdän. v. 14. Cuolewaisist töistä) Se on: sunnisti joca tehdän nýdä iotca hengellisest cuollei ovat / ja cuoleman ansainnet. v. 15. Cuin endisen Testamendin alla olio) Se on: Jotca Latia vastan ovat tehdyst ja wielä tehdän: joca on Wanha Testamenti. v. 23. Taiwallisten cuwat) Se on: Le. vitain Tabernaeli calvinens. v. 28. Monen syndeja) Monitöitä pannan caickein edest / nýncuin / Dan. 12:2. Rom. 5:19. Silä hän on idzens caickein lunastuxeti andanut / 1. Tim. 2:6.

X. Lucu.

Helä puhutan Christuren uhris rissin päälla / ja osoitetan etta Lewitain uhrit ovat ainoastans wario tähän / etta taida syndiä poissotta / joilla nyt loppu on : Mutta Christuren uhrion täydellinen / joca meitää caikista synneistä yhdista : Sillä Lewitain uhrivitä usein kerroittaa / v. 1. Mutta Christus tekijä vihdoin hänenn uhrins / ja istu nyt Jumalan oikialla kädellä / v. 1. 40. Psalmist / v. 5. Ja Jeremia esit / v. 15. Neuwoitan siis tässä opis pyhymän / nyt myös Christilliseen elämään / v. 19. Ja uhgatan nyt / jotca siitä luopuvat / v. 26. Lohduretan ja neuwoitan riisti ja waiwa tämän opin tähden kärsimän / v. 32.

I **I**llä / Lailla on tuleraisten tarvarain varjo / ja idze hywyden solendo. Jocaruoisi pitä yhtäläistä uhria uhrattaman / ja ei ne taida nytä täydellisesti tehdä jotca uhrasvat.

Muutoin olis uhramast lacattu / jos ei nyllä / jotca uhratisit / synneist sille ematundo olis / cosca he vihdoin puhdistetut ovat. Waan silla tapahtuu ainoastans jocaruoisti synnin muistuttamus. Sillä mahdotoin on hárkain ja cauristen weren cautta syndeja poisotta.

Sentähden / cosca hän mailmaan tuli / sanoi hän : Uhria ja lahja et sindä tahtonut / mutta ruumin olet sindä minulle walmistaut / Polttouhrit ja syndiuhrit ei ole sinun mieleinzes. Nijn mindä sanoin: Gadzo / minä tullen / Ramatus on lijatengin minusta kirjoitettu : etta minun pitä tekemän sinun tahtos Jumala. Nýncuin hän ennen sanoi : Uhria ja lahja / polttouhria ja syndiuhria et sindä tahtonut / ei myös ne sinulle kelvannet (jotca Lain jälken uhratan) Nijn hän myös sanoi : Gadzo / minä tulen telemän Jumala sinun tahtos. Sýnä hän poissotta endisen / etta hän soisen panis / Songa tahdon cautta me vihdoin pyhitetyt olemitta / Jesuksen Christuren ruuman uhramisella.

Ta jocainen Pappi on siihen pandu / etta hännen jocapäivä Jumalan palvelusta teleman pitä / ja useimmin yhtäläistä uhria uhraman / jotca ei coscan voi syndeja poissa. Mutta cosca tämä oli yhden jancatekisest kelpavari uhrin syndein tähden uhrannut / istu hän nyt Jumalan oikialla kädellä / Ja odotta sitä / etta hännen vihollisens pannan hännen jalcaains astinlaudari. Sillä yhdellä uhrilla / on hän jancatekisest täydellisesti tehnyst ne jotca pyhitetän.

Sen todista myös meille idze Pyhä Henki / sanoden : Tämä on se Testamenti / songa minä tahdon heille tehdä nýden pääväin jälken / sano HENKI : Minä tahdon anda minun Lakin heidän sydämijns / ja heidän mieltjns minä ne kirjoitan. Ja heidän syndeians ja wääritytäns en minä enämbi tahdo minista. Mutta cusa näiden andexi andamus on / sýnä ei sille uhria syndein edestä ole.

Psal. 40:7

Christuren uhrion täydellinen.

Psal. 110:1

1. Kor. 3:1-3. Supr. 8:8.

19 Etä siis meillä / rackat veljet / on wa-
Spaus mennä Pyhään / Jesuksen weren
20 cautta / Tonga hän meille on walmistanut
uderi ja elävääri tieri / esiripun cautta / se on /
21 hänens ihans cautta / Ja meillä on yksi suuri
22 Pappi / Jumalan huonen haldia / Nijn käh-
fäm hänens thygöns totisella sydämellä / tähde-
lä uscolla / präscötetut meidän sydämistäm / ja
päästetty pahasta omasta tunnosta / ja pestyl-
lä ruumilla puhalla wedellä / Ja pitäkäm
horjumatoin toivon tunnustus : Sillä hän
24 on uscollinen / joca ne lupais. Ja ottacan
waari toinen toisestaam / etä me ahkeroidzem
25 meitäm rackauteen ja hyvätin töihin / Ei ylön-
andain yhteistä Seuracunda. Nijneuin
muistamain tapa on / waan neuwocat teitän
leskenän / sitä enämmän cuin te edette sen pää-
wän lähestyvän. Sillä jos me ehdollam
siitse syndiä teem cuin me ole minna toduden
tundoon tulleet / nijn ei meillä ole enä yhtän
27 uhria syndeim edestä / Waan hirmuinen
Duomion odotus / ja tulen kyswans / joca
28 wastahacoiset syöpä on. Jos joci Mose-
ren Lain rikko / hänens pitä ilman armoa cuo-
leman / eahden / taicka colmen todistajan cau-
ta. Kuinka paljo enämmän rangastuxen
te luuletaa sen ansainnen / joca Jumalan Po-
jan jalgoilla talla / ja Testamendin weren saa-
stusta / songa cautta hän pyhitetty on / ja ar-
30 mon Henge pilcta : Sillä me tunnemme hä-
nen / joca sano : Minun on costo / mi-
nä tahdon costa / (sano HERRA)
Ja taas / HERRA on Gassans duomidze-
31 wa. Hirmuinen on langeta elä-
wän Jumalan käsijä.

32 **N**ostacat siis endisia pääviä / joina te
33 Ivalisetut olitta / ja kärseitte monein
waiwain kiiwoituxen : Puolittain filloin /
cosca te sekä pilckain etä tuuscain cautta caikil-
le ihmeli olitta : Puolittain cosca te niiden
cansa osalliset olitta / joiden käsijä myös nijn
34 kärvi. Sillä te oletta niistä waiwoista / lot-
ca minun siteistäni tapahfuit / osalliset ollet.
Ja teidän hywyden raatelemisen oletta te
ilolla kärfinet. Ei ten etä teillä on pa-
rambi ja pystyväisembä tarvara Taitvais.
35 Allät siis poishettako teidän uscallustan /
36 jolla suuri palcan maro on. Sillä kärsimys
on teille tarpellinen / täyttärenne Jumalan
37 tahdoa / etä te lupauxen saisitta. Sillä wä-

hän hetken perästä tule se / joca tulerwa on / ja
ei wışwyttele. Mutta wanhuscas elä
useostans / ja joca wältä / hanehen en minä
mielisy. Mutta en me niistä ole / jota hei-
däns cadotureen wältävät / waan niistä /
jota uscorvat / ja sieluns tallelle saattavat.

Vers. 5. Mutta ruumin olet sinä minulle walmistanut) Nämä sanat ovat tähän pannut / nijneuin ne ovat Gregor Bi-
blia / joca filloin enimmäsi tähä oli / mutta Ebrean tielen jälten
on näin. Mutta corvat sinä olet minulle avainnut. v. 4. Yh-
dellä uhrilla on hän tähdelliseri tehnyt / tc. Ja v. 18. Ei filien
uhria sondein edestä ole) Nimitän / tarpellinen. Otaa varinä-
stä ja muista sanoista tähä ja endieses Lagus / Paavin Messia uh-
ria wästan / joca he sanowat uhravans jocapäivä Christuren elä-
witten ja cuollutteet edestä. v. 22. Pestyllä ruumilla) Se on :
Puhdisteet Castella meidän synnistäm. v. 26. Jos me ehdollam
syndiä teem) Mitä syndiä tähä ommarretän / Eadzo / Infr. v. 29.
& Supr. cap. 6: v. eod. Nijn ei meillä ole enä yhtän uhria) Se on :
Ei meillä ole toista Christusta odottaminen / joca enolis
meidän edestäm : (nijneuin Ambros ja Chrysost. sen seititärwäät)
Ei hän myös useimin cuole meidän edestäm v. 38. Wältä
joca ei urholliseest pöly / waan wältä ja wetä idzens tacaperin ja
luopu sijä.

³⁸ Habac: 2:3.
& 4.
Rom. 1: 17.
Gal. 1: 11.

X I. Lucii.

Etä uscos wahwan pystytäsin / seura wielä wasstutinen
Wahwistus : Vso kirjoiteran hänens wilpittömyde-
stans : Nimitän / etä usco on wahwa luottamus nijin
joita ei nähdä / ja cuitengin ovat Jumalan sanaa ilmo-
tetut / v. 1. Wahwistuxeti luetellan monda P. Isä / jota
uscon cautta ovat wahwas luottaneet Jumalan sanaan
ja lupauksen / ja sen cautta monda wältävät työitä tehnet /
ja paljo kärfinet / v. 3.

Mutta vso on wahwa uscallus nij-
chin joita toivotan / ja ei näkymät-
tämistä epäile. Sen cautta ovat 2
wanhemmat todistuxen saaneet.
Vson cautta me ymmärrämme / etä 3
mailma on Jumalan sanaan cautta walmi-
stetti / ja etä caicki cuin me näemme / ne
ovat tyhjästä tehdyt.

Vson cautta Abel uhrais Jumalalle sum-
reimman uhria cuin Cain / songa cautta hän
sai todistuxen / etä hän oli wanhuscas / co-
sca Jumala hänens lahoistans todistuxen can-
noi / ja sen cautta hän wielä puhu / taicka
hän cuollut on.

Vson cautta Enoch otettin pois / ettei 5
hän cuolemata nähyt. Ja ei ole löyty /
etä Jumala hänens poisotti. Sillä ennen-
cuin hän poisotettin / oli hänellä todistus /
etä hän kelpais Jumalalle. Sillä il-
man uscota on mahdotoin feliva-
ta Jumalalle. Sillä joca Jumalan
thygō tulla tahti / sen pitä uscoman / etä
Jumala on niiden costaja / jota händä edzi-
wät.

Vso kir-
joitetan.

Gen. 11:3.

Vso p. 3:
sis.
Abel.
Gen. 4:4.

Enoch.
Gen. 5:24.
Syr. 44:16.

II. Lvt.
Noe.
Gen. 6:13.
& 22.
Syt. 44:17.

Abraham.
Gen. 12: 4:
& 13: 1.

Saara.
Gen. 18: 10.
& 21: 1.

Gen. 15: 5.

Exod. 3: 3.

Gen. 22: 1.
& 10.
Syt. 44: 21.

Isaac.
Gen. 27: 27

Jacob.
Gen. 47: 31

Joseph.
Gen. 50: 24

Moses.
Exod. 21: 2

7 Vsecon cautta on Noe Jumalata cunnicieit-
tanut / ja Arkin walmistanut / huonens ter-
wedyksi/cosca hän sai Jumalan käskyn/niqsiä
cuin ei näkynet / jonga causta hän mailman
duomidzi / ja on perimyse sen vanhurseauden /
joca vsecon cautta tule.

8 **V**secon cautta tuli Abraham cunlaisexi/
Cosca hän cudzuttin menemän sijen
maahan jonga hän olti periwä / ja hän menti/
eikä tiennyt / cuhunga hän tulerwa olti.

9 Vsecon cautta oli hän muicalainen lura-
tusa maasa / niqciuin vieralla maalla / ja asui
majoisia Isaachin ja Jacobin lupauksen can-
saperillisten kansa. Sillä hän olti odotta-
nut sitä Campungita/jolla perustus oli/jonga
rakendaja ja luosa on Jumala.

11 Vsecon cautta myös Saara sai woiman
sittärens / ja synnytti jälken hänent ikäns
ajan: Sillä hän piti sen uscollisna / joca sen
hänelle luvannut olti.

12 Sentähden myös yhdestä / waikka cuole-
waisesta riuumista / synnyt monda: niqciuin
tähän on Taiwasa / ja niqciuin sanda meren
ramasa / joca epulucuinen on.

13 Nämätki orvat uscosa cuoslet / ja ei ole
niqsiä lupauksista saanet / vaan ainoastans
taamba näkynet / ja curtengin niishin turwan-
net / ja hyvin tydyit ja tunnustit / etta he wie-
rat ja muicalaiset maan päästä olti. Sillä

14 ne cuin näin sanowat / he osottarvat heidän
yhtä Isän maata edzirvän. Ja jos he sitten
muistanet olisit/custa he lähtenet olti/olis heil-
lä kyllä aika palaita ollut. Mutta he pyytä-
vat parambata / se on/ taiwallista. Sen-

15 tähden ei Jumalacan häpe cudzutta heidän
Jumalarens: joca heille yhden Campungin
walmistanut on.

17 Vsecon cautta uhrais Abraham Isaachin/
cosca hän kiusattin / ja uhrais ainoaisens /
cosca hän jo olti lupauket saanut. Josta sanot-
tu oli : Isaachis cudzutan sinulle siemen.

19 Ja ajatteli : Jumala tuo cuollestaakin he-
rättä / josta hän myös hänent curvari otti.

20 Vsecon cautta sumais Isaac tulervaisista
asioista Jacobit ja Esau.

21 Vsecon cautta sumais Jacob cuollesans
melemmat Josephin pojat / ja cumarsi hänent
sauvans päään pääle.

22 Vsecon cautta puhui Joseph cuollesans
Israelin lasten lähtemisest / ja andoi käskyn
hänent kuistans.

23 Vsecon cautta Moses/cosca hän syndynyt

oli / salattin colme Tineautta hänent wan-
hemmildans / etta he näit / cuinga caunis
poicainen hän olti / ja ei peljännet Tuningan
haastoa.

Vsecon cautta Moses / cosca hän jo suure-
ri tuli / kielisi cudzutta idzens silien Pharaon
tyttären pojari. Ja validzi paljo param-
maxi färssiä waiva Jumalan joucon kansa /
cuin asallista tarwetta synnisä naudita. Ja
luki surremmari rickandxi Christuren pil-
can / cuin Egyptin tarvarat: sillä hän cad-
zoi palcan maxo.

Vsecon cautta lähti hän Egyptin / ja ei pel-
jänyt Tuningan hirmusutta: sillä hän rip-
pui hanes / jota ei hän näkynyt / niqciuin hän
jo olti hänent näkynyt.

Vsecon cautta piti hän Pääsiäistä / ja we-
ren vuodatusta / ettei se joca esicoiset tappoi /
olis ruovennut helihin.

Vsecon cautta lävit ne punaisen meren lä-
pidze / niqciuin cuiwa maata myöden / jota
myös Egyptiläiset coettelit / ja upposit.

Vsecon cautta Jerichon muurit langeisit /
cosca niqsiä seitsemän päivää ymbärinskäy-
tin.

Vsecon cautta ei portto Rahab hukkutti
useemattoman kansa / cosca hän matojat
raahallisest huonesens coriais.

Rahab sis minun pitä enämbi puuhunans
Jaica tulis minulle lyhyäri / jos minun
pidäis luetteleman / Gedeonist / Barachist /
Samsonist / Jephast / Davidista / Sa-
muelist / ja Propheetaista. Jotka vsecon caut-
ta orvat Valdacunnat woittaneet / tehnät
wanhurseautta / saanet lupauket / tulkinneet
Lejonein suut Sammutanet tulen woiman /

wältsanet miecan terän / orvat wälteräm-
märi heikkoudesta tulleet / orvat woimalaiset
sodasa tulleet / orvat lyönet muicalaiset sota-
wät. Waimot orvat heidän cuellens / ylös-
nousemisest jällens saanet.

Mutta minut orvat särjetyt / ja lunaisturen
yhjännet / etta heidän paramman ylösnou-
semisen saaman piti. Muutamat taas ovat
pilkosa ja haarioja kärsineet / ja vielä sijtekin
sangiuret ja tornit. He ovat kiviteyt / rie-
li hacatut / läpidze pistetyt / miecalla surmatut /
he ovat ymbärins waeldanet laminasten ja

wohten nahgoisa / orvat ollet kohyät / ahdi-
stutut / waiwatut. Joille mailma oli mahdo-
toin / ja orvat radollisudes waeldanet / corvei-
sa / vuorilla / mäen rotcoisa / ja maan cuepisa /

Ja caic

24 Exod. 2: 11.

25

26

27

28 Exod. 12: 1.

29

30 Exod. 22: 2.

31

32 Iosu. 6: 23.

33

34 Iosu. 2: 3.

35

36 Iosu. 6: 23.

37

38 Iosu. 6: 23.

39 Ja caicki nāmāt orvat uscon cautta todistu-
40 xen ansainnet/ eikā saanet sitā lupausta/ Et-
tā Jumala on jotačin parammin meisse edes-
cadzonut / ettei he ilman meitā tāhdellisxi
tullet olis.

Vers. 2. Todisturen saanet) Nimittāin/ Jumalalda/ etta
he orvat ollet rauhursecat ja hānelle otoliset. Niincuin 4. ja 5.
versoī näky. v. 4. Wielā puhu Abel sanoran puhuvan sijte cuin
hān cuoli: Sillā hān on wielā mučios/ ja olti terān hānen uscons
tāhdēn/ niincuin hān wielā puhuis/ ja neuwois mučia hānen us-
cons seuraman. v. 13. Cuolset) Nimittāin/ Abram/ Isaac ja
Jacob et ole mičen saanet osalliset lupaurest Canaan maala.
v. 19. Cuvari) Nimittāin/ Christuren/ joca meidān sondeimme
edest piti uhrattaman ja colmandena pāivānā hālens glōsnouse-
man. v. 21. Sauwans pādān pādāle) Gadzo/ Gen. 47: 31. v. 26.
Christuren pilcan) Se on: se pilcka/ cuin hān ja hānen Lassans
pici otian opin ja Christuren tāhdēn kārsinā/ cuin heille luwattu
oli. v. 32. Gedeonist) Lue/ Iud. 6. Barac) Iud. 4. Samson)
Iud. 13: 14, re Jephēa) Iud. 11. David ja Samuel) Samuelia
Korjoi. v. 33. Saanet lupauret) Niincuin Abraham Canaan
maala/ Gen. 15: 18. v. eod. Tukkinek Leponein iuit) Niincuin
Dan. 6. v. 34. Samauittanet tulen woinan) Niincuin Dame
lin cumpanit/ Dan. 2. v. eod. Wältruet mietān terān) Niincuin
Eliseus/ 2. Reg. 6. v. eod. Wälterwāmāri heikkoudest tullet
Sijna kārsinises orvat he wärewāmāri tullet/ 2. Cor. 12. Ni-
nnan woinan on heitōisa woinallinen. Eli niincuin C. Histia
2. Reg. 20. Jos se ruumilisest heikkoudest omni: trečān v. eod.
Woinalliseri sodasa) Niincuin Josaphat/ 2. Pat. 20 v. 35. Jā-
lens saanet) Niincuin Sarvahis Lestti/ 1. Reg. 17. Ja waine
Suamaisi/ 2. Reg. 4 v. 36. Viikloja kārsinā) Niincuin Amos
cap. 7. v. eod. Gang: ujetatorate) Niincuin Nicha/ 3. Reg. 2
Ja Jeremias/ cap. 37. v. 37. Kiroiteki) Niincuin Zacharia
2. Par. 24. &c v. eod. Lammasien ja wohden nahgois) Ja 38 cor-
wetsa: wuorilla, ja māen rotevisa) Ei ettei heidze orvat hāllens wa-
lunne seecalatseen elāmān sen cautta jotačin ansaarens: Waan
ettei heillā olur vārenbota tila/ heidān ja toindēn wihaitien tāhdēn/
ov it he nāmāt hyvärens ottanet/ ennen cuin he tāhdooi hy-
tārā heidān uscons/ toivous ja tuunisuren. v. 40. Ettei heil-
man meitā tāhdellisxi tullet olis) Se on: Ettei he ruumini ja si-
luu cansa saisi tāhdellūtā cannata/ cuin heille luwattu oli/ waan
heidā tuusins cansa leviästie maasa/ fisher a. a. ettei ne myös
fishen culemma/ ja nyt piā meidān vānā oldənouseman/ ja toinen
toisename cansa sijta osalliset tuleman: Ut in communia gaudio
omnium, majus fiat singulorum.

XII. Eucu.

NEUWO rākevillä wahistuvilla kārsimān ja pih-
y mān wahviana ristis ja wainomises/ oikion uscon iu-
tunnisturen tāhdēn/ v. 1. Nyt myös rauhallisuteen ja py-
hyteen/ v. 14. Vaaroi suruttomudest/ synnist ja pahenni-
rest/ v. 15. Erinomaisest Christuren saanet ylönkadzest/
v. 25.

Entāhdēn myös me/ ettei meissā
on nāmāt suuri todistusten jouko
meidān ymbārillām/ nyt poiss
pangam syndi/ joca aina meishin
tarssi ja hitaxi teke/ ja suosciam kārsimisen
cautta sijna kilvoitutes/ cuin meidān eteem
2 pandu on/ Ja cadzocam Jesuren/uscon alca-
jan ja pāātčān pādāle. Joca/ cosca hān
olis kyllā toimnut iloita/ kārse ristiā/ ja ei to-
tellus pilcka/ ja nyt istu oikialla kādellā Juma-
lan istutimella.

3 Murstacat hāndā/ joca sencalaisen wastas-
hacoisuden on synneisildā idze wastans kārsi-
nyt/ ettet te wāsy teidān mielisān ja lacka
4 Sillā et te ole wielā/ hāman weren asti fil-
s wōitellen/ syndiā wastan ollet/ Ja te olettta

jo unhottanet sen uscalluxen/ jonga hān teisse
niincuin lapsillens puhu: Minun poi-
can/ ålā ylönkadzo HEKran ran-
gaistusta/ ja ålā nāanniy coscas hā-
neldā rangaistan. Sillā jota
HEKra racasta/ sitā hān myös
rangaise. Mutta jocaista poica hān
pierā/ cuin hān corsa.

Jos te sen rangaisturen kār sitte/ vān Jus-
mala taridze teisse idzens niincuin lapsillens:
Sillā cuua on se poica/ jota ei Isā rangaise?
Mutta jos te olettta ilman rangaistusta/ jo-
sta caicki orvat osalliset ollet/ nyt te olettta
åpārdā ja ette lapset. Ja cosca meissā orvat
lihalliset Isāt ollet rangaiziana/ nyt me
olemma nytā carwahatanet/ eikā meidān siis
paljo enāmmiin pidā sile hengelliselle Isālle
alammaiset oleman/ etta me elāsimme? Ja
ne tosin orvat meitā rangaisiet harwoina
pāivānā heidān lunlongs jälken/ mutta tāmā
rangaiset meitā meidān tarpelem/ etta hān
meisse phydens jacaits. Mutta cosca caic-
kinainen rangaistus kāsis on/ nyt ei se ole
meisse iloxi waan murhexi/ mutta sijte anda
hān rauhallisen trahursauden hedelmān
nyle joteca sijna harjolitetut orvat

SEntāhdēn sijecat teidān toutslat kāten.
Sne/ ja wōshnet palvenne/ Ja astucat
wi. pātōmāt aseleit teidān salgoillan/ ettei jo-
ci combasti is niincuin onduwā/ waan paljo
enāmmiin terwexi tulis. Noudattacat rauha
cakkein cansa ja pohytā/paidzi joita ei yxifān
saa HEKra nāhdā. Ja ottacat waari/ ettei
joen Jumalan Armoa unhodais/ ettei joscus
caswais joci carwas juuri/ jofacuta wastas-
hacoisutta tekemān/ ja monda sen cautta tu-
lisie saastuteturi. Ettei joen olis salawuo-
temen eli jumalato/ n niincuin Esau/ joca yh-
den atrian tāhdēn msi poiss escoisudens oi-
feuden. Sillā te tiedätte/ etta cosca hān
sijte tāhdoi oikendella perā perindō sunau-
sta/ tulsi hān hyhātvi: sillā ei hān lōvint
yhātā parannixen sia/ waaka hān sijā kyy-
neleillā edzei.

Sillā et te ole kāhnet sen wōueren thygō/ jo-
hon ruweta saa/ ja tulesta paloi/ et te myös
kāhnet fishen shngeyteen ja pimeeteen/ ja sen
hirmuisen ilman thygō/ Sen Basuman he-
linān ja sanain ānen thygō/ jota ne joteca sen

Prov. 3: 11.

Apoc. 3: 19.

Rauhatti
suteen ja pih-
hyteen.
I. Thess.
4: 3.
Deut. 29: 18.

Gen. 25: 31.

Gen. 27: 38.

Yden ja
Vanhan
Testamen-
din/ Lain
ja Ev. Auges-
tuum eris-
tus.
Exod. 19:
12.

cuulis cartit / anoin ettei se sana pitämtyt heil-
20 le missän muoto sanottaman. Sillä ei he-
woinet kärstää nytä cuin siinä sanottim / ja jos
jou peto fishen wuoren saattui / nyn sen piti
kivitettämän / eli nuolilla ammuttamani
läpidze. Nyn hirmuinen sen näky oli / etta
Moseskin sano : minä olen hämmästyris /
ja wapisen. Waan te oletta läyhet Sienin
wuoren tygö sen elävän Jumalan Caupun-
gin tygö / tairwallisen Jerusalemin tygö / ja
monen tuhannen Engelitten joucon tygö /
23 Ja escoisten Seuracunnan tygö / jotca Tai-
waisa kirjoitetut ovat / ja Jumalan caickein
Duomarin tygö / ja tähdellisten vanhursca-
sten Hengein tygö / Ja Bden Testamendin
valimiehen Jesuksen tygö / ja sen priiscotus
weren tygö / joca paremmita puhu cuin Abe-
lin veri.

Cea. 4: 10.

Waara
Christurea
sana vien-
säädömaasi.

Hag. 2: 7.

Deut. 4: 24

25 **E**ldzocat / ettet te händä vlducadzo / joca
teidän cansan puhu : sillä jos ei ne hei-
täns välttänet hänestä / joca maan päällä pu-
hui / jotca carrelit : Paljo vähemmän me /
jos me sitä phydämme cartta / Joca Taiwa-
sta puhu jonga äni silloin maata járisti. Mu-
ta nyt hän lupa ja sano : wielä minä nyelkin
ferran tahdon járistä / en ainoastans maata /
27 mutta myös Taiwasta. Mutta cosca hän sa-
no : wielä ferran tahdo hän osotta / etta ne
járisewäiset pitä muutettaman / nynkuin sekä
joca ralettu on / etta ne járisemättömät ph-
ysit. Sentähden saamme me sen valda-
cunnan joca ei járistä taido / meillä on Armo-
longa cautta me Jumalata palveleme / hän-
nen mielens nouperi / siivendellä ja pelgolla.
29 Sillä meidän Jumalam on enluttarvatne
tuli.

Vers. 13. Ettei jou combastuis) Se on : ettei jou wilpi-
stielis etta huitendelis hänne uscons tunnustusesa / eli hänne elä-
mäsi / waan on wahwa uscosans / ja cunga hänne elämän pi-
itä. v. 17. Tuli hän hyhätty) Se on : häneldä tieltä escoisen oite-
kus hänne Isaldåns Isaachilda : Nynkuin Historia ist felittä on /
Gen. 17. r. cod. Parannuren sia) Nimiträin / hänne Isans I-
saachin teköön / joca ei tahtonut catua / etta hän Jacobille oli ya-
remman suunaurek andanue. Li myös Efan tehot sydämeliisti-
catumust / waicka hän itki / nynkuin Lueherus / Gen. cap. 27. se-
litä : Sillä ei hän catunut etta itken syndeäns / waan wahin-
gotans / etta hän oli escoisen oiteuden eadotanut / joca näky ub-
caurest Jacobi wasian / cosca hän itki. Mutta catumurest Ju-
malan edes / ja mingä armon hän saanue on / etta mitän puhu-
ta. v. 23. Escoisten Seuracunnan tygö) Se on : P. Isäin ja
Patriarchen Seuracunda / jotca ensi hänne Seuracdans
alguja Jumalan lapstsi sydhytet olit. v. 24. Jotca paremmita puhu /
Sillä Christuren veri ei huuda costo / nynkuin Abelin veri :
waan julista Jumalan armon ja syndein anderi saamisea / jos me
idzemme parannam ja Jumalan causa sorminne. v. 27. Jotca-
keitu on) Nimiträin : kasilla / nynkuin Moseren Tabernaceli / jo-
ca täsä hymmäretän.

XIII. Luci.

Opulla cootan muutamat tarpelliset neuwo / joista
Ewaari pitä otettaman ; Nynkuin weljelliset rackau-
dest / cansakärsimisest / v. 1. Puhtaasti Awioskäsky / v. 4.

Ahnendest / v. 5. Ristollisuudest Jumalan sanan opettaita
cohtan / v. 7. Eujana phymisest oikias opis / v. 8. Ohra-
misest Jumalalle otollista uhria / v. 15. Emiliaisudest O-
perusfilse / v. 17. Ja riuoxiis Apostoliten edest / v. 18.
Ja nyn tämä Epistola pääterän hywdä toivoxella /
v. 20. Sano hänne estens / etta hän hyhtyfest kirjoitta /
v. 22. Enpa heidän tygöns tulla / v. 23. Eno terweyxiä /
v. 24.

Newwo
weljelliseen
rakkau-
teen / ec.
Rom 12:
10. & 13.
Gen. 18: 2.
& 19: 1.

Awioska-
skyt.

Rielbä ah-
neudest.
Iosu. 1: 5.

Psal. 56: 12.
& 118: 6.

Jumalan
sanan opet-
taast.

Newwo
wahmama
phymän
Evange-
liumin
opis.

Lev. 4: 12.

11

12

13

14

Christie-
tevin uh-
reissi.

Vspät wahwana weljelliseg rac-
kaudes. Huonesen ottamist alkät
unhottaco : Sillä sen cautta o-
vat muntamat tietämät Enge-
lukin huonesens ottanet. Muistacat sidotui-
ta / nynkuin te heidän cansans sidotut olisit-
ta / ja nytä jotca murhetta kärsvät / nynkuin
te idze wielä lihasa olisita. Awioskäsky 4
pitä cunnialisest caickein seas pi-
dettämän / ja Awio wuode saa-
statoinna. Mutta huorintekiat ja
salawuoteiset Jumala duomidze.
Teidän menon olcon ilman ahneutta / ja ty-
thykät nyhym ium feillä on : Sillä hän on sa-
nonut : en minä sinua vlonanna / engä un-
hoda. Nyn etta me rohkeimme sanda : HER-
ra on minni auttajan / ja en minä palka mitä
ihminen minulle tekis. Muistacat teidän /
Opettajan / jotca teille Jumalan sana pu-
huneet ovat / jordan uscoa te seurataat / ja
ottacat waari / millinen loppu heidän menol-
lans oli.

Sesus Christus / eilein ja tänäpän / ja se
Don myös yancaictisest. Alkät andä-
co teitän wietellä moninaisilla ja
muicalaisilla opetuxilla. Sillä se on
hyvä etta sydän wahwistu Armolla ja ei ru-
alla / joista ei ne mitän hyötynet jotca nyssä
waelosit. Meillä on Altari / josta ei ole nyden
lupa syödä jotca majasa palvelewat : Sil-
lä cuiiden eläinten weren ylimmäinen Pappi
wie Pyhään / syndein edestä / nyden riuumit
ulcona Leiristä poldetan. Sentähden myös
Jesus / etta hän oli phytäwä Gassan / hän-
nen omalla werelläns / on hän ulcona porti-
sta kärsvyt. Nyn mengäm siis hänne ty-
göns ulos Leiristä / candain hänne pilcfans.
Sillä ei meillä täsä ole phytwäistä Caupun-
gita / waan tulervoista me edzimme.

Nyn uhratcam siis aina Jumalalle kystos :
uhri hänne cauttans / se on / huulden hedel-
mä / jotca hänne nimens tunnistarvat. Alkät
myös hyvin tekemist ja jacamist unhottaco :

sillä

Nauvo
ciuiliaisut
teen sielun
Paimenita
cohtan.

17 sillä sencaltaiset uhrit lepyttärät Jumalan.
 17 Olcat teidän Opettaillen ciuili-
aiset / ja seuracat heitā: sillä he
walwovat teidän sielujan / nijn-
cui ne jotca lugun niistä tekemän
pitä/ että he sen ilolla tekisit / ja ei
huocauxella: sillä ei se ole teille
tarpellinen. Rucoilecat meidän edestäm.
 Se on meidän uscallurem/ että meillä on hy-
wå omatundo/ ja että me ahkeroidzemma pitä
 19 hywå menoja caiccia seas. Mutta enimmä-
ten minä neuwon teidän näitä tekemän/ että
minä sitä pikkemmin teidän trigonne tulisin.
 20 Mutta rauhan Jumala/ joka on enolleista
jällens tuottanut/ sen suuren lamma-
sten paimenen / ijancaickisen Le-
stamendin weren caitta / meidän
 21 HEKran Jesuren. Joka teidän ca-
lesa hywåsä thösä toimelliseli tehkön / tele-

män hänent tahtons / ja saattacon teissä mitä
hänent edesäns otollinen on / Jesuren Chri-
sturen caitta / jolle olcon cunnia ijancaicki-
fest ijancaickiseen / Amen.

paatos.
 Minä neuwon teitā (rakkat weljeni) ot-
tacat tämä neuwon sana hywåxi: sillä mi-
nä olen hyhykkäfest teille kirjoittanut. Tiet-
tä että meidän weljem Timotheus on pää-
sihteeri / jonga cansa / jos hän pian tule / minä
tahdon teitā nähdä. Terwettäkäst caiccia
 22 teidän Opettaisan ja caiccia Pyhä. Tiet-
tä terwettärät weljet Italiasta. Armo
 23 olcon caickein teidän cansan / Amen.

Kirjoitettu Italiast Timo- sheuxen cansa.

Vers. 9. Ja el rualla) Se on: etruan eroturen säädmillä/
jotea ei hoodea nijä/ totes nijä Jumalata palvelia tahoivat:
Waan Uson opilla. v. 10. Meillä on Alvar) Se on: meillä
on Christus / jonga ansista ja hywåstä tötä ei hyvän tule osallisti-
seksi / joka Tabernacis palvele, se on: pystä Lemiutan sandjillä
autuaatulia. v. 13. Hänent pikkans) Se on: risti ja hän-
wälitys/jonga Christuekin viisi hänent tunnusturens
tähden kärsimän.

Espuhē P. Jacobin ja P. Judan Epistolast.

Minä P.
Jacobin
Epistola
pidettämän
pitä.

Jäädä P. Jacobin Epistola on vanhoilda hylätty ollut / ja ei oikiana Apostoli-
sinä Epistolana pidetty / ettei hän munitamis näky Kirjoituxelle vastahacoinen olewan / ja Jumalan ka-
in oppia corvin vaatioran / etc. Eht P. Paavali / Rom. 4. ja muualia / sitä vastan junni seitäst ope-
ria / ettei ainoa Uso ihmisen vanhursteja telle. Et tässä palio virridst Christurest puhuta / nijcui pi-
däis / ja Apostolin wirea vaatis: waan corvin ja angarast eain oppia liki coco Kirjas vaaditan.
 Ettei siis tässä ihmisten säädy / waan Jumalan k. / jyvä ja Lekia puhtast opeetan / joka myös Christillises Seu-
racummas tarvitsee: nijä ei täitä Epistolata peräti poishetetä / chkei händä muiden Pyhän Matanun Kirjain cal-
taisia pidetää.

Minä P.
Judan
Epistola
pidettää.
män pitä.

Putta P. Judan Epistola on (nijcui ymmärtää laitaa) otettu toisesta P. Petarin Epistolasta /
nijä ettei sanat liki hyitä pitävät. Ja hän puhu Apostoleista / nijcui O petuslapsi / cauran heidän jälkens / ja
kirjoitta munitamia asioita / joita ei Kirjoituxesta löytää: Joiden tähden ei täitä Epistolata taita Pyhän Matanun
Pääkirjain secaa luke.

P. Jacobin Epistola.

1. Lucu.

Jacob terwettä hajo: ettuja weljää Israelist / v. 1. Ja
Opeta heitää ristiä ja kinsausta kärsimän / v. 2. Eusta
heidän pitä wissautta suaman / v. 5. mitä heidän oikia y-
listyrens on / v. 9. mitä hyödytystä kärsvällydest on / v. 12.
Eusta caicci hywåt lajijat tulevat / v. 16. mitä wahingo
wihast on / v. 19. Etinga heidän pitä Jumalan sana cun-
leman / v. 22. Ja cuunga heidän oikein Jumalata pal-
weiemän pitä / v. 26.

Terwettä.

Aleob Jumalan ja HEKran Je-
susen Chrixturen palvelia.

Cahdesletoistahymmenelle su-
cunnalle / jotca hajalla orvat
toiwoita terwettää.

Etinga ri-
stu ja tju-
saust tör-
sittä amän
pitä.
Rom. 5: 3.

Minun rakkat weljeni / pitäkäst se sulana
Oriemuna / cosca te moninaisyn kiusaurijun
langette / Tieten että teidän viconne coette,
lemus / jos se munitoin toimellinen on / wai-
culta kärsimisen: Mutta kärsimys haman
loppum asti wahwana pphy / että te tändelli-
set ja coonaiset olisita / ja ei misän puuttu-
waiset.

Etinga ri-
stu ja tju-
saust tör-
sittä amän
pitä.
Rom. 5: 3.

Putta jos soldain teissä wissautta puit-
5 Stuis / hän anocan sitä Jumalalda / jo-
ca jocaidzelle anda yrifertaisest / ja ei soima /
nijä se hänelle antiesan. Mutta hän anocan

1 vscos / epäilemät : sillå joca epäile / se on me-
2 ren allon caltainen / joca tuulelta ajetan ja
3 ljeutetan. Altän sencaltainen ihmisen
4 lumeo / jotaan HERralda saavans. Epä-
5 lelevä hörju caikis hänent teisäns.

Mistä ter-
scattaman
pitä.

Esa. 40:6.
Eccl. 14:18.
I. Pet. 1:24.

Mitä ho-
wå tärsmi-
fest on.
Iob. 5:17:

Custa caiki
hyväät tule-
vat.

Mitä wa-
hingota wi-
hast on.

Prov. 17:27

Cuninga Ju-
malan sa-
napiäi
euultaman.
Matt. 7:21
Rom. 2:13.

6 Mutta yxi weli / joca nöyrä on / kehucan
7 hänent corgoturestans. Ja taas / joca ri-
8 cas on / hän kehucan hänent alendamise-
9 stans. Sillå nijneuin ruohon cucoistus
10 poiseatoa. Aluringo coitta helten kansa /
11 ja ruoho taipu / ja hänent cukaissens war-
12 se / ja hänent cauneudens lacastu / nijn myös
13 sen rickan pitä tarvardsans taipuman.

14 Autuas on se mies joca kiusauxen kärki :
15 sillå cosca hän coeteldu on / nijn hänent pitä
16 elämän Crumun saaman / jonga Jumala
17 nylle luwannut on / jota händä racastarvat.

18 Altän kengän sanoco cosca hän kiusatan : Et-
19 tä hän Jumalalda kiusatan : Sillå ei Jus-
20 mala ole kie saja pahuteen : Ei hän ketän
kiusa. Waan jocainen kiusatan / cosca hän

21 omast himost wietellän ja hucutellan : Sit-
22 te cosca himo on sittämty / nijn hän synnyttää
synnin / mutta cosca syndi täytetty on / nijn
se synnyttää cuoleman.

23 Ekkä exyks / rackat weljeni : Caickinainen
24 Ahwå ando / ja caickinainen tähdellinen
lahja tule ylhäläda walkenden Isäldä / jonga
tykönä ei ole walkenden ja pimeyden muu-
25 tosta / eikä waihetusta. Hän on meidän
synnyttämty hänent tahtons jälken totuuden
sanalla / etiä me utiset hänent luondocap-
paleistans olisimma.

26 Sentähden rackat weljeni / olcon jocai-
nen ihmisen nopia cuuleman / mutta hidast
27 puhtuman / ja hidast wihaan : Sillå ei ihmisen
wiha tee mitän Jumalan edes sitä cuin
oilein on.

28 Sentähden pangat pois caickinainen
saastaisus ja caickinainen pahuus / ja otracat
sana siwendellä vastan / joca teisä istutettu
on / ja woi teidän sielun autuari saatta.

29 Mutta olcat myös sanan tekikä / ja ei ainoaa-
30 stans cuuliat / peltämä teitän. Sillå jos jo-
cu on sanan cuulia / ja ei tekikä / hän on sen
miehen caltainen / joca riuumilisen cas-

31 wons speilis curlistele. Ja sittecuin hän
32 idzens curlistellut on / nijn hän mene pois /
33 ja unhotta cohta millinen hän oli. Mut-
ta joca cadzo wapauden tähdelliseen Lakin /

34 ja phys / ja ei ole unhottava cuulia / waan
tekikä / se tule hänent tegosans autuari.

35 olewan / ja ei suista fieldäns / waan wiette-
le sydämens / sen Jumalan palvelus on tur-
ha. Se on Isäle ja Jumalalle puhdas ja
36 saastatein Jumalan palvelus : edziä Dr-
woja ja Leslejd heidän murheisans / ja id-
zens saastatoinna mailmasta pitä.

Vers. 4. Wahwanapysö) Se on : ettei te ainoastans yhde-
sti eli cahdesti tärtsälistet ole / ja sinun lacka : Waan etti te aina
ja lackamat nijn olisit / sijen asti cuin te caicki tuusaret wietat-
te. v. 6. Joca epäile) Joca ei ole wahwancosa / aitoi valjota ei
sijä posy / 2. Tim. 3. opetta aina ja ei tule toutteen. v. 9. Hän-
nen corgoturestans) Etta hän on Jumalan lapseni ja perillisesti
olettu / etc. v. 10. Hänent alendamisesans) Etta hän on oppes-
nut idzenstundeman ja hänent vihelsäisen tilaus / josa caicki o-
wat jota ilman Jumalan armota ovat v. 15. Synnytä syn-
nin) Ettastä seura / ettei himo ole syndi / waan etta hän on syn-
di / sillå sencaltaiset cuin hedelmät ovat / nijn punkin on. v. 25.
Wapauden tähdelliseen Lakin) Se on : Evangeliumis / joca
myös Laiji eudzutan. Nämä Esa. 2: 3 ja muuala. v. cod.
Autuari hänent tegosans) Nämä autuari : sijä myös cuin Evan-
gelium waati. Josia Christus puhu / Ioh. 6. Tämä on Juma-
lan reko / etta te useotta hänent päällens / jonga hän lähettil. Ja
Ioh. Ep. 1: c. 3. Tämä on Jumalan tärky / etta te useom hän-
nen Poicans pääsle / etc. muutoin se olis Pawalin oppia wa-
stan / Rom. 3. &c.c.

Cuninga Ju-
malat oikein
palwellan.

II. LUCU.

Acob opetta / ettei useon menois pidä kenengän
3 muoto cadzottaman / muutoin Jumalan tärky rico-
4 ran / joca sen fieldä / ja tule coco lais wicapääxi / v. 1. O-
verte myös ettei elämä ja autuari tekewä useo taido olla
5 ilman hyviä töitä / v. 14. Jota meille osittawat olewan
oikian useon / joca meidän wanhuscaxi teke / v. 18.

Rackat weljeni / alkätkä sitä sittä pitä-
6 fd / etta useo Jesuxen Christuren
meidän HERKran pääsle cunnia-
lisuteen / saatä muodon cadzomist
7 kärkää. Sillå jos teidän Seuracundaan
8 tulis jocu mies / eandain culdasormusta / ja
9 kylräwäällä waattella puetettu. Ja tulis,
10 yxi körhää / ryhysyllä / ja te cadzoisittä sitä joca
11 kylräwävis waatteis on / ja sanoisittä hänelle:
12 istu täsä hyväksi. Ja sille körhälle sanoisit-
13 ta : seiso sijä sijellä / taikä istu täsä minun
14 salgoisani. Nijn et te sitä oikein ajatteli /
15 waan te tulette Duomarixi / ja teette pahan
erotturen.

16 Culcat rackat weljeni / eikä Jumala ole
17 támän mailman körhää walinnut / jota u-
18 scosa rickat ja waldaumman perillisest ovat /
19 jonga hän nylle lupais / joilda hän racaste-
20 tan : Mutta te oletta hänwaisnet körhän. 6
21 Eikä rickat ole waldivallaiset wetämän rei-
22 tää oikeuden eteen : Eikä he puhu pahoin sij-
23 tä hyvästakan nimestä / kostä te nimiteht o-
24 letta :

25 Jos te Cuningalisen Lakin / Ramatum jäl-
26 len täytätte. Racasta sijun lähimäät-
27 stäs / nijneuin idziäs / ja nijn te hyvin teette.

Et pidä te-
nengän
muoto u-
seon asias
cadzotta-
man.

Lev. 19:18.

9 Nutta jos te ihmisten muotoa cadzotte /
10 nijn te syndiā teette/ ja rangaitan Lailda/
11 ngnicun sen rickojat. Sillä jos jocu coco
Lain pitā/ ja ricko yhdes/ hän on wikalpāā
caikis. Sillä se joca sanoit: Ei sinun pidā
huorin telemän: hän on myös sanonut: Ei
sinun pidā tappaman. Jos et sinā huorin
tee/ mutta tapat/ nijn sinā olet Lain rickoja-
xi tullut. Nāin te puhucat/ ja nāin te teh-
kāt/ ngnicun ne jotta wapauden Lain cautta
pitā duomittaman. Nutta yxi angara
duomio pitā hānen pāllens tuleman/ joca
ei ole laupiutta tehnyt. Sillä laupius ke-
hu duomiota vastan.

14 **N**yt se autta/ rackat weljeni/ jos jocu
15 **S**ano hānellāns vscos olevan/ Ja ei
hānellā cuutengän ole tōitā? Taitaco vscos
16 hānen autuaixaattā? Nutta jos yxi we-
li taicka sisar alasti olis/ ja puuttuis jocapāi-
wāistā rawindota/ ja jocu teistā heille sanois:
Jumala teitā auttacon/ lāmmittākāt teitān/
ja rawitcat teitān/ ja et te cuutengän anna-
17 heille mitān riuumi tarwesta. Nutta se hei-
tā auttais? Nāin myös vscos/ cosca ei hānel-
lā tōitā ole/ nijn hān on cuollu idzesāns.
18 Nutta sanocan jocu: sinulla on vscos/ ja
minulla on thyōt. Osota minulle sinun vscos
sinun tōillās/ nijn minākin tahdon minun v-
19 scosi osotta minun tōillāni. Sinā uscot et-
tā yxi Jumala on/ sen sinā oikein teet/ ja/
Perkelet myös sen uscowat ja wapisewat.
20 Nutta tahdotcos tietā/ sinā turha ihm-
21 nen/ etta vscos ilman tōitā cuollut on. Eikō
Abraham meidān Isām tōiden cautta wan-
hurseksi tullut/ cosca hān Poicans Isāachim
22 Altarille uhrais? Sinā sinā näet/ etta vscos
on myös waisuttanit hānen tōisāns/ ja etta
23 vscos on tōitā tāydellisi tullut. Ja se Ra-
mattu on tāytee/ joca sano: Abraham v-
scos Jumalan/ ja se luettin hānelle wanhu-
seksi/ ja Jumalan ystāwāri cuudzuttin.
24 Nijn te siis näette/ etta ihmisen tōitā wan-
25 hurseksi tule/ ja ei ainostans vscosta. Nijn
myös portto Rahab/ eikō hān tōitā wan-
hurseksi tullut/ cosca hān corjais ne waco-
26 jat/ ja tōitā tietā heidān ulospāästi? Sillä
ngnecun riuumis ilman hēgetā on cuollut/
nijn myös vscos on ilman tōitā cuollut.

Vers. 1. Muodon cadzomist tāfsā) Ei Jacobus kielä wanhemille/ Esivallalle ja muille cunniallisille/ cohtullist cun-
nialta andamajt/waan ettei rickaita ja woinallista mailmas cun-
nialtetais ja saurna pidetäis/ joca cuutengin owt jumalato-
mat ettei epäuscoiset pacanat/ nijn etta he asetetan siwiän ja tōv-

hān eten Seuracunas: ngnecun he rickaudens ja jaloudens
tāhdien olisit armos ja suuremmas arwiros Jumalan tāfona/
cuin tōghāt. v. 5. Cadzo/ Eph. 1: 4.v. 15. Taitaco vscos/ etc.) Ni-
mittāin/ vscos ilman tōitā/ se on historialinen eli uleocullatu v-
scos. v. 21. Tōiden cautta) Se on: hān on pidetty wanhuurse-
ka: Sillä hān oli ennen wanhuurseas vscosta/ ngnecun Historia
tōista/ Gen. 15: 6. Nutta siittie hān tuttin ja tiettin wanhu-
seksi tōitā: cosca hān tāhdoi uhraata potcans Jumalan tāstyn
jälken: cuin hān siitteteli/ Gen. 22. v. 22. Vscos on tāydellisi
tullut) Se on: hān on löytyy wagari ja wilpittomäri. v. 24.
Tōitā wanhuurseksi tule/ ja ei ainostans vscosta) Sillä sanalla
wanhuurseksi tule/hymmärtä Parvali/ sondein anderi saamisen ja
olla wanhuurseana Jumalan edes/ ja nijn ihmisen ainostans
vscosta wanhuurseksi tule: Nutta Jacobus hymmärtä sillä sa-
nalla: tutta ja tietä wanhuurseksi ihmislähdä/ ngnecun 18. versyst
nāhdān. Ja viin tullan wanhuurseksi ei ainostans vscosta (sil-
lä ei vscos taiba lengän nāhdā) waan myös tōitā. v. 25. Wan-
huurseksi tullut) Cadzo/ Sup. 24.

III. Lucu.

Jacobus waaroit turhasta cunnian pyynnöstā/ v. 1.
Opetta hillidemān meidān tielem/ ettei sen cautta
meidān lähimäistämä duomitaits/ panetellais/torutais/
eli hāwāistais/ v. 3. Neuvoo hiljaisuteen/ v. 13. Etten me
tijwoittelis ja ristelis/ v. 14. Waan olisim puhat/ ran-
halliset/ siwidät ja laupiat/etc. Sillä se on se oikia taiwali-
linen wissaus/ v. 17.

Lkāt/ rackat weljeni/ jocainen pyyt-
Alo opettajana olla/tieten/ etta me sitā
Nsuuremmän duomion saamme: Sil-
lā moninaises me eulin puitumma.
Nutta joca ei puhes lange/ se on tāydellisi
nen mies/ joca woi coco riuumins suista.
Cadzo/ me panemma hevoisten sunbum suid-
zet/ etta he meitā emiliste/ ja heidān coco riui-
min s me ymbärinskānnimme. Cadzo/ 4
Laiwat myös/ ehkā cuinga suuret he omat/
ja salvilda tunilda ajetan/ cuutengin he ym-
bärinskāttān pienellä styrillä/ cuuhunga se
tahto joca sitā hallidze: Nijn myös kielii on
piseminen jāsen/ ja cuutengin suuria asioita
toimitta. Cadzo/ wāhā tuli/ suuren med-
sān syhyttā. Ja kielii on myös yxi tuli/ mail-
ma wārattyā tāyntāns. Nijn on myös kielii
meidān jāsendem seis/ joca coco riuumin saa-
stutta/ ja syhyttā caiken meidān menom/ co-
sease helvetistä syhyt.

Sillä eäicki luonnont sekä petoin etta lin-
duin/ ja kārmetten ja merellisten tehdān laki-
axi/ ja owt lakiari tehdyst ihimillisestä luon-
nosta. Nutta kieldā ei taida yrikān ihm-
isen lakiari tehdā/ sitā lewotoinda pahut-
ta/ cuolettarwaista myrkhyā tāyntāns. Sen
cautta me myös kiroilemma ihmisiä/ jotta
Jumalan curwan jälken luodut owt. Yh-
destā sunista kytos ja kiroous uloskdy. Ei sen
nijn (rackat weljet) oleman pidā. Cuohu-
co jocu lähde yhdestä huogosta makiata ja
carwasta wettä? Taitaco myös/rackat wel-
jet/ yxi Ficunapuu londa Olyā/ taicka wij-
napuu

Riedān
turhan cun-
nian pyyn-
nostā.
Matth. 23: 9
Syr. 14: 1.
& 19: 16;
& 25: 10.

Opettetan
ihmisten
tielest.

Elāwā vscos
ei ole ilman
hywits tōitā.
t. Joh. 3: 17.

Thōt osoe-
tawat/ jos
vscos on o-
ita ei ei.

Gen. 15: 6.

Iosu. 2: 1.
Hebr. 11: 31.

Neuvoton
hiljaisu-
uden.

napuu ficunita? Nqni ei taida myös yrkän
lähde suolaista ja makiata wettä vuota.
Luca wissas ja cawala on teidän seasani?
 Se osottacan hänén hyvällä menollans hän-
 nen thöns / siweydes ja wissades. Mutta
 jos siellä on eikä kyrwauks / ja rystä sydäm-
 esän/nqni alkät kerseko/ja alkät vahelteko
 totuutta vastan. **S**illä ei se ole se wissaus
 joca ylhälä tullut on/ waan maalinen / in-
 himillinen / ja Perkeleinen. **S**illä cusa kyr-
 wauks ja rystä on/ siellä on myös seaseurati-
 sus / ja caicki paha meno. Mutta se wissaus
 joca ylhälä on/ se on puhdas / rauhal-
 linen / siwia / uscowa / tähnäns laupiutta /
 ja hyviä hedelmää / eriseuratoiv ja ulcoul-
 latoin. Mutta vanhurstauden hedelmät
 rauhasa kylivetän / nylle jotca rauhan pitä-
 väät.

Vers. 2. Me eukin puitumma) Töstää nähdän/ ettei caic-
 kein yhimmättä tasa mailmas ole täydelliset/ waan owt mo-
 nella heikkoudella rasittein; Psal. 32: 6. v. 6. Helvetistä) Se on:
 Pahalda helvetin hengeldä.

cowa/ ja itkeät. Teidän nauron käändy-
 kón itcuri/ ja teidän ilon murhexi. Nöyryt-
 tälkät teitän Jumalan caswon edes/ nqni hän-
 teitä cohenda. Alkät toinen toistan panetel-
 co/rackat weljet. Sillä joca weliens pa-
 nettele/ ja duomidze/ hän panettele Lekia/
 ja duomidze Lain. Mutta jos sinä duomidzet
 Lain/ nqni et sinä ole Lain tekijä/ waan Duo-
 mari. Sillä yxi on Lain andaja/ joca voi
 wapautta ja cadotta. Luca sinä olet joca
 toista duomidzet.

Nöyrytä-
minen.
1. Pet. 5:16.
Teidän ten-
gän pane-
telco.

Te euin sanotta : mengäm tänpän
Taicka huomen sijen eli sijen Caupun-
 gän/ ja viettäkäm sinä yxi vuosi/ ja tehkäm
 cauppa ja voittacan. Jotca ei tiedä mitä
 huomena tapahdu. Sillä mitä on teidän e-
 lämän? Se on yxi lähähys/joca wähäxi het-
 kesi ilmestyi/mutta cohka eato. Mutta teidän
 piti sanoman. Jos H.E.R. tahto/ ja me
 elämme / nqni me sitä taicka tätä tekisim.
 Mutta mitä te kerstatta teitän teidän coreu-
 desan. Caicki senkalainen kerseaus on paha.
Sillä joca taita hyvä tehdä ja ei tee/ nqni se
 on hänelle synnyti.

Itää mi-
tan aicco
ilmائى جا-
مايان تاه-
dota.

Vers. 1. Jäsenisänne) Ei se ole oikia tila ja meno hyvitetä saa-
 da taickarista/esta joca toista wiba ja cadetti/ toinen racte-
 le/ toiselta/ sotivat testenäns/ ahnettivat/ pettivät ja viettelivät.
 v. 6. Anda runsast Armon) Niimitän: kihvurella/ ahne-
 della/ rappelurella/ ryövyllä/ varcaudella/ petorrella/ sodilla/
 ette saa mitä te phydäte/ waan seurataat Hengiä/nqni te eaiten
 Armon ja muuta yldätköllä saatte. v. 8. Lähestykät Jumalata)
 Niimutdin: Osella ja cuiulaisudella/

Ei pidä mi-
tän hossä
tetemät jäs-
tertavän.

IV. LUCL.

Susta sodat ja rödat tulevat tei-
 dän seasani? Eikö sitä? nimittäin/
 teidän himoistan/jotca tei-
 dän jäsenisän sotivat? Te hi-
 moidzetta/ ja ette saa sen kansa mitän. Te
 caderitta ja kyrwatte/ ja ette sen kansa voita
 mitän. Te soditta ja tappeletta/ ja ei teillä
 mitän ole/ ettet te mitän anockan. Te anotta
 ja et te saa/ että te kelvottomast anotta/ ni-
 mittäin/ että te teidän himoisan sen culufai-
 sitta. Te huorintekiat ja huorat/ ettekö te
 tiedä/ että mailman ystäwyks saatta Juma-
 lan wihaiseri? Joca siis tahto mailman ystä-
 wä olla/ hän tule Jumalalda wihattawari,
 Eli luulettaco/ että Ramattu sano turhan?
 Hengi joca teisä asu/ himoidze catentta wa-
 stan. Ja anda runsast Armon.

Sitte nuhtele hän rickaita/ jotca wääryndellä cocovat/
 ja ne hecumas nauditzewat/ v. 1. Neuvoo sortuja
 färsmiseen/v. 7. Waaroil huihendelewaista turhista walisi-
 sta/v. 12. Opetta surullisia rucoileman/v. 13. Iloisia wiesa-
 man/v. cod. Sairaita ryööns cudzuman Pappeja/ ja
 andaman rucoilla edestäns / v. 14. Jotca rickonet owt/
 tunnustaman/ ja andaman edestäns rucoilla : sillä ru-
 couss paljo voi/ v. 16. jotca exynen käändävät/ ne hyvän
 työn tekewät/ v. 19.

Jacobus
 nuhtele
 wääryä ris-
 taata.

E rickat / itkeät ja ulwocat /
 teidän wiheljäisyttän / joca tei-
 dän pääßen tuleva on. Teidän 2
 rickauden owt mädännet / Tei-
 dän waatten owt coideellut / teidän culdan
 ja hopian owt ruostuneet / ja heidän ruostens
 pitä oleman teille todistixeri / ja pitä syö-
 män teidän lisän / nqncum tuli. Te olettä 4
 rickauden ahnettinet teillen wihmeisänä pää-
 winä. Cadzo/ thömiesten palcka jotca tei-
 dän maacundain elon nqttänet owt/ joca
 petorrella ei ole teildä maxetti / elonleickeit
 ten pargut ja hundot owt tulleet H.E.R.
 ran Zebaothin corvojen. Te olettä hercuis 5
 elänet

Custa tora
 ja tappelus
 tule.Mirelaina
 saada mitä
 anotan.

Galat. 5:17.

Jumalata
 on cuulem-
 nen/ etc.

Ephes. 4:27

Parannus
 te eminen.

elänet maan päällä / ja oletta teidän hecuman pitänet / ja teidän sydämen syötöllet
6 nijneuin teuraspäiväxi. Ze oletta duominet wanhuscan / ja tappanet / joca ei ole etiä vastan ollut.

7 **Q**uin olcat sis kärsväiset / rackat weljet / haman HERran tulemiseni asti. Kadzo peldomies odotta sitä callista maan hedelmäitä / ja on kärsväimen sishenasti cuin 8 hän saa warhaisen ja hiljaisen saten. Nijn olcat te myös kärsväiset / ja wahwistacat 9 sydämen : Sillä HERran tulemus lähesty. Älkät huogatco / rackat weljet / toinen teistan vastan / ettet te cadoteturi tulis. 10 Kadzo / Duomari on oiven edes. Oita- cat / rackat weljeni waiwan ja kärsimisen cu- wa / nystä Prophetaista / joca teille HER- ran nimen puhunet ovat / Kadzo / me sa- nomma ne autuari / joca kärsinet ovat. Hiobin kärsväisyden te oletta cuullet / ja HERran lopun te nähnet oletta : Sillä HERra on sangen laupias ja armollinen.

12 **E**nnen caickia / rackat weljet / älkät wan- snoo / eikä Zairwan causta eikä maan / ei myös yhtä munta wala: mutta olcon teidän puhun Nijn / cuin Nijn on / ja se olcon Ei / cuin 13 Ei ole / ettet te ulcocullaisuteen langeis. Jos jocu kärsi teidän seasani : hän rucoilcan / jos jocu on hyväällä mielessä / se weisattan vir- sicä. Jos jocu sairasta teidän seasani / hän 14 cudzican thygōns Seuracunnan Papit / ne rucoilcan hänien edestäns / voidellen händä

oliyllä HERran nimeen. Sillä Viscon ru- couus paranda sairan / ja HERra cohenda händä. Ja los hän on syndiä tehnyt / nijn ne hänelle andxi annetan.

Tunnustacat toinen toisellen teidän ri- 16 coxen / ja rucoilcat toinen toissenne edestä / etta te tervetolisita. Sillä wan- hursecan rucous voi paljo / cosca se totinen on. Elias oli ihminen nysä 17 halvusa wicapää cuin melin / hän rucoili / ettei pitänyt sataman / ja ei satanutcan maan päässe / colmena vuotena / ja cuutena Eu- cautena. Ja hän taas rucoili / ja Zairwas 18 andoi saten / ja maa casswoi hedelman.

Rackat weljeni / los jocu feistä exyis to- 19 tudest / ja jocu sen palauttais. Se tietkän 20 etta joca synneisen exyristä palautta / se on wapahstanut sielun cuolemasta / ja peittä syndeini paljouden.

Vers. 5. Teuraspäiväxi) Nijneuin häiri eli juhlan wara- ri teurastetan / Luc. 15. Matth. 21. v. 9. älkät huogatco) Nimittäin etta te toinen toistán sadatelleita. v. 12. älkät wannoco) Turhast cosca ei Esivalda sitä ano / eli teidän lähimäisen suuritarve / ja toruden vastuu ei siä eriomaatain waadi v. 14. Voidellen ölyyllä) Jacobus puhu siitä voitelemisest / cuin Apostolis ja hei- dän Operuslapsens en simäses Omen Testamendi Seuracun- nas pidit / josta puhutan / Marc. 6. 13. Tonga cautta he Christu- ren nimeen annoit sairaille heidänterwendens jäljens. Mutta et- tei nytille ilmeitä sen cautta tapahdu: nijn ei myös sitä voitele- mist tarvita. Etä tarita osoittaa / etta se oli Sacramenti / Tonga Christus oserti / josta armo luvaran. v. 15. Andxi annetan) Ei voitelemisen tähden / waan uscollisen rucouren tähden. v. 16. Tunnustacat) Ei tästä tästetä luestella caickia syndeja / Rippi- sän edesi waan tästetän oheiseksi tunnusta synnit / erinomattain ymmäritän tästä mitä jocu on toista vastan rickonut / etta hän sen tunnustais / ja he jäljens sopisti.

B. Judan Epistola.

Iudas terverittä caickia Christitytä / v. 1. Neuvoo hei- lää pystymän wahwana uscosa / v. 2. Etta myös petolli- sia / huikertelewaisia / ja vierteliötä operaita on / v. 4. Osota sijte cuunga Jumala sencaltaiset petoliset ja in- malattomat rangaisiut on / v. 5. Kirjoitta vädrät ope- rataj / heidän hembehdestäns / joca Esivalda duomidje- wat / ja ei ylimmäinen Engeli Michael tahtonut Perke- lettä dnominia / cosca hän hänien cansans Moseren ruu- missi risteli / v. 8. Ja muista heidän menoistans / v. 10. Puhu Enochist / v. 14. Ja Apostolitien enuuskarist / v. 17. Neuvoo parannuksen / v. 20. ja auttamani exyneitä tal- lelle / v. 22. Opetta kistoressa / v. 24.

1 **I**udas Jesuren Christuren pal- welia / mutta Jacobin welii.

2 **I**udas Jumalas pyhiteytä ovat / ja Je- suses Christures wapahdetut.

2 **J**umala lisätkön teille paljo laupiutta ja rackautta,

Rackat / etta minulla oli sunri ahke- 3 rus teille yhteisest austuudest kirjoitta- man / pidin minä sen carpellissna teitä kirjoitu- rella neuvoo / etta te uscon puolesta kilvoit- telisita / joca vähdoim Pyhille annetti on. Sillä muniamat jumalattomat ihmiset o- 4 vat myös sisälle lucahanet / joista muinen kirjoitettu oli / sencaltaiseen rangaistukeen: He ovat jumalattomat / ja veteävät mei- dän / Jumalan Armon irtauteen / ja fiel- dävät Jumalan / joca ainoa haldia on / ja meidän HERran Jesuren Christuren.

Mitä minä tahdon teille munistutta / et- 5 ta te aina sen tiedäsitte / etta cosca HERra Ganssans Egyptistä terwenä pe-

Neuvoo yh- symän ob- tias uscosa.

2. Pet. 2:20.

Epäuseoi- sten ja ju- malatto- main ran- gaisius.

Num. 14:27

2. Pet. 2:4.

lastanuf

- lastanuit oli / taas ne jötä ei usconet hän
6 hukais. Ja ne Engelit/jötä ei Eiswaldans
pitänet/ waan ylönnannoit cotons / on hän
tätkenyt pimeyteen ijancaicfissa cahleilla /
7 sen suuren päävän Duomion asti. Nijn-
cuin Sodoma ja Gomorra / ja ne lähicau-
pungit/ jötä myös heidän kansans haureu-
des syndiä tehet olit/ ja orvat muicalaisen
lihan jälken mennet. Ne orvat pannut muisle
8 opiri ijancaicisen tulen värvä tärsimän.
9 Mutta ylimmäinen Engeli Michael co-
sea hän Moseren ruumista Perkelen kansa
rjetti/ ei hän rohennut sanoa sen pilcan duo-
miota/ waan sanoi : HERa sinun rangai-
10 scon. Mutta nämät pilkarvat nyt joista
ei he mitä tiedä/ ainoastans mitä he luon-
non cautta tietävät / nijnein muiutkin jär-
jettömät pedot / joisa he turmelduvat.
11 Woi heita : sillä he käywät Cainin tiellä/
ja langerwat Balaamin erytyyen palcan täh-
den/ ja hukurwat Choren capinasa.
12 Nämät häpiän pilcut/ coreilevat teidän
lahjoistan pellekämät / caiten idziäns irtali-
fest/ he orvat wedettömät pilvet jötä tun-
lelda ymbärinsäsetan / paljat hedelmätö-
mät puit/ cahdesti cuollet/ ja juurinens y-
13 losrewäistyt. Meren tulmat allot/ jötä
heidän oman häpiäns wahsurvat/ erywä-
set tähdet / joille pimeyden cauhius on ijan-
caickisej. tähdelle pandu.
14 **J**in on myös Enoch/ seidzemes Alda-
mist sencaltaisita ennustanut ja sano-
nut : Cadzo/ HERa tule monen tuhannen
15 Pyhäns kansa : Tekemän caickein, duomiota/
ja rangaiseman caickia jumalattomia/ caic-
kein heidän jumalattomain töidens tähden/

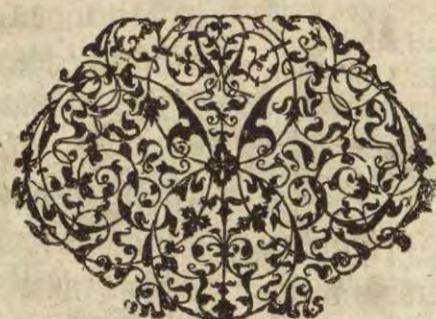
joilla he paha tehet e wat/ ja caicke sitä co-
va / cuin ne jumalattomat syndiset händä
wastan puhunet wat. Nämät wat napi-
siat ja walittajat / omair himoisits jälken
waeldarwats ja heidän suuns puhu rehy-
tiötä sanoja/ ja he ihmettelevät ihmisiä/ far-
pens tähden.

Jetta te minun rackani / muistacat ni-
17. Tim. 4:1.
18. Tim. 3:2.
2. Pet. 3:3.
itä sanoja / cuin teille emmen meidän
HERan Jesuksen Christuren Apostoleilda
sanottin : Etta wijmeisellä ajalla tulerat
pilkarvat/ jötä omisa himoisans ja jumalat-
tomas menos waeldarvat. Nämät orvat ne/
19. iotca eriseurat telerät / lihalliset/ joilla ei
Henge ole.

Mutta te minun rackani / rakendacat
20 idziän / teidän caickein pyhimmän usconna
päälle/ Pyhänen Hengen cautta/ ja rucoilecat/
pitäin seitän Jumalan rackaudesa. Ja o-
21 dottacat meidän HERan Jesuksen Chri-
sturen laipiutta ijancaickeen elämään. Ja
22 pitäkät se eroitus/ etta te muutamita armah-
daisitte : Mutta muutamita pelgon kansa
23 autuari tekisitte / ja ulostemmatcat heita
tulesta/ ja vihatcat sitä saastutettua lihalli-
sta hametta,

Mutta hanelle/ joca teidän woi svästa
24 pääös.
warjella/ ja asetta teidän muhtetoinna/ cas-
woins cunnialisuden eteen/ riemulla. Juma-
25 lalle/ joca yxinäns wüssas on / meidän wa-
pahdasalle / olcon cunnia/ ja Majesteti/ ja
walda/ ja woima / nyt ja caikes ijancaicki-
sudes / Amen.

Vers. 7. Muicalaisen lihan) Se on: synnit/ jötä sountri
luondo wastan cudzutan. v. 16. Napistat ja walittajat) Einjin
cosean käy cuin he tahtowat/ he tahtawat caickei astiat duomita ja
soritta/ ja ei heita mikän todhyä/ waan he toimittawat caickei o-
masta ajuustans / heidän häjyn luulons jälten. v. 22. Armah-
daisitte) Se on: wahwistacat muutamita/ ja rangaiscat muu-
tamita / eitengin pelgon kansa/ ei ylpändellä/ etta te hei-
dän ijancaickeen tulen ja cadotuksen waarasta
poistemmaihte.

Gen. 19:124.

Wäärat
operataat
erijoitetan.
Moseren
ruumist rii-
dellän.Gen. 4: 8.
Num. 22:
23.
Num. 16: 1.

2. Pet. 2:17.

Enochin
ennustus
wijmeisest
duomiest.